

Opinnäytetyö

Sosionomi YAMK

2020

Janina Valkama

OIKEUS TULLA KOHDELLUKSI HYVIN LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLOSSA

– Veikkarin erityislastenkodin hyvän kohtelun
suunnitelma

OPINNÄYTETYÖ YAMK TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

2020 | 74 sivua, 21 liitesivua

Janina Valkama

OIKEUS TULLA KOHDELLUKSI HYVIN LASTENSUOJELUN SIAISHUOLLOSSA

- Hyvän kohtelun suunnitelma

Tämä työelämälähtöinen kehittämisprojektini toteutettiin lastensuojelun sijaishuoltoa tarjoavaan Veikkarin erityislastenkotiin, joka on osa Familiar Oy:ta. Familiar on valtakunnallisesti laajin yksityinen lastensuojelupalveluita tuottava organisaatio, joka tarjoaa monipuolisia ja vaikuttavia palveluita aina kevyestä avohuollon perhetyöstä erityistason laitoshoittoon.

Kehittämisprojektini tarkoituksena on ollut vastata Veikkarin erityislastenkodin osalta vuoden 2020 alussa muuttuneeseen lastensuojelulakiin, joka velvoittaa, että sijaishuollon yksiköihin laaditaan hyvää kohtelua koskeva suunnitelma. Kehittämisprojektin tavoitteena on ollut nuorten osallisuuden vahvistaminen, heidän itsemääräämisoikeutensa turvaaminen, työntekijöiden ammatillisen työotteen tarkastelu sekä ajatuksen kiteyttäminen siitä, mitä hyvä hoito Veikkarin erityislastenkodissa tarkoittaa.

Kehittämisprojektia alettiin työstämään vuoden 2019 joulukuussa ja sitä on tehty arjen lomassa Veikkariin sijoitettujen nuorten sekä siellä työskentelevien ohjaajien kanssa. Hyvää kohtelua koskevan suunnitelman punaisena lankana on pidetty kirjoitusasua, jota nuorten on helppo ymmärtää ja nähdä osana omaa arkeaan lastensuojelun laitoshoidossa. Se, että nuorilla on ollut mahdollisuus osallistua suunnitelman laadintaan, osaltaan tuo suunnitelmaa konkreettisesti lähemmäksi heidän omaa elämäänsä sekä kokemuksen heidän vaikuttamismahdollisuuksistaan.

Valmis suunnitelma on lähetetty tiedoksi nuorien sijoituksista vastaaville kunnille sekä jokaiselle Veikkariin sijoitetun nuoren asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Jatkossa suunnitelmaa tullaan arvioimaan ja tarkistamaan vuosittain. Tavoitteena on, että siihen kiteytyy johtoajatus henkilökunnan päivittäisestä arjen työstä yksikössä sekä nuorten hyvästä kohtelusta Veikkarissa.

ASIASANAT:

Ammatillinen työote, itsemääräämisoikeus, lastensuojelu, osallisuus

MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Master of Social Services

2020 | number of pages 74, number of pages in appendices 21

Janina Valkama

THE RIGHT TO BE TREATED WELL IN CHILD PROTECTION

- Special treatment plan for special children's home

This working life-oriented development project was implemented at Veikkari's special children's home. Veikkari is part of Familiar Oy, which provides child protection substitute care. Familiar is the nation's largest private organization providing child welfare services, offering a wide range of effective services ranging from light outpatient work to special-level institutional care.

The aim of the development project has been to comply with the Child Welfare Act, which was amended at the beginning of 2020. Child Welfare Act obliges the establishment of a good treatment plan for care units. The aim of the development project has been to strengthen the participation of young people, to secure their right to self-determination, to review the employees' professional approach and to crystallize the idea of what good care in Veikkari's special children's home means.

The development project began to be discussed in December 2019 and has been worked out with young people stationed in Veikkari and the instructors working there on daily basis. The red thread of the good treatment plan has been considered a writing style that is easy for young people to understand and see as part of their own daily lives in childcare institutional care. The fact that young people have had the opportunity to participate in drawing up the plan contributes to bringing the plan concrete closer to the young people's own lives and to the experience of their opportunities to influence.

The completed plan has been sent for information to the municipalities responsible for youth investments and to each social worker responsible for the affairs of the young person placed in Veikkari. In the future, the plan will be evaluated and reviewed annually, and the aim is that it will embody the guiding principle of the daily work of the staff in the unit and the good treatment of young people.

KEYWORDS:

Child protection, inclusion, professional approach, self-determination

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	7
2 KEHITTÄMISPROJEKTIN LÄHTÖKOHDAT	9
2.1 Kehittämiprojektin tarve	9
2.2 Projektin tavoite ja tarkoitus	10
2.3 Teoreettiset lähtökohdat	11
3 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS	14
3.1 Lastensuojelun sijaishuolto	14
3.2 Familiar	15
3.3 Veikkarin erityislastenkoti	16
3.4 Henkilökunta	18
3.5 Lastensuojelun sijaishuoltoa ohjaavat lainsäädännöt	19
4 NUOREN OSALLISUUS	21
4.1 Osallisuus käsitteenä	21
4.2 Osallisuus lastensuojelussa	22
4.3 Osallisuuden vahvistaminen Veikkarin erityislastenkodissa	23
5 ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUS	26
5.1 Mitä on itsemääräämisoikeus ja mihin se pohjautuu?	26
5.2 Itsemääräämisoikeus lastensuojelussa	26
5.3 Kasvatukselliset rajat ja rajoitustoimenpiteet Veikkarissa	27
5.3.1 Henkilöntarkastus	29
5.3.2 Henkilönkatsastus	29
5.3.3 Aineiden ja esineiden haltuunotto	29
5.3.4 Omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen	30
5.3.5 Liikkumisvapauden rajoittaminen	30
5.3.6 Yhteydenpidon rajoittaminen	31
5.3.7 Kiinnipitäminen	31
5.3.8 Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen	32
5.3.9 Toimintatavat rajoitustoimenpiteiden käytön jälkeen	32

5.4 Itsemääräämisoikeuden toteutuminen ja vahvistaminen Veikkarin erityislastenkodissa	33
6 AMMATILLINEN JA LASTENSUOJELULAIN HENGEN MUKAINEN TYÖOTE	35
6.1 Lisäkoulutukset	36
6.2 Ammattietiikka lastensuojelussa	37
7 HYVÄ HOITO JA KOHTELU LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLOSSA	39
7.1 Sijaishuoltopaikan valitseminen ja sijaishuollon suunnitseminen	39
7.2 Lapsen saapuminen	41
7.3 Asettuminen ja kasvaminen yksikössä	42
7.4 Omaohjaajatyö Veikkarin erityislastenkodissa	43
8 KEHITTÄMISPROJEKTIN TOTEUTTAMINEN	46
8.1 Projektin ideointi- ja suunnitteluvaihe	46
8.2 Projektiryhmä ja kolmikantamalli	47
8.3 Kenttävaihe	48
8.4 Nuorten osallistaminen	49
8.5 Aineiston analyysi	52
8.6 Projektin päätösvaihe	52
9 ESIMIESNÄKEMYKSIÄ KEHITTÄMISPROJEKTISTA	56
9.1 Kehittämiprojektin lähtökohdat	56
9.2 Mihin on pitänyt kiinnittää huomiota?	57
9.3 Roolini projektissa	58
9.4 Näkemyksiä kehittämistoiminnan johtamisesta	59
10 TUOTOS, ARVIOINTI JA JATKOSUUNNITELMAT	62
10.1 Tuotos	62
10.2 Kehittämiprojektin eettisyys	62
10.3 Tiedon luotettavuus ja hyödynnettävyys	64
10.4 Jatkosuunnitelmat	68
LÄHTEET	69

LIITTEET

- Liite 1. Veikkarin erityislastenkodin hyvää kohtelua koskeva suunnitelma 2020
Liite 2. Kysely hyvän kohtelun suunnitelmasta

KUVAT

Kuva 1. Familiarin toimipaikat	16
Kuva 3. Veikkarin erityislastenkoti	17
Kuva 4. Projektin vaiheet	55

KUVIOT

Kuvio 1. Teoreettiset lähtökohdat	12
Kuvio 2. Osallisuuden eri osa-alueita	21

TAULUKOT

Taulukko 1. Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset vuosina 1991–2019	14

1 JOHDANTO

Vuoden 2020 alussa lastensuojelulakiin on tullut muutoksia, joihin myös lastensuojelun sijaishuollossa on täytynyt reagoida. Näistä yhtenä on vaatimus siitä, että sijaishuollon yksiköihin laaditaan hyvää kohtelua koskeva suunnitelma. Suunnitelma tulee liittää osaksi jo aiemmin laadittua yksikön omavalvontasuunnitelmaa. Lain vaatima omavalvontasuunnitelma on laadittu toimintayksikköön laadun, turvallisuuden ja toiminnan asianmukaisuuden varmistamiseksi. (Hoikkala ym. 2017, 18; Rätty 2019, 43.)

Turun ammattikorkeakoulun sosiaalialan ylempään AMK-tutkintoon kuuluvan kehittämissuunnitelman tarkoitus on ollut laatia tämä suunnitelma Familiarin omistuksessa olevaan Veikkarin erityislastenkotiin, jossa työskentelen vastaavana ohjaajana. Suunnitelmaa on työstetty arjen lomassa yhdessä Veikkariin sijoitettujen nuorten sekä siellä työskentelevien ohjaajien kanssa.

Valmis suunnitelma on käyty yhdessä läpi yksikköön sijoitettujen nuorten kanssa ja suunnitelma on sijoitettu molemmille osastoille kaikkien nähtäville. Suunnitelma on lähetetty myös tiedoksi nuorien sijoituksista vastaaville kunnille sekä jokaiselle Veikkariin sijoitetun nuoren asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Suunnitelmaa tullaan jatkossa arvioimaan ja tarkistamaan vuosittain. Tavoitteena on, että siihen kiteytyy johtoajatus henkilökunnan päivittäisestä arjen työstä yksikössä sekä nuorten hyvästä kohtelusta Veikkariin.

Nuorten itsemääräämisoikeus, osallisuus sekä hyvä kohtelu ovat teemoja, jotka ovat viime vuosien aikana puhuttaneet aiempaa enemmän. Mediassa käytiin aiheesta vilkasta valtakunnallista keskustelua vuoden 2019 syksyllä, kun valvontaviranomaisten viime vuosien tarkastuskäynneillä esille tulleita epäkohtia sijaishuolto- ja sijaishuoltopaikoista tuotiin aktiivisesti esille julkisuuteen. Vaikka sijoitetut nuoret ovatkin nykyään hyvin valveutuneita ja tietoisia oikeuksistaan, on vielä paljon tehtävää, että kaikkien oikeudet sekä kokemus hyvästä hoidosta ja kohtelusta toteutuisivat (Hoikkala ym. 2017, 34).

Nuoria koskevia asiakirjoja ja sopimuksia on laadittu lukemattomasti ja käytännössä tieto on kaikkien saatavilla. Nuorten kanssa aiheesta keskusteltuani päällimmäiseksi teemaksi on kuitenkin noussut virallisten asiakirjojen ja lakitekstien vaikea ymmärrettävyys. Asiakirjat sisältävät usein tekstiä ja virkamiessanastoa, joita nuorten on vaikea sisäistää. Veikkarin hyvää kohtelua koskevan suunnitelman punaisena lankana on pidetty

kirjoitusasua, jota nuorten on helppo ymmärtää ja nähdä osana omaa arkeaan lastensuojelun laitoshoidossa. Valmiissa tuotoksessa on kiinnitetty huomiota myös ulkoasuun. Suunnitelmaa on elävöitetty nuorten omien piirustusten sekä valokuvien avulla. Tällä on pyritty siihen, että hyvää kohtelua koskevasta suunnitelmastamme tulisi Veikkarin nuorten näköinen ja, että se houkuttaisi nuoria sitä lukemaan. Se, että nuorilla on ollut mahdollisuus osallistua suunnitelman laadintaan, osaltaan tuo suunnitelmaa konkreettisesti lähemmäksi nuorten omaa elämää sekä kokemukseen heidän vaikuttamismahdollisuuksistaan.

Teoreettisilta lähtökohdiltaan projektini rajautuu nuorten osallisuuteen, heidän itsemääräämisoikeutensa toteuttamiseen (sisältäen rajoitustoimenpiteiden käytön lastensuojelussa), työntekijöiden ammatilliseen työotteeseen sekä ajatukseen mitä hyvä hoito lastensuojelun sijaishuollossa tarkoittaa. Samalla olen tarkastellut projektissani aiheita esimiestyön näkökulmasta. Projektini aineistoa on kerätty ajankohtaisesta lastensuojelua koskevasta kirjallisuudesta, nuorten osallisuutta koskevasta tutkimustyöstä, lastenoi-keuksia koskevista asiakirjoista sekä nostamalla projektin aiheita koskevia asiasisältöjä aktiivisesti esille nuorten kanssa käytyihin keskusteluihin Veikkarin erityislastenkodissa. Pyrkimyksenäni on ollut myös selvittää, miten edellä mainitut ja esiin tulevat näkökulmat näkyvät työntekijöiden ammatillisessa työotteessa ja tavassa kohdata nuoret.

Kehittämiprojektini kohderyhmänä ovat Veikkarin erityislastenkotiin sijoitetut nuoret sekä siellä työskentelevät aikuiset. Työntekijöistä on valikoitunut minun lisäkseni viiden aikuisen projektiryhmä, jotka ovat osaltaan olleet tukemassa projektin etenemistä ja aktivoimassa nuoria mukaan keskusteluihin ja suunnitelman laadintaan.

Työskentely aiheen parissa työntekijöiden kanssa on ollut antoisaa, mutta erityisen kiitoksen haluan antaa mukana olleille nuorille, joiden näkemykset ovat avartaneet niin minun kuin koko työryhmänkin ajatusmaailmaa. Ilman näitä kokemusasiantuntijoita, olisi hyvän kohtelun suunnitelma ollut aikuisten näkemys siitä, mitä hyvä kohtelu on. Nyt suunnitelmaan on saatu mukaan nuorten kokemuksia, näkemyksiä ja toiveita. (Törrönen & Sharpe 2016, 279–280.)

2 KEHITTÄMISPROJEKTIN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kehittämiprojektin tarve

Kehittämiprojektini tarve pohjautuu lastensuojelulain muutoksiin, jotka ovat tulleet voimaan tämän vuoden alussa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020). Näin kuitenkin hyvää kohtelua koskevan suunnitelman laadinnan tarpeellisena myös ilman lain tuomia edellytyksiä; tukemaan ja vahvistamaan laadukasta hoito- ja kasvatustyötämme. Jo aiemmin yksikköömme laadittu omaoikeussuunnitelmamme on aina nuorten luettavissa ja se sisältää paljon asiatekstiä, mitkä koskettavat nuorten arkea. Omaoikeussuunnitelma on kuitenkin hyvin laaja ja osa sen sisällöstä sisältää nuorten näkökulmasta katsottuna vaikeasti ymmärrettäviä tekstejä sekä osioita, joita nuoret eivät kertomansa mukaan ole kokeneet itselleen tärkeinä. Uuteen hyvää kohtelua koskevaan suunnitelmaamme on sisällytetty teemat, jotka laki edellyttää, mutta tavalla, jolla nuorten on ne helppo ymmärtää. Sisältö on pidetty napakkana, mutta kattavana arjen punaisena lankana niin nuorille kuin yksikössä työskenteleville aikuisillekin. Projektin myötä olen useampaan otteeseen pohtinut, tuleeko suunnitelmastamme turhankin arkinen, mutta lopulta aina päätynyt ajatuksen, että ei. Työskentelemme yksikössä lastensuojelutyön ruohonjuuritasolla ja hyvän kohtelun suunnitelmamme tulee palvella erityisesti Veikkarin erityislastenkodin nuoria ja aikuisia, ei niinkään ulkopuolisia viranhaltijoita.

Työ lastensuojelualalla vaatii työntekijöiltään jatkuvaa eettistä pohdintaa, lakitekstien tulkintaa sekä omien ja yhteiskunnallisten arvojen tarkastelua. Kokemukseni mukaan erityislastenkotiin sijoitetut nuoret ovat usein kokeneet menneisyydessään traumoja, tulleet kohdelluksi kaltoin tai esimerkiksi ajautuneet sosiaalisessa kanssakäymisessään piireihin, jotka eivät ole tukeneet heidän tervettä kasvuaan ja kehitystään. Useiden sijoitettujen nuorten taustalta löytyy myös päihde- ja mielenterveysongelmia sekä neuropsykiatrisia haasteita. (Taskinen 2010, 76–81; Pölkki 2016, 261.) Nämä ovat seikkoja, jotka työntekijöiden tulee kyetä tunnistamaan ja ottamaan huomioon arjen työssä kohdattaessa nuoret. On päivän selvää, että kaikkien lasten ja nuorten tulisivat voida kokea tulevansa kohdelluksi hyvin, mutta näen, että erityislastenkotiin sijoitetut nuoret tarvitsevat sitä erityisesti. Jo itse sijoittaminen kodin ulkopuolelle on useimmille nuorille haastava ja vaikea asia käsitellä. Siksi näenkin erittäin tärkeänä, että heitä kohdellaan sijaishuollossa oikeudenmukaisesti, kunnioittavasti ja ennen kaikkea välittävästi.

Laki määrittää suunnitelman sisältöä ja sen tulee sisältää kuvauksen:

- toimenpiteistä lasten ikätasoisen itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi, tukemiseksi ja ylläpitämiseksi
- menettelytavoista lastensuojelulain 4 a §:ssä tarkoitetusta hyvästä hoidosta, kasvatuksesta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellisesta valvonnasta ja huolenpidosta, joiden avulla sijaishuolto toteutetaan ensisijaisesti ilman tässä laissa tarkoitettuja rajoituksia
- siitä, miten rajoitusten käytön yhteydessä huolehditaan kaikkien yksikössä olevien lasten turvallisuudesta
- siitä, miten palvelujen tai hoidon toteuttamiseen osallistuvien henkilöiden ja muiden toimintayksikössä työskentelevien tai oleskelevien turvallisuudesta huolehditaan rajoitusten käytön yhteydessä ja muissa tilanteissa, joissa heihin saattaa kohdistua väkivallan uhkaa
- siitä, miten tässä laissa tarkoitetut rajoitukset toteutetaan ja missä tilanteissa niitä voidaan käyttää
- yleisistä toimintatavoista rajoitusten käytön jälkeen
- siitä, kuinka lapsille kerrotaan heidän muutoksenhaku- ja kantelumahdollisuuksistaan. (Lastensuojelulaki 417/2007 61 b §.)

Hyvän kohtelun suunnitelmamme käsittelee edellä mainitut teemat konkreettisella tasolla ja tuo näkyväksi tavat, joilla niitä Veikkarin erityislastenkodissa toteutamme.

Olen esimiehenä halunnut kehittämisprojektini kautta nostaa omassa yksikössäni työntekijöiden välistä keskustelua aiheesta ja lisätä reflektointia tekemäämme työtä kohtaan. Saamamme palautteen perusteella asiakkaamme ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä kokeemaansa kohteluun ja hoitoon yksikössämme, mutta uskon, että aina parantamisen ja kehittämisen varaa löytyy.

2.2 Projektin tavoite ja tarkoitus

Hyvän kohtelun suunnitelman tavoitteena on edistää nuorten osallisuutta Veikkarin arjessa sekä varmistaa heidän itsemääräämisoikeutensa toteutumista. Suunnitelmalla

pyritään luomaan avoimuutta ja yhteisymmärrystä yksiön säännöistä ja toimintatavoista. Samalla sen pyrkimyksenä on ennaltaehkäistä rajoitustoimenpiteiden käyttöä. Tämän lisäksi projektin tarkoituksena on vastata uudistuneeseen lastensuojelulakiin, joka edellyttää, että hyvää kohtelua koskevaa suunnitelmaa työstetään yhdessä yksikköön sijoitettujen nuorten kanssa. (Lastensuojelulaki 542/2019 61 b §.)

Positiivisen kehän vahvistaminen on osa työtettämme ja useimmiten se tapahtuu luontaisesti, ilman erityistä puntarointia miten toimimme. Haluaisin kuitenkin, että jo vuosia käytössä ollutta toimintamalliamme vahvistetaan entisestään ja tuodaan se uudelleen hoitomme ja kasvatuksemme tietoiseen keskiöön ratkaisukeskeisen työotteemme tueksi.

Projektin tavoite on tuoda näkyville yhteisöllisyyden ja osallisuuden merkittävyyttä Veikkariassa. Toivoisin, että jokainen nuori kokisi Veikkarin turvallisena paikkana, jossa häntä kuullaan ja kuunnellaan ja näkisi, että aikuiset, jotka siellä työskentelevät haluavat heidän parastaan. Sijoitetut nuoret tarvitsevat rajoja, johdonmukaisuutta ja selkeitä rakenteita, mutta samalla aitoa välittämistä sekä aikuisia, joilla on heille aikaa (Juotasniemi 2016, 41–42).

Hyvän kohtelun suunnitelma on kirjallinen tuotos, mutta enemmän kuin valmista painettua tuotosta, odotan sen näkyvän entistäkin vahvemmin arjessamme arvostavana kohtaamisena sekä hyvänä kohteluna puolin ja toisin.

2.3 Teoreettiset lähtökohdat

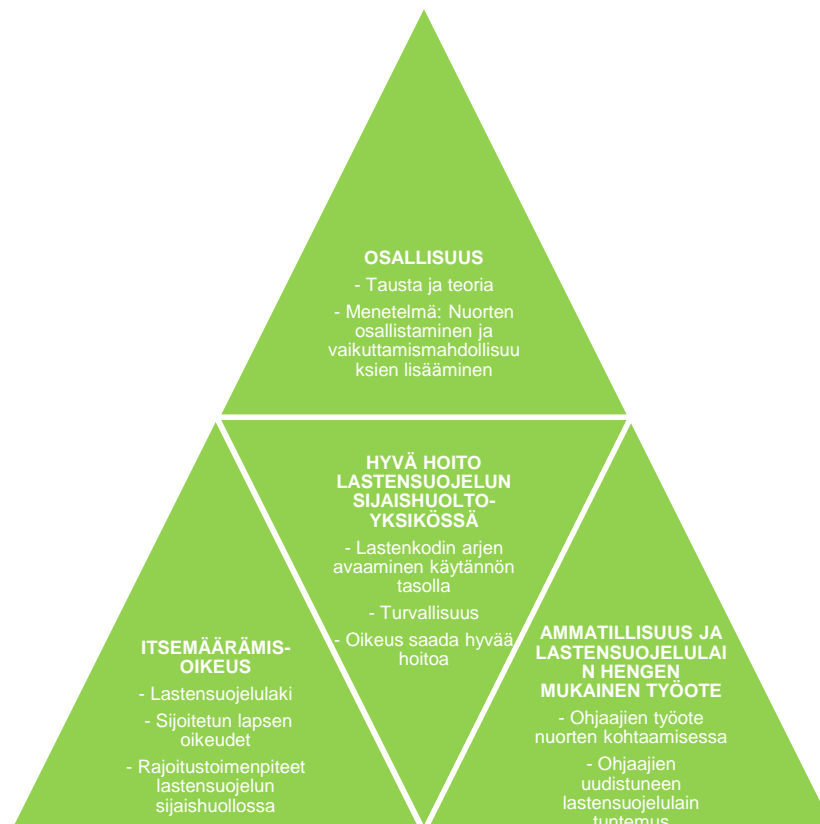
Kehittämiprojektini teoreettiset lähtökohdat (Kuvio 1.) pohjautuvat uudistuneeseen lastensuojelulakiin ja sen mukanaan tuomiin vaatimuksiin koskien hyvän kohtelun suunnitelmaa. Samalla olen halunnut nostaa projektin myötä esiin asioita, jotka olen itse käytännön työn kautta kokenut merkityksellisiksi lastensuojelun sijaishuollossa.

Uudistunut lastensuojelulaki edellyttää, että hyvän kohtelun suunnitelmaan kuvataan, millaisin toimenpitein lasten ikätasoista itsemääräämisoikeutta tuetaan, vahvistetaan ja ylläpidetään. Sen tulee sisältää kuvauksen hyvästä hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta sekä tavoista, joilla sijaishuoltoa toteutetaan ilman lastensuojelun 11. lukuun kirjattuja rajoitustoimenpiteitä sekä kuvauksen miten kaikkien turvallisuus varmistetaan. Suunnitelman tulee sisältää myös kirjauksen, miten rajoitustoimenpiteitä toteutetaan ja mitkä ovat yksikön yleiset toimintatavat rajoituksen jälkeen. Hyvän kohtelun

suunnitelmaan avataan myös, miten lapsille kerrotaan heidän oikeusturvakeinoistaan, kuten mahdollisuudesta muutoksenhakuun, muistutukseen ja kanteluun. (Lastensuojelulaki 417/2007 61 b §; Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020 b.)

Näiden lain edellyttämien teemojen lisäksi olen halunnut itse nostaa teoreettiseksi lähtökohdaksi nuorten osallisuuden ja ohjaajien ammatillisuuden sekä lastensuojelulain hengenmukaisen työotteen koskien nuorten kohtaamista arjen hoito- ja kasvatustyössä.

Aiheena lastensuojelulain mukainen hyvän kohtelun suunnitelma on vielä hyvin tuore, eikä aiheesta ole ollut löydettävissä suoraa tutkimustietoa projektia työstäessäni. Hyvän kohteluun suunnitelmaan sisältyviä teemoja sen sijaan on yksittäisinä aiheina tutkittu ja tämä teoriatieto on toiminut pohjana omalle kirjallisuuskatsaukselleni ja aiheeseen perehtymiselle. Luonnollisesti oma pitkä työkokemukseni lastensuojelutyön kentällä on tuonut mukanaan omia näkemyksiäni aiheesta. Koska opintoni ylemmässä ammattikorkeakoulussa ovat suuntautuneet johtamiseen ja kehittämiseen, olen projektissa halunnut sisällyttää raporttiini myös ajatuksia aiheen tiimoilta esimiesnäkökulmasta ja omasta kehittymisestäni opintojen myötä.

Kuvio 1. Teoreettiset lähtökohdat.

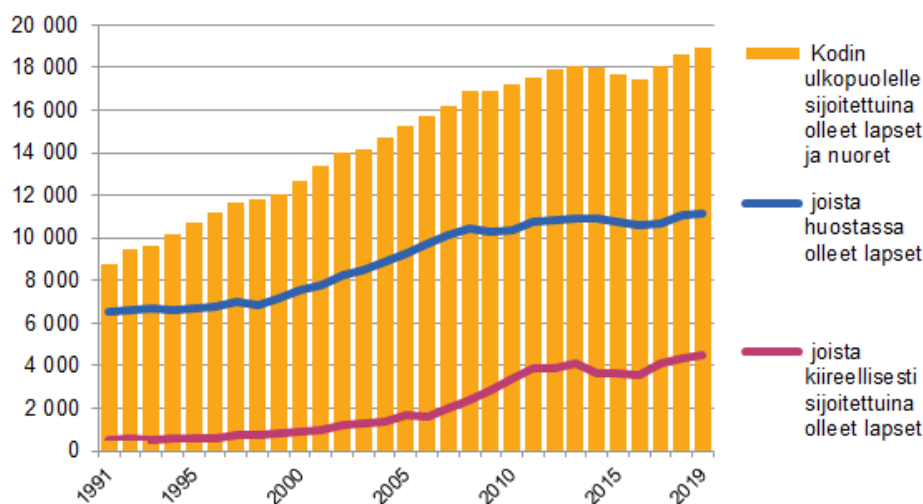
Tiedonkeruumenetelmäni ovat siis pohjautuneet alan kirjallisuuteen, saatavilla olevaan tutkimustietoon sekä nuorilta heidän kanssansa työskentelyn kautta tulleeseen eräänlaiseen kokemusasiantuntijuusaineistoon.

3 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

3.1 Lastensuojelun sijaishuolto

Jos lapsen kasvuolot tai hän itse vaarantavat vakavasti terveyttä tai kehitystä, eivätkä avohuollon tukitoimet ole sopivia, mahdollisia tai riittäviä, on lapsi otettava huostaan. Tällöin lapsen hoito ja kasvatusta järjestetään kodin ulkopuolella sijaishuollossa. Sijaishuollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kasvu ja hyvinvointi. Sijaishuolto voidaan järjestää joko perhehoitona sijaisperheessä tai laitoshoidona lastenkodissa, koulukodissa tai muussa lastensuojelulaitoksessa. Huostaanotetuista lapsista noin 27 % asuu lastenkodeissa tai muissa lastensuojelulaitoksissa. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020 c.) Järjestämisvastuu tästä on pääsääntöisesti lapsen kotikunnalla, joka on vastuussa myös kustannuksista. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020; Suomi.fi 2020.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemän selvityksen (Taulukko 1.) mukaan kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä vuonna 2019 oli 18 928. Määrä on yli kaksinkertainen verrattuna vuoteen 1991, jolloin heitä oli noin 9000. Tilastojen mukaan huostaanotettujen ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrä on kasvanut lähes vuosittain (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020 c.) Tämä kehityssuunta vaatii kunnilta toimenpiteitä lastensuojelun tarpeisiin vastaamiseksi lain edellyttämällä tavalla.

Taulukko 1. Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret vuosina 1991–2019 (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020 c).

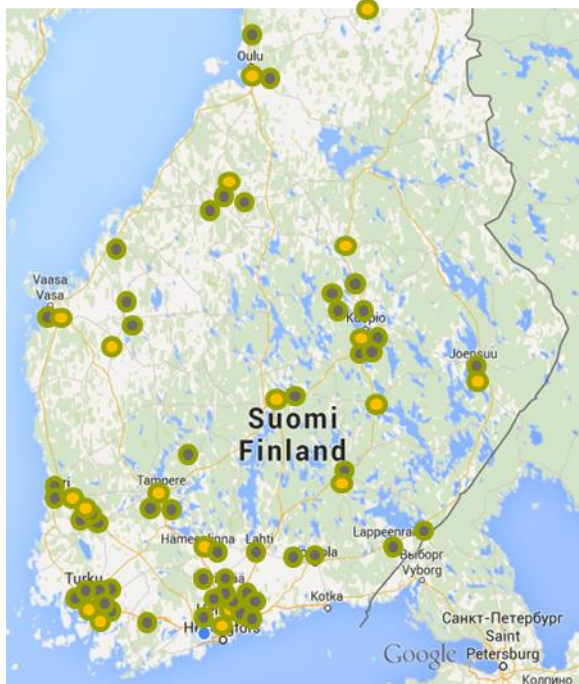
Vaikka lastensuojelun järjestämisvastuu on lapsen kotikunnalla, voi kunta tuottaa palvelut yhteistyössä toisten kuntien kanssa olemalla mukana jäsenenä kuntayhtymässä tai säätiössä tai hankkimalla palveluja yksityisiltä palveluntuottajilta kuten järjestöiltä, yrityksiltä tai valtiolta (Sosiaalihuoltolaki 2014). Sijaishuollossa onkin tässä suhteessa viime vuosien aikana tapahtunut merkittävä rakenteellinen muutos. Julkinen sektori tuottaa palveluista enää pienen osan itse. (Hoikkala & Lavikainen 2015, 8.) Familiar Oy vastaa osaltaan näihin kuntien lastensuojelupalveluiden tarpeisiin tuottamalla avohuollon tukitoimien lisäksi lastensuojelun sijaishuollon palveluita.

3.2 Familiar

Familiar Oy kuuluu Mehiläinen-konserniin, toimien kuitenkin omana brändinään. Familiar on kaikilla mittareilla valtakunnallisella tasolla johtava yksityinen lastensuojelupalvelujen tuottaja, jonka tavoitteena on rakentaa parempaa tulevaisuutta lapsille ja perheille. Yritys tarjoaa monipuolisia ja vaikuttavia palveluita aina kevyestä avohuollon perhetyöstä erityistason laitoshoittoon. Yhteistyötä tehdään yli kahdensadan kunnan ja kuntayhtymän kanssa. (Mehiläinen Vuosikertomus 2019.)

Familiar haluaa panostaa vahvasti laatuun ja tavoite on tarjota parasta mahdollista palvelua niin palveluiden parissa oleville lapsille ja perheille kuin kuntien sosiaalitoimen edustajillekin, tuottaen Suomen laajimman (Kuva 1.) ja monipuolisimman lastensuojelun palveluvalikoiman:

- 38 vaativan laitoshoidon yksikköä (noin 350 asiakaspaikkaa)
- 18 perusyksikköä (noin 200 asiakaspaikkaa)
- 20 avopalveluyksikköä
- 5 tuetun perhehoidon yksikköä
- 4 perhekuntoutusyksikköä

● Sijaishuoltoyksikkö ● Avopalveluyksikkö

Kuva 1. Familiarin toimipaikat (Familiar 2020).

Yritys työllistää tällä hetkellä noin 1500 alan ammattilaista. Familiarin toimintaa ohjaa arvopohja, joka muodostuu neljästä arvoparista:

- Tieto ja Taito
- Välittäminen ja Vastuunotto
- Kumppanuus ja Yrittäminen
- Kasvu ja Kehittäminen (Familiar 2020).

Arvot toimivat Familiarin koko toiminnan perustana ja suunnanohjaajana. Familiarissa palveluiden keskiössä halutaan aina nähdä asiakas. Palvelut toteutetaan asiakaslähtöisesti, laatua ja asiakaskokemusta jatkuvasti kehittäen. (Mehiläinen 2020.)

3.3 Veikkarin erityislastenkoti

Veikkarin erityislastenkoti (Kuva 2.) sijaitsee Paimiossa, Turun ja Salon välimaastossa. Yksikkö toimii vanhassa kansakoulurakennuksessa peltojen ja metsien reunustaman

maalaismiljööön keskellä. Yksikössä on kaksi erillistä osastoa, Nikkari ja Peimari, joissa molemmissa on kuusi asiakaspaikkaa 12–17-vuotiaille nuorille. Veikkarin erityislastenkoti on tarkoitettu moniongelmaisille nuorille ja se on erikoistunut vastaamaan heidän mahdollisiin neuropsykiatrisiin haasteisiinsa. Veikkarin yhteydessä toimii myös Paimion Vistan koulun alainen erityisluokka, jossa suurin osa Veikkariin sijoitetuista nuorista suorittaa peruskouluaan. Koulussa työskentelee kahden erityisopettajan lisäksi koulunkäynninohjaaja sekä tarvittaessa henkilökohtaisia avustajia. (Familiar 2020.)

Veikkarissa selkeät ja turvalliset rajat sekä vahva aikuisten tuki luovat struktuurin, joka tukee yksikköön sijoitettujen nuorten kuntoutumista. Kasvatuksen runko perustuu ajattelun, jossa toiminta on rakennettu tukemaan positiivisen kasvukehän syntyä. Positiivista palautetta pyritään antamaan pienistäkin edistysaskeleista. Veikkarissa nuorta autetaan ymmärtämään syy-seuraussuhteet ja löytämään jokaisen nuoren vahvuudet ja voimavarat. Veikkarissa nuorille annetaan tarvittaessa korjaavaa palautetta, mutta vahvistamatta negatiivista viestiä. Usko siihen, että positiivisten asioiden imu on tehokkaampi huonojen käytösmallien muuttaja kuin monimutkaiset sanktiomallit, on vahva. Tärkeäksi koetaan myös turvallisen kiintymyssuhteen rakentaminen. Tätä tukee esimerkiksi tiivis omaohjaajatyöskentely. (Veikkarin omavalvontasuunnitelma 2019.)

Veikkarin arki rakentuu koulunkäynnin, harrastustoiminnan, omaohjaajahetkien sekä yhdessä tekemisen ympärille. Yksikössä on selkeä vuorokausirytm ja arkeen pyritään sisällyttämään rutiineja ja säännöllisyyttä, koska useilta nuorilta sellaiset ovat puuttuneet ennen sijoitustaan Veikkariin. Nuoria opetetaan ottamaan vastuuta arkisista asioista ja heidän osallisuuttaan ja mahdollisuuttaan vaikuttaa arkeensa Veikkarissa pyritään vahvistamaan. Nuorten osallisuutta tuetaan esimerkiksi viikoittaisilla nuortenkokouksilla sekä yhteisöpalavereilla. (Veikkarin omavalvontasuunnitelma 2019.)

Kuva 2. Veikkarin erityislastenkoti

3.4 Henkilökunta

Lastensuojelulaki määrittää lastensuojelun sijaishuoltopaikkojen henkilökunnasta seuraavaa: Asuinyksikössä tulee olla riittävä henkilökunta huomioon ottaen lasten ja nuorten tarvitseman huollon. Asuinyksikössä tulee olla vähintään seitsemän hoito- ja kasvatus-tehtävissä työskentelevää henkilöä. Lastenkodeissa yhdellä osastolla voi asiakaspaikkoja olla enintään seitsemän ja työntekijöitä vähintään seitsemän. (Valvira 2012, 23.)

Laki sosiaalialan ammattihenkilöistä määrittää lastensuojelutyössä toimivien työntekijöiden kelpoisuusvaatimuksia ja sitä sovelletaan niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla. Lain tarkoituksena on varmistaa, että sosiaalihuollon ammattihenkilöllä on lain edellyttämän pätevyyden kautta mahdollisuus edistää asiakasturvallisuutta ja, että asiakkaan oikeus hyvään kohteluun toteutuu. (Laki sosiaalialan ammattihenkilöstä 817/2015.)

Laki ja kuntien kanssa laaditut puitesopimukset yhdessä määrittävät Veikkarin erityislastenkodin henkilöstöstä seuraavaa: Vähintään 50 %:lla työntekijöistä tulee olla sosiaali-, terveys- tai kasvatusalan AMK-tutkinto tai vastaava entinen opistoasteen tutkinto. Muulla hoito- ja kasvatushenkilöstöllä on oltava tehtävään soveltuva ammatillinen perustutkinto. (Valvira 2012, 20–21.) Henkilöstömäärää ja heidän koulutustaan arvioitaessa on otettava huomioon yksikön toiminnallinen kokonaisuus (Räty 2019, 545).

Veikkarissa työskentelee johtajan ja vastaavan ohjaajan, eli minun lisäksi, neljätoista ohjaajaa. Moniammatillinen työryhmä koostuu sosionomeista, sairaanhoitajista, yhteisöpedagogista, lähihoitajista sekä nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajista. Rekrytoinneissa olemme keskittyneet siihen, että yksikössämme työskentelee eettisesti sitoutuneita ammattitaitoisia aikuisia, jotka kykenevät kohtaamaan työssään haastaviakin tilanteita ja omalta osaltaan haluavat auttaa yksikköömme sijoitettuja nuoria elämässään eteenpäin. Olemme olleet onnekkaita sen suhteen, että yksikössä työskentelee tasapuolisesti sekä miehiä että naisia.

Työryhmään kuuluu vuosikaudet alalla työskennelleitä konkareita, mutta myös vasta alalle suuntautuneita ohjaajia, joilla on uusia näkökulmia ja ajatuksia Veikkarissa toteutettavaan hoito- ja kasvatustyöhön. Yleinen ajatuksemme työryhmässämme onkin, että on rikkaus, kun aikuisia on moneen lähtöön jo koulutuksensa kuin kokemuksensakin kautta. Myös työntekijöiden omat harrastukset, vahvuudet, lisäkoulutukset ja kiinnostuksen kohteet tuovat oman lisämausteensa Veikkarin arkeen. Tätä kautta myös nuoret

saavat ohjausta ja tukea erilaisilta aikuisilta löytäen useimmiten itselleen luottohenkilön, jonka kanssa kemiaat kohtaavat ja asiat sujuvat jouhevasti.

Työ on ajoittain hyvinkin kuormittavaa jo senkin vuoksi, että se on kolmivuorotyötä. Nuorten haasteet ovat moninaisia ja jokainen päivä on erilainen, vaikka asioita pyritäänkin suunnittelemaan ja ennakoimaan mahdollisimman hyvin. Työhyvinvointia tuetaan muun muassa työnohjauksella ja sillä, että ohjaajien työvuorosuunnitteluun kiinnitetään erityistä huomiota. Työnantajapuoli näkee, että kun henkilökunta saa vaikuttaa itse työvuoroihinsa ja tätä kautta säädellä oman vapaa-aikansa ja työnsä rytmitystä, jaksetaan töissä paremmin (Työterveyslaitos 2020). Myös sitoutuminen työsuhteeseen on nähty vakaampana.

Familiar näkee työntekijöidensä jatkuvan kouluttamisen erittäin tärkeänä ja sitä kautta ammatillisen kasvun ja kehityksen tukevan toteuttamaamme lastensuojelutyötä. Työnantaja tarjoaa verkkokoulutuksien ja kaikille kuuluvien yhteiskoulutusten lisäksi mahdollisuuksia pidempiaikaisiin lisäkoulutuksiin esimerkiksi NEPSY (neuropsykiatriseksi)-valmentajaksi tai ART (Aggression Replacement Training) -ohjaajaksi. Myös ammatillisia jatkokouluttautumisia tuetaan.

3.5 Lastensuojelun sijaishuoltoa ohjaavat lainsäädännöt

Lastensuojelun sijaishuoltoa ohjaavat useat lait ja asetukset, joita palvelun tuottajan tulee noudattaa. Familiar edellyttääkin jokaista työntekijäänsä perehtymään työtä ohjaaviin lakeihin työnkuvan vaatimassa laajuudessa sekä noudattamaan niitä työtehtäviä hoitessaan. (Familiar 2020.)

Keskeisenä lakina toimintaa ohjaa Lastensuojelulaki 417/2007, jota on tarkennettu vuoden 2020 alussa. Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapuoliseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 417/2007 1 §; Kuntaliitto 2020). Lastensuojelulaissa lapsilla tarkoitetaan kaikkia alle 18-vuotiaita (Taskinen 2010, 9). Laissa on määritelty tarkasti lastensuojelun keskeiset periaatteet, joissa päälimmäisenä korostuu lapsen etu (Heinonen 2016, 243). Lastensuojelulain tuntemus ja sen noudattaminen on ensiarvoinen osa koko lastensuojeluprosessia ja sijaishuollossa toteutettavaa hoito- ja kasvatustyötä.

Sosiaalihuoltolain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää kansalaisten hyvinvointia ja sosiaalista turvaa, samalla vähentäen eriarvoisuutta ja vahvistamalla osallisuutta. Sosiaalihuoltolain tehtävänä on turvata tarpeenmukaiset, riittävät sekä samalla laadukkaat sosiaalipalvelut ja muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet. Samalla sen tarkoituksena on edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 1 §.) Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista korostaa asiakaslähtöisyyttä ja asiakassuhteiden luottamuksellisuutta (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000).

Muita työntekemisen kannalta olennaisia lakeja ovat Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, Laki lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta 619/1996 sekä Hallintolaki 434/2003. Muita huomioitava lakeja ovat: Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992, Henkilötietolaki 523/1999, Nuorisolaki 1285/2016, Yksityisten sosiaalipalveluiden valvonnasta annettu laki 922/2011, Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 817/2015, Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 504/2002 sekä Kotikuntalaki 201/1994 (Familiar 2020).

4 NUOREN OSALLISUUS

4.1 Osallisuus käsitteenä

Osallisuuden käsite on laaja ja sitä voidaan lähestyä eri näkökulmista, riippuen kuka tai mikä taho sitä määrittää.

Yksinkertaisesti definoituna se on olemista, toimimista, osallistumista ja tapahtumaketjuja erilaisissa relaatioissa (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2017, 16). Osallisuus on kokemusta kuulluksi tulemisesta, vaikuttamismahdollisuuksia sekä yksilön aktiivista jäsenyyttä omassa yhteisössä (Kuvio 2.). Se on subjektina toimimista, sitoutumista, ja mahdollisuutta mielipiteiden ilmaisuun. (Nurmi 2011, 6.)

Kuvio 2. Osallisuuden eri osa-alueita (mukaillen Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2017).

Osallisuuden viitekehys on synteesi erilaisista sosiaali-, terveys- ja käyttäytymisteorioiden intresseistä siitä, miten hyvää elämää edistetään (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos

2017, 9). Ennen kaikkea osallisuus on oikeutta. Perustuslakiin on kirjattu kansalaisen vaikuttamis- ja osallistumisoikeudet (Suomen Perustuslaki 731/1999), samoin sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö sekä kansainväliset ihmisoikeussopimukset määrittävät tarkasti niin kansalaisten osallisuudesta kuin oikeuksistakin (Valokivi 2008, 19).

4.2 Osallisuus lastensuojelussa

Nuorten osallisuus on ollut viime vuosina sosiaalialan keskusteluissa runsaasti esillä. Yleisenä tarkastelun näkökulmana osallisuudesta on pidetty lapsen oikeuksia. (Nivala 2010, 18.) Lastensuojelussa osallisuus on yksilön juridinen oikeus ja siitä säädetään lastensuojelulaissa. Osallisuus perustuu lähtökohdiltaan perustuslain kuudenteen pykälään, jonka mukaan nuoren tulee saada vaikuttaa omiin asioihinsa ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. (Tammi & Lapinleimu 2012, 40; Kananoja 2017, 229.) Lastensuojelulaissa määritetään osallisuudesta siten, että nuoren mielipide häntä koskevissa asioissa tulee selvittää ja häntä tulee kuulla päätöksenteossa (Lastensuojelulaki 6§). Myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12. artikla velvoittaa, että nuorella tulee olla mahdollisuus ilmaista vapaasti näkemyksensä kaikissa häntä koskevissa asioissa ja nämä on otettava huomioon päätöksenteossa (Unicef 1989). Mitä tämä sitten käytännössä tarkoittaa nuoren osallisuudesta lastensuojelun sijaishuollossa?

Osallisuudella lastensuojelussa tarkoitetaan nuoren mahdollisuutta vaikuttaa hänelle tärkeisiin asioihin ja toimintamahdollisuuksiin. Osallisuus ei ole yksittäisiä hetkiä tai palaveriteita vaan kokemus tulla nähdyksi ja kuulluksi joka päivä. Osallisuuden edistäminen edellyttää, että nuori saa tukea hänen ympärillään toimivilta aikuisilta ja hänet nähdään keskeisenä toimijana omassa elämässään, oman elämänsä asiantuntijana. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020 b.) Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että lapselle kaadetaan päätöksen teossa liikaa vastuuta, vaan hänelle annetaan oikeus osallisuuteen ikä ja kehitystaso huomioiden (Latvala & Korppi 2010, 9).

Parhaimmillaan nuoren osallisuus näkyy siten, että hänellä on aitoa päätäntävaltaa omilla asioissaan. Osallisuuden kasvaessa uskon, että nuoren sitoutuminen yhdessä sovittuihin asioihin lisääntyy ja samalla hänen identiteettinsä vahvistuu. Lastenkodissa osallisuuden tulee näkyä niin, että jokainen nuori saa tuoda esille vapaasti mielipiteensä, toiveensa ja häntä kannustetaan tuomaan esille omia näkemyksiään niin virallisessa päätöksenteossa kuin normaaleissa arjen toiminnoissakin. Osallisuutta lastenkodissa edistetään varmistamalla kokemusta turvallisuudesta, hyväksynnästä, välittämisestä ja

yhteenkuuluvuudesta suhteessa muihin (Nivala 2010, 20). Myös yhdessä tekeminen vahvistaa osallisuutta. On tärkeää, että nuori voi itse päättää asioistaan ja niistäkin tilanteissa, joissa nuoren mielipidettä ei voida kokonaan huomioida, voidaan asioista keskustella ja tehdä kompromissiratkaisuja. (Hipp 2018.)

4.3 Osallisuuden vahvistaminen Veikkarin erityislasternkodissa

Veikkarissa nuoren iänmukainen ja itsenäinen päätöksenteko nähdään tärkeänä tekijänä osallisuuden kokemuksen vahvistamisessa. Nuoret saavat vaikuttaa omiin asioihinsa heidän ikänsä ja kehitystasonsa huomioiden. Heidän mielipiteitään kuullaan ja ne otetaan huomioon kaikessa päätöksenteossa. Nuorille kerrotaan heidän oikeuksistaan tulla kuulluksi ja heitä osallistetaan päätöksien tekoon esimerkiksi asiakassuunnitelmaneuvoitteluuissa, joissa nuorelle laaditaan oma asiakassuunnitelma tavoitteineen. On tärkeää, että palaverissa nuori kertoo itse omat kuulumisensa ja toiveensa, eikä aikuinen kerro niitä hänen puolestaan. Erityisesti virallisessa päätöksenteossa on ensiarvoisen olennaista varmistaa, että nuori ymmärtää ja tulee ymmärretyksi.

Veikkarissa jokaiselle nuorelle laaditaan lastensuojelulain mukainen hoito- ja kasvatussuunnitelma, joka konkretisoi asiakassuunnitelmaa. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaan kuvataan, miten asiakassuunnitelman tavoitteisiin vastataan arjessa turvaten samalla nuoren hyvä kohtelu. Hoito- ja kasvatussuunnitelman laadintaan otetaan mukaan aina nuori, jolloin hänen omat näkemyksensä kirjataan suunnitelmaan. Suunnitelmassa kuullaan myös nuoren vanhempia sekä nuoren asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää. (Lastensuojelulaki 447/2007 30 a §.) Hoito- ja kasvatussuunnitelmaa päivitetään säännöllisesti, jolloin suunnitelman avulla voidaan seurata nuoren kehitystä ja muutoksia sijaishuollon aikana.

Veikkarissa hoidon vaikuttavuuden arvioinnissa hyödynnetään myös Familiarissa yleisesti laitospäytössä olevaa toimintakykykymittaria. Toimintakykykymittarissa arvioidaan viittä osakokonaisuutta ja se sisältää 27 mittaria. Kuukausittain yhdessä nuoren kanssa täytettävä toimintakykykymittari tukee tavoitteellista, kuntouttavaa ja vuorovaikutukseen pohjautuvaa lastensuojelutyötä samalla vahvistaen nuoren osallisuutta omassa hoitoprosessissaan. Toimintakykykymittarin avulla nuoret arvioivat omaa kehitystään yhdessä ohjaajien kanssa ja asettavat tavoitteita seuraavalle kuukaudelle. Mittaamisen lisäksi se toimii samalla hyvänä keskustelupohjana aikuisen ja nuorten välisessä yhteistyössä (Familiar 2020).

Jotta aitoa osallisuutta voidaan toteuttaa, nähdään tärkeänä luottamuksellisen suhteen luominen aikuisen ja nuoren välille. Erityisesti vaikeista asioista puhuminen ja niiden käsittely vaatii luottamusta (Kananoja ym. 2017, 229). Luottamusta rakennetaan sillä, että nuorille annetaan aikaa, heitä kuunnellaan ja heidän asioistaan ollaan aidosti kiinnostuneita. Vaikka toisinaan aikuisten ja nuorten mielipiteet eriävätkin toisistaan, nähdään asioista keskustelemisen auttavan näkemään tilanteita myös eri perspektiiveistä. Nuoren arvostus ja luottamus aikuista kohtaan rakentuu sillä, että nuori kokee tulleen aidosti kuulluksi. (Vario ym. 2012, 32.) Tarpeellista on myös perustella nuorelle tehdyt ratkaisut ja puhua niistä hänen ikätasonsa ja kehityksensä vaatimalla tasolla.

Veikkarissa nähdään tärkeänä, että jokainen nuori saa osakseen ymmärtämystä, turvaa, empatiaa ja hellyyttä. Nuoret kohdataan yksilöinä ja heille varataan aikaa omaohjaaja-keskusteluihin. Veikkarissa käytetään tietoisesti koskettamisen menetelmää (esim. hartiahieronta, olalle taputukset), jonka on nähty toimivana osana luottamuksen rakentamisessa. Nuorille annetaan positiivista palautetta hyvistä hetkistä ja edistymisestä, samalla kannustaen dialogiseen kanssakäymiseen. Aidon vuoropuhelun keskeisiä tekijöitä ovat luottamus, arvostus sekä usko toiseen ihmiseen (Freire 2005, 96–101).

Veikkarissa pidetään kerran viikossa osastoittain nuorten kokoukset, joissa nuorten on mahdollista tuoda esiin omia ajatuksiaan liittyen yksikön arkeen, vaikuttaa päätöksentekoon sekä olla mukana suunnittelemassa ja kehittämässä Veikkarin toimintaa. Normaalien arjen lisäksi myös viikoittaisissa kahdenkeskisissä hetkissä ohjaajien kanssa nuori voi ottaa asioita puheeksi. Nuorta tuetaan tekemään itse päätöksiä ja valintoja, toki ohjaajan tehtävänä on ohjata päätöksentekoa niin sanotusti oikeaan suuntaan.

Osallisuus nähdään Veikkarissa myös yhdessä tekemisenä. Viikoittain osastoilla järjestetään osastoiltoja, joiden sisällöstä päättävät nuoret. Mukavat ja sisällöltään mielekkäät yhteiset illat aikuisten ja nuorten kesken vahvistavat luottamusta, dialogia ja kokemusta osallisuudesta yhteisössä. Nuoret ovat usein tuoneetkin esille, että osastoillat ovat heidän mielestään yksiä Veikkarin parhaimpia asioita. Vaikka Veikkari onkin laitos, pyritään toiminnassa kodinomaisuuteen ja yhteisöllisyyteen.

”Mulla tulee ikävä näitä tyyppejä, mutta myös osastoiltoja. Ne ovat olleet ihan parasta Veikkarissa. On ollut kiva puuhata yhdessä niin, että aikuisetkin ovat mukana.”

”Se on hieno juttu, että järjestetään aikaa yhdessä. Ihan sama mitä tehdään, kunhan kaikilla on hyvä fiilis.”

(Veikkariin sijoitetut nuoret.)

Kuukausittain yksikössä järjestetään myös yhteisöpalavereita, joissa koko talon asioita käydään läpi. Yhteisöpalavereissa nuorilla on mahdollisuus tuoda esille omia näkemyksiään ja samalla vaikuttaa yksikön toiminnan sisältöön. Koko talon yhteisöpalavereiden tavoitteena on toimia vuoropuhelun ja kommunikaation perustana, vaikuttamisen ja kontrollin keinona sekä oppimisen foorumina (Murto 1997, 221).

Osallisuutta Veikkarissa halutaan tukea monitahoisesti. Nuorten osallisuutta omissa asioissa vahvistetaan, mutta samalla nuoret halutaan nähdä osallisina koko talon yhteisössä sekä Veikkarin ulkopuolella aktiivisina toimijoina. Ohjaajien tehtävänä on kartoittaa nuorten kiinnostuksen kohteita ja sen myötä selvittää mahdollisuuksia aloittaa esimerkiksi harrastustoimintoja Veikkarin ulkopuolella. Ennen sijoitusta olleita mahdollisia harrastuksia pyritään jatkamaan. Nuoria rohkaistaan koulunkäynnin tavoitteiden asettamisissa sekä niiden tavoittelussa. Koulunkäyntiä tuetaan huolehtimalla esimerkiksi normaalista vuorokausirytmistä ja tarvittaessa autetaan mahdollisissa läksyissä.

Ohjaajien tehtävänä on tukea nuorten pitkäjänteisyyttä koulunkäynnin ja harrastusten suhteen luomalla yhdessä nuorten kanssa yksilöllisiä tavoitteita koulunkäynnin ja harrastustoiminnan suhteen ja tukea niiden saavuttamista esimerkiksi kyyditsemällä nuoria harrastuksiin.

Nuorten kanssa keskustellaan ihmissuhteiden merkityksestä ja tuetaan heitä tunnistamaan ja arvioimaan niitä oman hyvinvoinnin kannalta. Keskustelu nuorten kanssa heidän verkostoistaan nähdään tärkeänä. Nuoria tuetaan tunnistamaan ja vahvistamaan ihmissuhteita, jotka tukevat heidän hyvinvointiaan ja kuntoutumista. Samalla pyritään auttamaan nuoria näkemään myös epäsuotuisten suhteiden merkityksen kasvuun ja kehitykseen. Keskeinen osa hoito- ja kasvatustyötä on myötävaikuttaa nuoria luomaan ympärilleen vahvoja tukiverkostoja, jotka ovat turvana myös sijoituksen päätyttyä. (Veikkarin omaohjaajan tehtävät 2020.)

5 ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUS

5.1 Mitä on itsemääräämisoikeus ja mihin se pohjautuu?

Itsemääräämisoikeus on jokaiselle kansalaiselle kuuluva perusoikeus. Itsemääräämisoikeudella tarkoitetaan yksilön oikeutta määrätä omasta elämästään. Samalla se määrittää oikeuden päättää itseään koskevista asioista. (Terveysten ja hyvinvoinninlaitos 2020 e.)

Itsemääräämisoikeus pohjautuu Suomen perustuslain 7 §:n 1 momenttiin, missä määritellään, että jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen sekä turvallisuuteen. Saman pykälän 3 momentissa kielletään henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puuttuminen sekä vapauden riistäminen ilman laissa säädettyä perustetta. (Perustuslaki, 1999; Valvira 2013, 1.)

5.2 Itsemääräämisoikeus lastensuojelussa

Lastensuojelussa toimivilla työntekijöillä on oltava laaja käsitys lain lisäksi ihmisoikeus-sopimuksista, niiden velvoittavuudesta sekä yhteydestä kansalliseen normiohjaukseen (Heinonen 2016, 244). YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa on artikloja, jotka määrittävät alaikäisten itsemääräämisoikeuden toteutumista sosiaalihuollossa. Kolmannessa artiklassa painotetaan, että kaikessa toiminnassa on aina ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu, ja 12. artiklassa lapsen oikeus tulla kuulluksi häntä koskevissa asioissa ja päätöksenteossa. Lapsen oikeuksien sopimuksessa veloitetaan myös lapsen asioista vastuussa olevien aikuisten ohjaavan ja neuvovan alaikäistä sopimuksessa määritettyjen oikeuksien käyttämiseksi. (Heinonen 2016, 249; Unicef 1989.)

Lastensuojelussa työntekijän tulee kunnioittaa lapsen itsemääräämisoikeutta. Se on perusoikeus, joka tarkoittaa sitä, että lapselle on kerrottava eri mahdollisuuksista, niiden vaikutuksista ja tarjota lapselle aitoja mahdollisuuksia tehdä omia valintoja. Itsemääräämisoikeuden rinnalla on otettava keskusteluun asiakaslähtöisyys. Sillä tarkoitetaan muun muassa lapsen kuulemistä ja itsemääräämisoikeuden kunnioittamista. Itsemääräämisoikeus ei lastensuojelussa voi toteutua, mikäli lapsi ei saa tietoa omista oikeuksistaan eikä hänen yksilöllistä tilannettansa huomioida. Asiakaslähtöisyys toteutuu vain, jos lapsi kokee aidosti osallisuutta. (Talentia 2017.)

Lastensuojelun työntekijöiden on oltava hyvin tietoisia sijaishuoltoa koskettavien lakien sisällöstä ja niiden vaatimuksista sijoitettujen nuorten itsemääräämisoikeuden turvaamiseksi. Tietyissä tilanteissa voi lapsen tai nuoren itsemääräämisoikeutta ja yksityisyyden suojaa kuitenkin olla välttämätöntä rajata, jolloin tukeudutaan lastensuojelun rajoitustoimenpiteisiin. Viime kädessä toteutettaviin rajoitustoimenpiteisiin turvauduttaessa on ne kuitenkin tehtävä mahdollisimman turvallisesti, henkilön yksityisyyttä ja ihmisarvoa kunnioittaen. Rajoitusten on aina oltava täsmällisiä, tarkkarajaisia ja ne voidaan toteuttaa vain laissa määritellyin edellytyksin. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2020 d.)

5.3 Kasvatukselliset rajat ja rajoitustoimenpiteet Veikkarissa

Veikkarissa kasvatukselliseen ajatukseen sisältyy se, että nuorille opetetaan elämässä olevan aina seurauksia kaikista teoista, niin hyvistä kuin huonoistakin. Näistä erilaista teoista, tilanteista ja seurauksista käydään nuorten kanssa hoito- ja kasvatustalkoita, joissa nuoria yritetään auttaa ymmärtämään toimintaansa ja niiden seurauksia, sekä pyritään tarjoamaan nuorille mahdollisia vaihtoehtoisia toimintamalleja. Näillä kasvatustalkoilla pyritään ohjaamaan nuorten jokapäiväistä toimintaa positiiviseen suuntaan.

Kaikessa toiminnassa tavoitteena on myönteinen suhde nuoriin. Nuorten itsemääräämisoikeuden toteutuminen ei tarkoita, etteikö nuorille voida asettaa oman ikäkautensa mukaisia velvoitteita tai vastuuta arkisissa asioissa kuten nukkumaan menemisen, koulunkäynnin, kotiintuloaikojen, heräämisen tai kotitöiden osalta. Näiden kasvatuksellisten rajojen tarkoituksena on nimenomaan auttaa ja tukea nuorta toimimaan yhteisön jäsenenä eikä rangaistuksena. Kasvatuksellisilla rajoilla ei puututa nuoren perusoikeuksiin, vaan ne ovat osa nuoren hoidon ja huolenpidon järjestämistä. (Valvira 2013, 4.)

Ajoittain käy niin, että nuori toiminnallaan vaarantaa oman tai muiden turvallisuuden, terveyden, kasvun tai kehityksen sellaisella tavalla, että emme enää tavallisella kasvatustalkoilyhteydellä pysty nuoren toimintaa tarkoituksenmukaisesti ohjaamaan. Tällöin joudumme käyttämään lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä tilanteen turvaamiseksi.

Lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä ovat:

- Yhteydenpidon rajoittaminen
- Liikkumisvapauden rajoittaminen

- Aineiden ja esineiden haltuunotto
- Henkilön tarkastus
- Henkilön katsastus
- Omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen
- Lähetysten luovuttamatta jättäminen
- Kiinnittäminen
- Eristäminen
- Erityinen huolenpito
- Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen (Lastensuojelulaki 417/2007, 62§–74§.)

Rajoitustoimenpiteitä (lukuun ottamatta yhteydenpidon rajoittamista) voidaan kohdistaa ainoastaan kiireellisesti sijoitettuihin, huostaanotettuihin tai hallinto-oikeuden väliaikais-määräyksellä sijoitettuihin lapsiin, mutta ei avohuollon tukitoimin sijoitettuihin. (Valvira 2013, 2; Terveys ja hyvinvoinninlaitos 2020 d)

Rajoitustoimenpiteiden kirjaaminen on tarkasti lastensuojelulaissa määriteltyä ja niiden tulee pitää sisällään muun muassa seuraavat asiat:

- kuvauksen rajoitustoimenpiteestä
- rajoituksen perusteet
- rajoituksen keston
- ketä sen on päättänyt (myös henkilön asema) ja ketkä muut siinä ovat olleet läsnä
- maininnan vaikuttaako rajoitustoimenpide hoito- ja kasvatussuunnitelmaan
- kuvauksen miten lasta ja vanhempia on kuultu
- lapsen mielipide rajoitustoimesta (Lastensuojelulaki 417/2007, 62§–74§.)

Rajoitustoimenpiteitä käytämme silloin, kun se on ehdottoman tarpeellista ja kriteerit toimenpiteiden toteuttamiseksi täyttyvät. Rajoitukset tehdään lievimmän tarpeellisuuden mukaan kirjallisesti ja toimenpiteiden käyttäminen lopetetaan heti, kun niille ei ole perusteita. Rajoitustoimenpiteet eivät ole koskaan rangaistuksia eikä niitä sellaisina voida käyttää. (Lastensuojelulaki 417/2007, 74§.)

Rajoitustoimenpiteitä koskevasta muutoksenhakuoikeudesta säädetään lastensuojelulaissa. Muutoksenhakuoikeus koskee yhteydenpidon rajoittamista, aineiden- ja esineiden haltuunottoa, viestin tai lähetyksen toimittamatta ja luovuttamatta jättämisestä, liikkumisvapauden rajoittamista, eristämistä sekä erityisen huolenpidon järjestämistä koskevia päätöksiä. (Valvira 2013, 2.) Nuorille kerrotaan aina hänen oikeutensa

rajoitustoimenpiteiden käytön yhteydessä. Veikkarin hyvän kohtelun suunnitelmaa työstettäessä on käsitelty yksikössä käytettävissä olevat rajoitustoimenpiteet ja ne ovat käsitelty seuraavissa kappaleissa tiivistetysti.

5.3.1 Henkilöntarkastus

Henkilöntarkastuksella tarkoitetaan sen tutkimista, mitä nuorella on vaatteissaan tai vaatteiden ja ihon väliin kätkeytyneenä. Henkilöntarkastusta on muun muassa naulakkoon ripustettujen vaatteiden tutkiminen, taskujen tarkastaminen ja tyhjentäminen sekä laukun tarkastaminen. Jos ohjaajat epäilevät, että nuorella on hallussa päihkeitä tai sellaisia esineitä, joilla voi vahingoittaa itseä tai muita, voidaan nuori tarkastaa tällä tavalla. Nuorta ei koskaan riisuteta alasti tarkastuksen ajaksi. (Lastensuojelulaki 417/2007, 66 §; Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos 2020 d.)

5.3.2 Henkilönkatsastus

Nuorelle voidaan tehdä henkilönkatsastus, jos ohjaajilla on perusteltua syytä epäillä, että hän on käyttänyt päihdyttäviä aineita. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi sellaiset, jos nuori tuoksuu alkoholille tai kannabikselle tai hänen käytöksensä on tavallisesta poikkeavaa. Henkilönkatsastus tarkoittaa, että epäilty käyttö selvitetään puhalluskokeella tai valvotulla virtsanäytteellä. Pääsääntöisesti virtsasta otettavat huumausaineseulaukset tehdään terveyskeskuksessa, mutta äkillisissä tilanteissa ne voidaan ottaa myös Veikkarissa. Näytteenotossa pyritään aina siihen, että paikalla on terveydenhoitoalan koulutuksen saanut henkilö. Jos nuori kiistää päihkeiden käytön tai tuloksen luotettavuus on muusta syystä aiheellista varmistaa (esim. virtsa on niin laimeaa, ettei sitä voida tulkita), näyte lähetetään laboratorioon tarkistettavaksi. Mikäli nuori kieltäytyy seuloista, käydään asiasta keskustelua niin nuoren kuin hänen sosiaalityöntekijänsäkin kanssa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 66 a §; Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos 2020 d; Veikkarin erityislastenkoti 2020.)

5.3.3 Aineiden ja esineiden haltuunotto

Nuoren hallusta voidaan ottaa pois päihkeet, toisen tai itsensä vahingoittamiseen tarkoitettut välineet, yleistä järjestystä häiritsevät esineet, sijaishuollon järjestämistä häiritsevät

esineet ja tupakat. Laitoksen haltuun otetuista tavaroista tehdään päätökseen kirjaus ja ne palautetaan nuorelle, kun sijoitus päättyy. Näistä pois luetaan laittomat tuotteet, jotka toimitetaan poliisille (aseet ja huumeet) ja tuhotaan (alkoholi) sekä tupakkatuotteet (saa takaisin, kun täyttää 18 vuotta). (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020 d; Lastensuojelulaki 417/2007 65§.)

Veikkarissa ja Veikkarin alueella tupakointi on kiellettyä. Tupakkatuotteet tai nikotiininesteet voidaan ottaa pois esimerkiksi silloin, kun ohjaaja havaitsee näitä nuorella (esim. pöydällä tai nuoren tupakoidessa). Tupakat voidaan ottaa ohjaajien haltuun myös silloin, kun näitä löytyy nuorelta henkilöntarkastuksen yhteydessä. Veikkarissa nuoria kannustetaan ja tuetaan savuttomuuteen. Jos nuori tarvitsee tupakoinnin lopettamiseksi vieroituslääkettä, varataan nuorelle aika Paimion terveyskeskuksesta, jossa lääkäri voi tilannetta arvioida ja mahdollisesti kirjoittaa reseptin nikotiinin korvausvalmisteisiin.

5.3.4 Omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen

Jos ohjaajilla on syytä epäillä, että nuorella on huoneessa päihteitä, niiden käyttövälineitä tai vaarallisia esineitä, voidaan nuoren huone tutkia. Nuorella on oikeus olla huoneessaan silloin kun tarkastusta tehdään. Jos nuorelle tulee epäilyttävä kirje tai lähetys ja on syytä epäillä sen sisältävän päihteitä tai vaarallisia esineitä, se toimitetaan sosiaalityöntekijälle, joka päättää miten sen kanssa toimii. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020 d; Lastensuojelulaki 417/2007, 67 §.)

5.3.5 Liikkumisvapauden rajoittaminen

Liikkumisvapauden rajoittaminen Veikkarissa tarkoittaa, että nuorta voidaan tietyksi ajaksi kieltää poistumasta laitoksen alueelta, laitoksesta tai osaston tiloista. Rajoitus voidaan asettaa, jos se on nuoren hoidon kannalta välttämätöntä ja se on hänen etunsa mukaista. Syytä liikkumisvapauden rajoittamiselle ovat esimerkiksi tilanteet, joissa nuori on vaarantanut vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai tilanteissa, joissa nuori käyttäytyy itseään vakavasti vahingoittavasti, kuten karkailemalla toistuvasti. Rajoittamisen tarkoituksena ei ole nuoren rankaiseminen, vaan vahingollisen käyttäytymisen estäminen.

(Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2020 d; Veikkarin erityislastenkoti 2020; Lastensuojelulaki 417/2007, 69 §.)

Liikkumisvapauden rajoittamisen aikana nuori voi poistua päätöksessä mainitulta alueelta vain yhdessä ohjaajan kanssa. Riippuen päätökseen johtaneista syistä, voidaan päätökseen kirjata myös mahdollisuus liikkua esimerkiksi vanhempien seurassa talon ulkopuolella. Rajoitukseen kirjataan tarpeen mukaan missä nuori voi rajoituksen aikana liikkua itsenäisesti. Mikäli ei ole esimerkiksi syytä epäillä, että nuori käyttäytyisi vahingollisesti esimerkiksi ulkoillessaan Veikkarin alueella, kirjataan se päätökseen. Tässä tapauksessa nuori voi ulkoilla itsenäisesti, sopien siitä ensin ohjaajan kanssa. Veikkarin alueella tarkoitetaan kiinteistöön kuuluvaa tonttia, johon kuuluvat muun muassa pelikenttä sekä etu- ja takapiha.

Liikkumisvapaudenrajoituksen aikana nuoret käyvät koulua pääsääntöisesti tavalliseen tapaan. Tarvittaessa ohjaaja voi saattaa kouluun. Erityistilanteissa myös opetuksen järjestäminen osastolla on mahdollista.

5.3.6 Yhteydenpidon rajoittaminen

Jos yhteyden pitäminen vanhempiin, ystäviin tai ylipäänsä medialaitteen hallussapito aiheuttaa hengelle, kehitykselle, terveydelle tai turvallisuudelle vaaraa, rajoittaminen on hoidon kannalta välttämätöntä, tai yhteydenpito aiheuttaa vaaraa jollekin toiselle (vanhempi, työntekijä, asuintoveri), voidaan yhteydenpitoa rajoittaa. Yhteydenpidon rajoittaminen voi koskea tapaamisia, puheluita tai muuta kommunikointia. Yhteydenpidon rajoittamisella voidaan ottaa rajoituksen ajaksi sijaishuoltopaikan haltuun yhteydenpitoon käytettävät laitteet ja välineet tai rajoittaa niiden käyttöä. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos d 2020; Lastensuojelulaki 417/2007, 63 §.)

5.3.7 Kiinnipitäminen

Kiinnipitoon voidaan joutua turvautumaan, jos nuori todennäköisesti vahingoittaa itseään tai muita ja kiinnipitäminen on hänen tai toisen henkilön hengen, terveyden tai turvallisuuden välittömän vaarantumisen vuoksi taikka omaisuuden merkittävän vahingoittamisen estämiseksi välttämätöntä. Kiinnipitäminen tapahtuu usein siinä tilanteessa, jossa tilanne aiheutuu. Mahdollisuuksien mukaan muut nuoret poistuvat paikalta tai nuori

yritetään kuljettaa omaan huoneeseen. (Terveystieteiden tutkimuskeskus d 2020; Veikkarin erityislastenkoti 2020; Lastensuojelulaki 417/2007, 68 §.)

5.3.8 Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

Laitoksesta luvatta poistuneen tai sinne sovitusti palaamatta jättäneen nuoren etsimiseksi ja palauttamiseksi takaisin on ryhdyttävä viipymättä toimenpiteisiin. Luvattomasta poistumisesta ilmoitetaan nuoren sijaishuollosta vastuussa olevalle sosiaalityöntekijälle. Nuoren olinpaikan selvittyä sovitaan nuoren kuljettamisesta takaisin laitokseen hänen kanssaan, ellei nuori palaa laitokseen vapaaehtoisesti. Kiireellisissä tapauksissa palauttamisesta ja turvallisesta kuljettamisesta, päättää laitoksen johtaja tai hänen määräänsä hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva työntekijä, jolloin päätöksestä ilmoitetaan viipymättä nuoren asioista vastuussa olevalle sosiaalityöntekijälle. Nuoren kuljettamisen saa toteuttaa vai laitoksen työntekijä, jolla on lain määrittämä ammatillinen pätevyys, nuoren asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu toimivaltainen viranomainen. (Lastensuojelulaki 417/2007, 69 a §; Rätty 2019, 663.)

5.3.9 Toimintatavat rajoitustoimenpiteiden käytön jälkeen

On tärkeää, että nuori ymmärtää miksi jotakin rajoitustoimenpidettä on jouduttu käyttämään, joten keskustelu siitä on olennaista aikuisen kanssa (Valvira 2013, 4). Yhdessä pohditaan, miksi rajoitustoimenpiteeseen on jouduttu turvautumaan ja miten se olisi voitu välttää (Rätty 2019, 703). Miten nuori olisi kenties voinut toimia toisin? Olisivatko aikuiset voineet toimia jollakin tapaa eri lailla? Yhdessä keskustellaan myös siitä, että miten jatkossa voimme vastaavat tilanteet ehkäistä. Erityisesti kiinnipitotilanteet vaativat tilanteen purkua keskustelemalla. Veikkarin kaikki vakituiset ohjaajat on koulutettu tilanteisiin, joissa nuorta voidaan joutua rajaamaan fyysisesti. Voimaa ei käytetä koskaan enempää kuin on välttämätöntä, mutta silti kiinnipitotilanteissa nuoreen saattaa sattua tai se on voinut tuntua ahdistavalta. Mikäli nuori on satuttanut itsensä kiinnipitotilanteessa, on hyvä käydä myös lääkärintarkastuksessa.

Toisinaan rajoitustoimenpiteet, kuten kiinnipittäminen, saattavat olla pelottavia tai ahdistavia myös muille nuorille. Tällöin myös heidän kanssaan käydään asiasta keskustelua. Keskusteluissa huolehditaan kuitenkin, ettei vaitiolovelvollisuutta rikota, joten nuoren henkilökohtaisia asioita ei ruodita muiden kanssa.

Kaikista rajoitustoimenpiteistä tehdään kirjalliset päätökset ja ne käydään nuoren kanssa läpi. Nuoren oma mielipide selvitetään ja se kirjataan ylös. Kun nuoren kanssa on päätös käyty läpi, pyydetään siihen nuoren allekirjoitus. Rajoitustoimenpiteistä keskustellaan myös nuoren huoltajan ja sosiaalityöntekijän kanssa ja myös heille lähetetään kirjallinen päätös (Lastensuojelulaki 417/2007, 74 a §). Samalla nuoren kanssa käydään läpi hänen mahdollisuutensa hakea päätökseen muutoksenhakua ja miten hän voi kannella asiasta.

Rajoitusten lapsikohtainen arviointi tehdään yhdessä nuoren kanssa heti, kun hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen. Se tehdään kirjallisena ja se toimitetaan nuoren asioista vastuussa olevalle sosiaalityöntekijälle. (Räty 2019, 702–703.) Usein rajoitustoimenpiteet otetaan vielä yhdessä puheeksi esimerkiksi asiakassuunnitelmanneuvotte- luissa.

5.4 Itsemääräämisoikeuden toteutuminen ja vahvistaminen Veikkarin erityislastenkodissa

Arjen aikataulu ohjaa toimintaa Veikkarissa eikä useat erilaiset säännöt. Arjessa olevat tärkeät asiat ja opit, joita jokainen nuori tarvitsee turvakseen ja tulevaisuutta varten, kuten herätys-, kotiintulo-, ruoka- ja nukkumaanmenoajat sekä siivous on määritelty yksikön arjessa. Hoidettuaan arjen vastuunsa nuori voi kulkea ja tavata ystäviään vapaasti ohjaajien kanssa sopien.

Nuorelle tuodaan omat oikeudet esiin päivittäisissä keskusteluissa sekä erityistilanteissa kuten rajoitustoimenpiteisiin turvauduttaessa oikeudet tuodaan esiin aina. Omavalvontasuunnitelmassa, hyvän kohtelun suunnitelmassa sekä talon infoseinällä on nähtävillä sosiaaliamiehen yhteystiedot, johon nuorta ohjataan ottamaan tarvittaessa yhteyttä. Nuorilla on myös aina mahdollisuus olla yhteydessä omaan sosiaalityöntekijäänsä. Veikkarissa on näkyvillä myös aluehallintoviraston sosiaalihuollon ylitarkastajien yhteystiedot. Nuorille kerrotaan, minkälaisia toimivaltuuksia ja velvollisuuksia viranomaisella tai sijaishuoltoapaikalla on.

Itsemääräämisoikeuteen liittyvä vahvasti vapaus tehdä omia valintoja. Veikkarissa nuoren kielellistä, uskonnollista ja kulttuurista taustaa kunnioitetaan ja ne huomioidaan arjessa. Ohjaajien tehtävänä on hankkia tietoa nuoren taustoista ja ymmärtää esimerkiksi eri uskontojen mukanaan tuomat erot ja huomioida ne arjen kasvatustyössä. Veikkarissa

huolehditaan, että annettava kasvatus ei loukkaa nuoren eikä hänen huoltajiensa oikeuksia eikä ole sisällöltään nuoren edun vastaista. (Lastensuojelun Keskusliitto 2018, 17.)

Ohjaajien tehtävänä on tukea nuorten sukupuoli-identiteetin rakentumista. Heidän kanssaan keskustellaan seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyvistä asioista avoimesti. Olennaista on, että ohjaajat suhtautuvat itse avoimesti sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuteen ja hankkivat tarvittavaa tietoa asioista. Tarvittaessa nuoria ohjataan vertaisryhmien tai tukipalvelujen piiriin.

Veikkarissa halutaan edistää nuoren monipuolista ja terveellistä ruokavaliota. Päivittäisessä ruokavaliossa huomioidaan yleiset ravintoainesuositukset ja ruokailuaikojen säännöllisyys. Mahdolliset erityisruokavaliot huomioidaan tarjottavassa ruuassa. (Lastensuojelun Keskusliitto 2018, 17.) Nuoret otetaan mukaan suunnittelemaan ruokalistoja ja heidän toiveitaan niiden sisällöstä kuullaan ja huomioidaan.

Veikkarissa kunnioitetaan nuorten omaa pukeutumistyyliä eikä erityisiä pukeutumissääntöjä ole. Ohjaajien tehtävänä on kuitenkin ohjata nuorta esimerkiksi sään mukaiseen tai yleisesti hyväksyttävään pukeutumiseen. Veikkarin yleisissä tiloissa nuori ei voi esim. liikkua alusvaatteisillaan. Päihteiden käyttöä ihannoivista vaatteista (esim. kannabiskukkaviot) käydään nuorten kanssa kasvatuksellista keskustelua ja toivottavaa on, että nuori ei niitä Veikkarissa käyttäisi. Tällä halutaan välttää päihdemyönteisen kulttuurin ja ajatusmaailman leviämistä Veikkarissa.

Nuorten itsemääräämisoikeutta ja kehitystä tuetaan antamalla nuorille ikätason ja kehityksen mukaista vastuuta asioistaan. Veikkarissa aikuisten tehtävänä on ohjata ja neuvoa nuoria eri elämäntilanteiden vaatimalla tavalla konkreettisesti ja auttaa ongelmien ratkaisussa. (Veikkarin erityislastenkoti 2020.)

6 AMMATILLINEN JA LASTENSUOJELULAIN HENGEN MUKAINEN TYÖOTE

Tuloksellinen ja laadukas lastensuojelutyö edellyttää työntekijöiltään paljon erilaisia taitoja ja tietopohjaa. Muuttuvat säännökset ja lait vaativat jatkuvaa ajan hermolla pysymistä, uuden tiedon hankintaa ja sen omaksumista. Työntekijän työtettä ohjaavat hänen pohjakoulutuksensa lisäksi henkilökohtaiset ominaisuudet, elämäkokemukset sekä luonteenpiirteet (Pirnes 2006, 12–15). Itse näen tarvittavan substanssiosaamisen lisäksi yhdeksi tärkeimmäksi taidoksi ohjaajan hyvät vuorovaikutustaidot. Arki lastensuojelussa on jatkuvaa nuorten, heidän perheidensä kuin verkostojenkin kohtaamista. Hyvän kohtelun suunnitelmassa vuorovaikutuksellisuus on keskiössä ja sitä kautta tuloksena tavoiteltava nuorten osallisuuden vahvistaminen.

Lastensuojelussa käytettäviä työmenetelmiä- ja malleja on kehitetty viime vuosien aikana tiiviisti. Henkilökohtaisesti näen niin sanotun Hackleyn mallin olevan lähellä juuri sitä idealistista työtettä, jota itse toivoisin Veikkarissakin jatkossa käytettävän hyväksi. Menetelmässä on paljon työtapoja, joita jo hyödynnämmekin, vaikka kyseessä olevaa mallia ei työyhteisön yhteisissä keskusteluissa olekaan nostettu esille tietoisesti. Menetelmä on alun perin kehitetty Englannissa, mutta siinä on paljon periaatteita, mitkä ovat siirrettävissä suoraan suomalaiseen lastensuojelun sijaishuoltoon. Keskiössä Hackleyn mallissa on lapsen tilanne ja tarpeet edellä toimiminen, mitä ohjaa kohtaava ja suora vuorovaikutuksellisuus. Työskentelyn tueksi haetaan lapsen tarpeita tukevia työmenetelmiä esimerkiksi perheterapeuttisen, dialogisen, narratiivisen ja ratkaisukeskeisen terapian oppeja hyödyntäen. (Fagerström 2016, 4–6.)

Teoreettisena viitekehyksenä Veikkarin erityislastenkodissa toimii ratkaisukeskeinen työote. Ratkaisukeskeisyydessä keskitytään voimavaroihin ja piilevien kykyjen kasvattamiseen hankaluuksien ja ongelmien sijaan (Huotari & Tamski 2015, 27). Veikkarissa uskotaan, että jokaisessa nuoressa on hyviä puolia ja ominaisuuksia, joita etsimällä, hyödyntämällä ja kasvattamalla saadaan vaikuttavia tuloksia hoito- ja kasvatustyössä ja tätä kautta kyetään yhdessä luomaan nuorelle hyvää tulevaisuutta.

6.1 Lisäkoulutukset

Veikkarissa työskentelee aikuisia erilaisin sosiaali- ja terveysalan pohjakoulutuksin. Näen tämän työryhmämme rikkautena ja vahvuutena kohdatessamme erilaisia nuoria ja vastatessamme heidän tarpeisiinsa. Vaikka moniammatillisuus tuokin omat vahvuutensa yksikkömme osaamiseen, on silti tärkeää, että aikuisilla on yhtenäinen linja hoito- ja kasvatustyössä. Yhteisesti sovitut toimintamallit ja tavat toimia tukevat johdonmukaisuutta ja ennakoitavuutta arjessa.

Työryhmän toimintaa tuetaan tiiviillä esimiesten tuella, yhteisillä kuukausittain järjestettävillä työryhmäpäivillä sekä säännöllisellä työnohjauksella. Laki sosiaalialan ammattihenkilöstöstä velvoittaa työntekijää ylläpitämään ja kehittämään ammattitaitoaan (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstä 817/2015 5§). Familiar tarjoaakin työntekijöilleen jatkuvasti mahdollisuuksia kehittää ammatillista osaamistaan ja sitä kautta työtötään. Osa koulutuksista on määritelty kaikkien suoritettavaksi ja osaan taas hakeudutaan työntekijöiden oman kiinnostuksen mukaan. Koulutuksia järjestetään niin verkossa kuin lähiopetuksessakin. Viimeisen vuoden aikana yhteisiä koulutuksia on järjestetty muun muassa seuraavien teemojen ympärille:

- Suhdekeskeinen hoito- Ihmissuhteiden merkitys
- Traumahäiriöt ja vakauttaminen
- Suhdetaidot ohjaustyössä
- Rajoitustoimenpiteet lastensuojelun sijaishuollon laitoshoidossa
- Neuropsykiatrinen lähestymistapa
- Kiintymyshäiriöisen lapsen hoito- ja kasvatus
- Väkivaltaisen nuoren kohtaaminen
- Ratkaisukeskeinen työote (Familiar 2020.)

Työntekijöiden jatkuva työssä kehittyminen ja ammattitaidon vahvistaminen ovat laadukkaan lastensuojelutyön perusta. Samalla sillä turvataan entistä paremmin asiakkaan oikeudet, parannetaan palvelujen laatua ja tätä kautta myös tuloksellisuutta niin työn vaikuttavuudessa kuin liiketaloudellisestakin näkökulmasta. (Virtainlahti 2009, 24–25; Mäkinen ym. 2011, 201–202.)

6.2 Ammattietiikka lastensuojelussa

Vaikka lastensuojelun palveluja ohjaa vahva lainsäädäntö, ei se itsessään takaa oikeudenmukaisuuden toteutumista. Lakien ja säädösten rinnalle tarvitaan vahvaa ammattietiikkaa, mikä tulee näkyä työntekijöiden päivittäisessä arjessa. (Talentia 2017.) Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattiyhdistys Talentia ry on laatinut laajan ammattieettisen ohjeistuksen sosiaalialalla työskenteleville ammattilaisille, jotka soveltuvat erittäin hyvin toteutettavaksi lastensuojelun saralla. Näen näiden eettisten ohjeiden tukevan myös projektiani koskien hyvän kohtelun suunnitelmaa.

Vaikka lastensuojelulaki määrittääkin montaa asiaa, ei se aina välttämättä tarjoa ratkaisuja ihmissuhdetyön pulmiin, joita väistämättä lastensuojelussa kohdataan. Ammattietiikka onkin lakeja laajempi käsite, koska se ohjaa koko ammatillista toimintaa sekä siihen liittyviä ratkaisuja ja valintoja (Talentia 2017).

Eettinen harkintakyky on osa ammatillisuutta. Työssä tehtävät päätökset eivät perustu pelkästään lakiin ja substanssiosaamiseen, vaan eettinen harkinta on osa päättelyketjua. Lastensuojelussa eettiseen linjaukseen liitetään monia ammatitaitoon ja työntekijän ominaisuuksiin liittyviä tekijöitä, joita on tuotu esille myös sosiaalialan eettisissä ohjeissa. Itse nostan tästä erityisen merkittäviksi seuraavat tekijät:

- sosiaaliset taidot
- vastuunotto
- luovuus
- käsitys oikeudenmukaisuudesta
- sietokyky ja kyky ajatella laaja-alaisesti
- empaattisuus ja tilannetaju
- kunnioittava asenne, ystävällisyys sekä tasapuolisuus ihmisten kohtelussa. (Talentia 2017.)

Ajattelen, että työntekijän sosiaaliset taidot ovat keskeinen tekijä luottamuksellisen ja aidon vuorovaikutussuhteen syntymisessä; kyky keskustella nuoren kanssa hänen ikätasonsa mukaisesti, herkkyys aistia toisen osapuolen tunnetiloja, kuunnella ja tarkentaa, rohkeus ottaa puheeksi vaikeitakin asioita sekä saada aikaan nuorelle tunne, että hänestä välitetään aidosti.

Myös nuoren vuorovaikutustaidot ja eettinen taju kehittyvät dialogeissa aikuisen kanssa. Hyvässä vuorovaikutustilanteessa nuori saa vahvistusta kyvyilleen tunnistaa oman kokemuksensa eri sävyjä. Kiinnostus ja hyväksyntä nuorta kohtaan antaa luottamusta ja kokemuksen sosiaalisesta arvosta. Nuorelle merkityksellisellä aikuisella on hyvät mahdollisuudet vaikuttaa hänen eettisen tajunsa kehitykseen. (ETENE 2013, 24–25.)

Talentian luoma ammattieettinen vala ja sen sisällön toteuttaminen käytännön työssä on vahva perusta eettisesti hyväksyttävälle ja lastensuojelulain hengen mukaiselle työskentelylle riippumatta koulutustutkinnosta:

”Vakuutan kunnian ja omantuntoni kautta, että ammatissani sitoudun ihmisyyden kunnioittamiseen.

Puolustan asiakkaani ihmisoikeuksia ja ihmisarvoa. Ammattitoimintani päämääränä on sosiaalisen toimintakyvyn, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ja hyvinvoinnin lisääminen.

Velvollisuutenani on noudattaa ammattitoiminnassani, mitä asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä asiakastietojen käsittelystä on säädetty.

Ylläpidän ja kehitän omaa ammattitaitoani. Ilmoitan ammattitoiminnassani havaitsemistani epäkohdista. Vaikutan rohkeasti sosiaalialan ammatilliseen toimintaan työyhteisössäni ja yhteiskunnassa. Sitoudun ammattikuntani eettisiin periaatteisiin ja ammattitoimintaa koskeviin säännöksiin.” (Talentia 2020.)

7 HYVÄ HOITO JA KOHTELU LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLOSSA

Lastensuojelutyö on vahvasti arvosidonnaista, koska sen tarkoituksena on toimia lapsen ja nuoren puolella ja heitä varten. Lastensuojelutyön arvot pohjautuvat Suomen perustuslain, lastensuojelulain sekä kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin sekä kansainvälisesti hyväksytyihin arvoihin, mitkä korostavat ihmisoikeuksia ja inhimillisyyttä. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020 a.)

Lastensuojelun sijaishuollolle on laadittu valtakunnalliset sijaishuollon laatuksiteerit, jotka toimivat hyvä hoidon lähtökohtana ja jotka ohjaavat tarkastelemaan sijaishuoltoa lapsen näkökulmasta. Ensimmäiset laatuksiteerit ovat syntyneet Lastensuojelun Keskusliiton vuonna 2001 käynnistetyn Laituri-projektin toimesta ja niitä on työstetty yli sadan henkilön voimin 70:stä eri lastensuojelualan organisaatiosta. Laatuksiteerit kattavat koko sijaishuolto-prosessin ja ovat sovellettavissa eri toimijoiden tarjoamiin palveluihin. (Lastensuojelun Keskusliitto 2005, 5–7.) Kriteerit ovat toimineet myös oman projektini lähtökohtana, joita olen tarkastellut Veikkarin erityislastenkotiin sijoitettujen nuorten hoidon, kasvatuksen ja kohtelun näkökulmasta. Vaikka varsinaiseen hyvän kohtelun suunnitelmaan ei ole kirjattu koko prosessin kulkua, ajattelen nuoren ja hänen läheistensä hyvän kohtelun alkavan jo soveltuvaa sijaishuoltopaikkaa etsittäessä.

7.1 Sijaishuoltopaikan valitseminen ja sijaishuollon suunnitteleminen

Jotta sijaishuolto vastaa lapsen tarpeita, on oikean sijaishuoltopaikan valinta ensiarvoisen tärkeässä asemassa. Tämä vaatii sijoittavalta taholta kattavaa tietoa tarjolla olevista palveluista ja niiden sisällöstä. (Celcis 2012, 68; Pätäri 2019, 79–80.) Lastensuojeluyksiköt ovat profiloituneet muun muassa henkilöstönsä koulutuksen mukaan tarjoamaan palveluita nuorten erilaisiin haasteisiin ja näin ollen tilanteen alkukartoitus yhdessä sosiaalityöntekijän ja sijaishuoltopaikan välillä ennen sijoittamista on tehtävä huolellisesti.

Suuri vastuu ennen sijoituspäätöstä on myös palvelun tarjoajalla. Kykeneekö juuri tämä sijaishuoltoyksikkö vastaamaan kyseessä olevan lapsen tarpeisiin oikealla tavalla? Mitkä ovat kyseessä olevan sijaishuoltopaikan erityisosaamisalueita, millaiset hoito- ja kasvatustmenetelmät yksikköä ohjaavat, mitkä ovat yksikön toimintaperiaatteet ja arvot?

Vastaavatko yksikön sen hetkinen yhteisön rakenne, resurssit, sijainti ja sijaishuoltoa tukevat palvelut, kuten koulu, kyseessä olevan nuoren haasteisiin? (Saastamoinen 2010, 102–103; Lastensuojelun Keskusliitto 2005, 13–16). Eduskunnan oikeusasiamies Tapio Rätty on kiteyttänyt osuvasti, että sijaishuoltoon tulee aina sisällyttää hoidollinen ja kuntouttava elementti, eikä se voi olla vain lapsen ”säilömistä”. Tämä voi toteutua vain, jos sijaishuoltopaikan valintaan on paneuduttu perusteellisesti ja se pystyy vastaamaan lapsen fyysisiin, psyykkisiin, emotionaalisiin ja sosiaalisiin tarpeisiin. (Rätty 2012, 410.)

Ennen nuoren saapumista yksikköön on tärkeää saada koottua järjestelmällisesti tiedot lapsesta, jonka jälkeen arviointia ja sijoituksen valmistelua voidaan jatkaa. Ennakkotietoja, joita arviointi vaatii, ovat esimerkiksi lapsen ja hänen vanhempiansa suhtautuminen mahdolliseen sijoitukseen, sijoitustarpeeseen johtaneet päälimmäiset syyt, tarve ja huoli sekä sijoituksen tavoitteet. Myös nuoren erityishoidon tarpeet kuten mahdollinen päihderiippuvuus, syömishäiriö, mielenterveysongelmat sekä mahdolliset muut terveydelliset haasteet on selvitettävä. Lapsen aiempi lastensuojeluhistoria kartoitetaan ja samalla tehdään alustavaa arviota tulevan sijoituksen kestosta. (Lastensuojelun Keskusliitto 2005, 15–16.)

Ennen lopullista päätöstä lapsen sijoittamisesta yksikköön järjestetään ennakkoon tutustumiskäynti lapselle tai nuorelle sekä hänen vanhemmilleen, johon valmistaudutaan huolellisesti. Tutustumiskäynnin tarkoituksena on esitellä sijaishuoltopaikan tilat ja tavat. Samalla käydään läpi yksikön säännöt ja käytännöt sekä keskustellaan niin lapsen kuin hänen vanhempiansakin odotuksista ja toiveista sijoituksen suhteen. Oma kokemukseni on, että tutustumiskäynnillä usein luodaan sijoituksen positiiviseen alkuun lähtökohdat ja edellytykset sujuvalle yhteistyölle.

Näemme Veikkarissa tämän alkuvaiheen olevan ensisijaisen tärkeää onnistuneen sijoituksen kannalta. Vaikka yksikössä olisikin vapaita paikkoja, ei niitä täytetä ilman huolellista alkuselvittelyä jokaisen nuoren kohdalta. Haluamme, että yksikkömme kykenee vastaamaan jokaisen nuoren yksilöllisiin haasteisiin, joten alkukartoituksen tavoitteena on samalla pohtia riittääkö ammatillinen pätevyys ja osaamisemme juuri kyseessä olevaan nuoreen ja hänen haasteisiinsa. Näen tämän myös hyvän palvelun tarjoamisena kuntien sosiaalihuollolle. Useat nuoret ovat ennen Veikkariin tuloa joutuneet vaihtamaan sijoituspaikkojaan, koska aiemmin valittu yksikkö ei ole kyennyt vastaamaan nuoren haasteisiin riittävällä tasolla. Toistuvat hoitoympäristön muutokset on havaittu vahingolliseksi nuoren kehitykselle ja kyvylle muodostaa kiintymyssuhteita (Lastensuojelun Keskusliitto 2019, 14). Tämä on kierre, jonka Veikkarissa haluamme katkaista.

Tavoitteemme on, että meille sijoitettu nuori jossakin vaiheessa joko kotiutuu tai itsenäistyy. Olemme onnistuneet tässä tavoitteessa mielestäni erittäin hyvin. Eteen on tullut kuitenkin muutamia tapauksia, joissa olemme joutuneet toteamaan, että osaamisemme tai resurssimme eivät vastaakaan nuoren haasteita ja nuori on jouduttu siirtämään toiseen laitokseen. Nämä ovat tapauksia, joissa koen, että olemme epäonnistuneita asetetussa tavoitteessamme ja ne vaativat keskustelua siitä, miten jatkossa vastaavat tapaukset voisimme välttää.

7.2 Lapsen saapuminen

Uuteen sijaishuoltoon tulo on hyvin sensitiivinen ja ehkä ainutkertainen tapahtuma lapsen elämässä (Enroos ym. 2016, 224–225). Lapsen muuttoon valmistaudutaan yksikössä huolellisesti ja tilanteeseen varaudutaan riittävin henkilöstöresurssein samalla suunnitellen etukäteen, mikä on henkilöstön työnjako saapumistilanteessa. Lapsen huone kalustetaan viihtyisäksi ja sellaiseksi, josta lapsen on hyvä jatkaa myöhemmin sisustamista ja järjestämistä itselleen kotoisaksi.

Lasta perehdytetään talon tapoihin ja häntä ohjataan tutustumaan muihin yksikössä asuviin lapsiin sekä henkilökuntaan. Hänen kanssaan käydään keskusteluita sijoitukseen liittyvistä asioista ikätason ja kehityksen edellyttämällä tavalla ja niiden määrittämässä tahdissa. Lapsen muuttaessa uuteen sijaishuoltoyksikköön ensisijainen tavoite on, että lapsi kokee olonsa turvalliseksi ja itsensä tervetulleeksi. (Lastensuojelun Keskusliitto 2005, 19–20.)

”Mun huone oli laitettu tosi kivaksi, kun tulin tänne. Se oli siisti ja itseasiassa paljon isompi ku mun huone kotona”

(Veikkariin sijoitettu nuori.)

Veikkarin erityislastenkodin nuorten kanssa käytyjen keskustelujen perusteella on käynyt esille, miten merkityksellinen hetki muuttopäivä on heille ollut. Useat nuoret ovat kertoneet muistavansa tarkalleen keitä aikuisia heitä oli ollut vastaanottamassa ja keitä muita nuoria talossa oli ollut paikalla. Monet muistavat hyvinkin tarkasti jopa mitä ruokaa kyseisenä päivänä oli ollut tarjolla tai minkä väriset lakanat heidän sänkyynsä oli pedattuna.

Muutto uuteen sijaishuoltoyksikköön on lähes poikkeuksetta ollut nuorten mielestä jännittävää ja jopa pelottavaa. Nämä ovat seikkoja, joita aikuisten tulee huomioida muuttohetkellä. Tilanteeseen on varattava riittävästi resursseja; henkilökuntaa ja ennen kaikkea aikaa. Veikkarissa nähdään tärkeänä, että esimerkiksi omaohjaajat ovat nimetty nuorelle jo etukäteen ja mahdollisuuksien mukaan he ovat vastaanottamassa nuorta muuttopäivänä talossa.

Hyvin suunniteltu ja toteutunut saapuminen luovat pohjaa turvallisuuden tunteen ja luotamuksellisten suhteiden syntymiselle (Lastensuojelun Keskusliitto 2005, 22).

7.3 Asettuminen ja kasvaminen yksikössä

Jotta lapsi kykenee asettumaan uuteen sijaishuoltopaikkaansa, on ensisijaisen tärkeää kuunnella lasta niin, että hän kokee tulevansa ymmärretyksi. Mitkä ovat lapsen omia toiveita ja tavoitteita? Mitkä asiat hän kokee itselleen tärkeiksi? Vain tällä tavoin lapsi voi kokea tullessa kohdatuksi arvostavasti ja välittävästi. Lapselle annetaan positiivista palautetta ja hänen kanssaan käydään keskusteluja. Käytännön asiat sovitaan ääneen, jotta lapsi kykenee tuntemaan tilanteissa ennakoitavuutta ja pysyvyyttä. Myös vanhempien mukaan ottaminen yhteistyöhön heti sijoituksen alussa on erittäin tärkeää. Heille osoitetaan, ettei vanhemmuus pääty sijoitukseen ja, että heidän ja hoitohenkilöstön päämäärä on sama: lapsen paras. Vanhempien kanssa haetaan yhteisiä toimintalinjoja, joilla tavoitteita kohdin edetään. (Lastensuojelun Keskusliitto 2005, 22.)

”Hyvä ohjaaja on sellainen, joka kysyy mitä mulle kuuluu ja ymmärtää mua. Se osaa esittää ikävämmätkin asiat sillai positiivisesti, ettei ne tunnu niin pahalta.”

(Veikkariin sijoitettu nuori.)

Jokaiselle lapselle laaditaan lastensuojelulain mukainen, yksilöllinen hoito- ja kasvatussuunnitelma, jota työstetään yhdessä lapsen, vanhempien, hoitohenkilökunnan sekä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa (Lastensuojelulaki 417/2007 30 a § 1). Hoito- ja kasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen tuen tarpeet ja tavoitteet sekä keinot, joiden avulla tavoitteita kohdin edetään. Suunnitelma kirjataan konkreettiseksi ja yksityiskohtaiseksi ja siihen avataan, miten lapsen tarpeisiin vastataan. Tavoitteena on,

että hoidon ja kasvatuksen eri osa-alueet toteutuvat kunkin lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. (Lastensuojelun Keskusliitto 2005, 23.)

Veikkarin erityislastenkodissa uskotaan, että jokaisessa nuorella on vahvuuksia ja voimavaroja, joita vahvistamalla ja tukemalla saadaan aikaan tuloksellisuutta. Vahva, johdonmukainen omaohjaajakulttuuri antaa mahdollisuuden yksilölliseen työskentelyyn ja siihen, että jokainen nuori saa tarvitsemaansa aikaa hänen asioistaan vastaavan aikuisen kanssa. Yksikkömme ohjaajien toiminnan teoreettisena viitekehyksenä toimiva ratkaisu- ja voimavarakeskeinen ajattelumalli ohjaa työntekijöiden tapaa toimia nuorten kanssa.

7.4 Omaohjaajatyö Veikkarin erityislastenkodissa

Veikkarissa asiakkainamme on nuoria, joilla on ollut elämässään erilaisia haasteita ja problematiikkaa. Jo pelkästään murrosikä, jolloin nuori ottaa välimatkaa ympäröiviin aikuisiin ja haluaa itsenäistyä, aikaansaa tunne-elämässä melkoista myllerrystä. Murrosiässä nuori siirtää kiintymystään kodin ulkopuolelle, protestoi vanhempiaan vastaan ja saattaa jopa käyttäytyä halveksien heitä kohtaan (Broberg ym. 2006, 239; Sinkkonen 2018, 90). Varttuessaankin nuori tarvitsee kuitenkin kaikista huolimatta turvallisia aikuisia lähelleen, jotka eivät haastavastakaan käytöksestä huolimatta hylkää. Kaikenikäisten lasten ja nuorten hoitoon sekä kasvattamiseen pätevät samat tavoitteet; kasvun ja kehityksen tukeminen. (Salminen & Tynninen 2011, 47.)

Jokaisella sijoitukseen tulevalla nuorella on takanaan vähintään yksi kiintymyssuhteen katkos, ja moni sijoitettu nuori on kokenut elämänsä varrella turvattomuutta ja laiminlyödyksi tulemistä. Nämä ovat merkittäviä asioita, jotka vaativat sijaishuoltopaikan aikuisilta työskentelyä sen eteen, että nuori saa mahdollisuuden korjaaviin ja korvaaviin vuorovaikutuskokemuksiin. (Sinkkonen 2015, 156–157.) Lastensuojelun yhtenä tärkeimpänä tavoitteena onkin tarjota nuorelle mahdollisuus ainakin yhden riittävän turvallisen kiintymyssuhteen muodostamiseen (Sinkkonen 2012, 276), jota myös omaohjaajuudella tavoitellaan.

Omaohjaajuus on sijaishuollossa käytettävä työmenetelmä, jolla pyritään kokonaisvaltaisesti huomioimaan nuoren haasteet sekä muut elämään vaikuttavat asiat. Vaikka omaohjaajuus terminä saattaa vaikuttaa arkipäiväiseltä ja tavanomaiselta, on sillä keskeinen merkitys hoito- ja kasvatustyössä. Omaohjaaja toimii sijoituksen aikana tiiviisti

nuoren arjessa mukana ja on vastuussa monista nuoren asioista. Omaohjaaja muun muassa hoitaa ja luo kasvatuskumppanuutta nuoren ja hänen vanhempiansa kanssa ja sijaishuoltoyksikön välille (Salminen & Tynninen 2011, 12–13).

Vanhempien luottamuksen saavuttaminen on lähtökohtana työskentelyn vaikuttavuuteen nuoren kanssa. Omaohjaajan tehtäviin kuuluu pitää tiiviisti yhteyttä vanhempiin ja löytää menetelmiä yhteistyön vahvistamiseksi. Toisinaan nuoren ja vanhemman välisen keskinäisessäkin vuorovaikutuksessa on haasteita, joita tulee tukea tai mahdollisesti rakentaa kokonaan uudelleen. Luottamuksen syntyminen vanhempien ja nuoren kanssa pohjautuu kunnioitukseen ja kuulemiseen. Vanhemmat tulee saada näkemään, ettei vanhemmuus pääty sijoitukseen, vaan he ovat edelleen osallisina nuoren elämässä ja tärkeässä roolissa kasvatuksessa. (Salminen & Tynninen 2011, 35–37.)

Omaohjaajatyöskentelyllä tähdätään turvallisen ja luotettavan suhteen syntymiseen nuoren kanssa. Brittipsykiatri John Bowlbynin mukaan lapsi tarvitsee selviytyäkseen elämässään vahvan kiintymyssuhteen ainakin yhteen aikuiseseen, jonka puoleen lapsi voi aina kääntyä (Rusanen 2012, 197). Omaohjaajan tehtävänä on siis toimia nuoren turvallisena aikuisena sekä kiintymyksen kohteena. Vahva tuki ja läsnäolo nuorelle, jolla on ollut haasteita kiintymyssuhteissa ja ehkä traumaattisiakin kokemuksia, myötävaikuttaa (mahdollisen ulkopuolien terapian ohella) turvallisella tavalla ratkomaan lapsuuden traumakokemuksia ja kiintymyksen ongelmakohtia. (Becker-Weidman 2013, 20.)

”Hyvä ohjaaja on sellainen, joka panostaa nuoriin; järjestää ohjelmaa, on asiallinen ja oikeudenmukainen.”

(Veikkariin sijoitettu nuori.)

Omaohjaajan tehtävänä on hoitaa yhteyksiä kouluun, hoitaa nuoren terveyteen liittyviä asioita, rohkaista, kannustaa ja tukea harrastuksissa. Ennen kaikkea omaohjaajan tehtävänä on käydä nuoren kanssa läpi kaikkea arkeen liittyvää, auttaen nuorta jäsentämään omia asioitaan ja tapahtumiaan. Tällä kaikella toiminnalla on merkittävä vaikutus; pikkuhiljaa nuori oppii luottamaan, että yksikössä asuessaan, omaohjaajat huolehtivat juuri hänen asioistaan ja ovat läsnä hänen arjessaan. (Sinkkonen 2015, 241.)

Veikkarissa jokaiselle sijoitetulle nuorelle nimetään kaksi omaohjaajaa. Omaohjaajatyön nähdään toimivan yhtenä kulmakivenä päivittäisessä hoito- ja kasvatustyössämme. Vaikka kaikki aikuiset yksikössä ovatkin kaikkia nuoria varten, on omaohjaajuudella

tietynlainen erityisasema. Se vaatii pitkäjänteistä ja suunnitelmallista työskentelyä, tuoden mukanaan toisinaan ristiriitaisiakin tunteita.

Omaohjaajan on tärkeä ymmärtää, että nuori siirtää omaohjaajasuhteeseensa kokemukset aiemmin tapahtuneista suhteista aikuisten kanssa. Läsnäolo nuoren kanssa saattaa tuoda esiin aiemmat pettymykset, aikuisen huolenpitoa vaille jääneet tilanteet sekä muut mahdolliset laiminlyönnit aikuisen taholta. Vaikeahoitoisen tai haasteellisen nuoren hoito- ja kasvatustyö edellyttää voimavaroja ja ammatillisia valmiuksia työntekijältä. Omaohjaajan tulee tiedostaa, että nuori aiempien kokemustensa pohjalta kokeilee ja testaa aikuisen läsnäolon pysyvyyttä ja siten turvallista suhdetta aikuiseen. Kun nuori toteaa aikuisen kestävä ja jaksavan vuorovaikutusta hänen kanssaan, on nuorella mahdollisuus muodostaa turvallisempi suhde omaohjaajaan kuin aiempiin aikuisiin elämässään. (Sinkkonen 2015, 177–178.)

Veikkarissa omaohjaajan tehtävät on määritelty Familiarissa käytössä olevien ohjaajan tehtävien pohjalta. Ne on suunniteltu vastaamaan Veikkarin arkea ja ovat myös tärkeä osa perehdytystä uusille ohjaajille. Laadukas omaohjaajatyöskentely on merkittävä tekijä kohdellessamme nuoria hyvin, oikeudenmukaisesti ja tasapuolisesti. Hyvän kohtelun suunnitelma -projektin yhteydessä myös omaohjaajan työtehtäviä tarkistettiin yhteistyössä yksikössä työskennelleiden aikuisten kanssa.

8 KEHITTÄMISPROJEKTIN TOTEUTTAMINEN

8.1 Projektin ideointi- ja suunnitteluvaihe

Ennen varsinaista kehittämisprojektivaihetta perehdyin itse muuttuneeseen lastensuojelulakiin ja sen tuomiin vaatimuksiin. Koska hyvän kohtelun suunnitelma lastensuojelussa on uusi ilmiö, lähestyin asiaa kartoittamalla, miten hyvää hoitoa määritellään muilla sosiaali- ja terveysalan sektoreilla. Sosiaali- ja terveysalan lupavirasto Valvira määrittää potilaan hyvää kohtelua muun muassa seuraavasti:

”Potilasta on kohdeltava siten, että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan, eikä hänen ihmisarvoaan loukata. Potilaan äidinkieli, kulttuuri ja hänen yksilölliset tarpeensa on mahdollisuuksien mukaan otettava huomioon hänen hoidossaan ja kohtelussaan.” (Valvira 2018.)

Tämä vaatimus on hyvä lähtökohta myös lastensuojelun sijaishuollossa toteutettavalle asiakaslähtöiselle kohtaamiselle. Luin hyvää hoitoa ja kohtelua koskevaa tutkimustietoa sekä seurasin ajankohtaisia artikkeleita teemaan liittyen. Osallistuin myös syksyllä 2019 Familiarin järjestämään esimieskoulutukseen koskien hyvää kohtelua lastensuojelutyössä.

Jo suunnitteluvaiheessa (Kuva 3.) tiesin, että kehittämisprojektini sisällön tulee vastata lakiin, mutta samalla halusin tuoda sen aidoksi vuorovaikutusprojektiksi nuorten kanssa. Valmiiseen raporttiini olen sisällyttänyt ajatuksia myös esimiesnäkökulmasta. Koen, että olen niin koko koulutukseni kuin tämän projektinkin aikana kehittynyt esimiestyössä ja saanut varmuutta omaan toimintaani. Tämä projekti on vain yksi kehittämislementti päivittäisessä työssä alalla, joka vaatii jatkuvaa ajan hermolla pysymistä ja oman ammatillisuuden vahvistamista. Tunnistan edelleen omia haasteitani esimiesosaamisessani, mutta tiedän olevani matkalla oikeaan suuntaan.

Idea tehdä hyvän kohtelun suunnitelmasta arjen kehittämisprojektin ohella opinnäytetyö, tuli vasta suunnitteluvaiheen jo alettua. Saatuaani vihreää valoa myös tuutoropettajaltani, alkoi varsinainen työskentely myös tällä saralla. Vaikka suunnitelma olisi pitänyt laatia yksikköön joka tapauksessa, koin että asian liittäminen opintoihini loi itseeni lisää tarmoa ja halua panostaa siihen ennakoajatuksiani perusteellisemmin.

8.2 Projektiryhmä ja kolmikantamalli

Varsinainen hyvän kohtelun suunnitelman laadinta aloitettiin joulukuussa 2019, jolloin työryhmästä valikoitui projektiin mukaan vapaaehtoisuuden pohjalta minun lisäksi viisi Veikkarin erityislastenkodissa työskentelevää ohjaajaa. Projektiryhmää kutsuimme Laaturyhmäksi. Laaturyhmäämme koostui kahdesta sosionomista, yhteisöpedagogista sekä kolmesta nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajasta.

Tukenani ja työelämän mentorinani koko kehittämisprosessissa minulla on ollut Veikkarin yksikön johtaja, kenellä on pitkä kokemus niin lastensuojelutyöstä kuin johtamisesta. Avoin, dialoginen ja luottamuksellinen suhde mentoriin on edistänyt itse projektityöskentelyn etenemistä tukemalla minua esimiestyössä, mutta samalla kasvattanut kokonaisvaltaisesti johtamisosaamistani. Huumorilla höystetty kannustus, kehittävä palaute ja haastavatkin kysymykset ovat auttaneet itseäni reflektoimaan omaa työskentelyäni projektissa ja kokonaisvaltaisesti opinnoissani, mutta samalla toimiessani ohjaajien lähesmiehenä.

Hyvän kohtelun suunnitelman tarkastajana on toiminut Familiarin Varsinais-Suomen ja Uudenmaan alueiden palvelujohtaja ja kiperiin seikkaperäisiin kysymyksiin olen saanut tukea organisaation laatujohtajalta. Projektiani on ollut tukemassa myös Veikkarissa aiemmin toiminut esimieheni. Vaikka hän ei enää olekaan organisaation palveluksessa, olen saanut häneltä paljon rohkaisua ja ammatillista tukea niin opintoihini kuin työssäni vastaavana ohjaajana. Hänen pitkäaikainen kokemuksensa lastensuojelun avo- ja sijaishuollosta, johtamistyöstä sekä työnohjauksesta ovat olleet omiaan edistämään opintojani koko ylemmän ammattikorkeakoulututkintoni suorittamista sen alkumetreistä lähtien.

YAMK-koulutukseni aikana tuutoropettajani on vaihtunut itsestäni riippumattomista syistä kolmeen kertaan. Kehittämisprojektin aikana tuutorini on kuitenkin pysynyt samana, mikä on hyödyttänyt opintojeni edistymistä. Koronan ja sen kautta tulleiden koontumisrajoitusten vuoksi yhteydenpito opettajaan on pääsääntöisesti tapahtunut sähköpostitse. Vaikka kasvokkain käyty vuorovaikutus opettajan kanssa onkin ollut hyvin vähäistä, koen saaneeni tarpeellista ja kehittävää palautetta sekä ohjausta erityisesti kahdenkeskisten sähköpostikeskustelumme avulla.

Kehittämisprojektini on yksilötyö, mutta olen vertaistukea prosessin aikana saanut Familiarin Tuulensuojan erityislastenkodin johtajalta Anna-Kaisa Lehtoselta. Lehtonen opiskelee itse samanaikaisesti Turun ammattikorkeakoulussa ylempää

ammattikorkeakoulututkintoaan ja tekee omaa opinnäytetyötä samasta aiheesta, hyvää kohtelua koskevasta suunnitelmasta omaan yksikköön. Vaikka olemmekin projektien aikana työskennelleet eri yksiköissä, olemme keskustelleet aiheesta ja sen toteuttamismalleista useasti. Tiukoissa tilanteissa, kuten työelämän ja opintojen yhdistämisessä, on vertaistuki ja molemminpuolinen kannustus ollut kullanarvoista omalle jaksamiselle ja projektin edistymiselle.

8.3 Kenttävaihe

Ennen varsinaista työskentelyä kokoonnuimme Laaturyhmän kanssa kahdesti perehtyäksemme aiheeseen lainsäädännön kannalta ja luodaksemme yhdessä suunnitelman, miten työskentelyssä edetään (Kuva 3.).

Työskentelyssä hyödynsimme käytännön työelämään soveltuvaa toimintatutkimuksellista lähestymistapaa, jossa yhdistyy kehittämistyö ja tutkimus ja, jonka avulla pyritään saamaan tietoa, miten asioita voidaan tehdä paremmin ja toimintaa kehittää (Kananen 2012, 37–38; Heikkinen 2018, 215). Toimintatutkimuksellisessa työskentelyssä esiin nousee suunnittelun, konkreettisen toiminnan ja reflektion välinen yhteys. Suunnittelun tavoitteena on luoda toimintamalleja, joita tässä projektissa oli nuorten osallistaminen ja hyvän kohtelun suunnitelman laadinta yhteistyössä heidän kanssaan. Toimintaa tulee jatkuvasti reflektoida, jotta voidaan arvioida vastaako se tarpeita ja tavoitteita sekä lopputuloksen hyödynnettävyyttä toimintaympäristöön. (Kananen 2012, 37–38, 42; Toikko & Rantanen 2009, 66.) Toimintatutkimus vastasi lähtökohdiltaan myös perusajatukseeni käytännön toteutuksesta, sillä halusin olla itse mukana aktiivisena toimijana kehittämissä projektissa (Kananen 2012, 41).

Vaikka vetovastuu projektissa olikin luonnollisesti minulla, olin erittäin ilahtunut positiiviseen vastaanottoon mikä työryhmämme sisällä oli. Oma roolini koko projektin aikana oli olla aktiivinen tiimin jäsen, mutta samalla myös esimies, joka vastaa kehittämistyön etenemisestä. Osallistuin mahdollisuuksien mukaan nuorten kokouksiin, mutta tein myös suunniteltua yksilötyötä neljän nuoren kanssa. Keräsin kootut kirjaukset ja aineistot yhteen, joiden pohjalta kirjoitin hyvän kohtelun suunnitelmaa. Toimin projektin esittelijänä työryhmän palaverissa ja varmistin sen edistymistä sovitussa aikataulussa. Työvuoro-suunnittelussa huomioin projektiin valikoituneet ohjaajat niin, että heillä oli aikaa työstää sovittuja aiheita. Koin roolini luontaisena osana esimiestyötäni, mutta samalla pidin siitä, että pääsin mukaan työskentelyyn nuorten kanssa. Koin, että prosessin aikana pääsin

monesti myös lähemmäs Veikkarin ruohonjuuritason arkea, josta tavallisesti päävastuu on vuorossa olevilla ohjaajilla.

Vaikka projektiryhmään valikoituikin vain osa työntekijöistä, käytiin aihetta läpi myös työryhmien yhteisissä palaveripäivissä, jotta koko hoitohenkilökunta saatiin valjastettua mukaan projektiin. Aiheeseen liittyen kaikki ohjaajat suorittivat myös Familiarin verkkokoulutuksen, jossa muun muassa lainsäädäntöä asian tiimoilta avattiin tarkemmin. Työryhmäpäivien aikana keräsimme aikuisten näkemyksiä ja ajatuksia siitä, mitä hyvä kohtelu heidän mielestään tarkoittaa ja minkälaisia asioita aikuiset kokivat tarpeelliseksi sisällön suhteen (Toikko & Rantanen 2009, 18).

Hyvän kohtelun suunnitelma on samanaikaisesti teetetty myös Familiarin muissa lastensuojelun sijaishuoltoyksiköissä. Omassa työskentelyssäni olen benchmarkannut kahden muun lastenkodin (Tuulensuoja ja Pikkutuulensuoja) tapaa tehdä suunnitelma ja näin ollen olen saanut tätä kautta vinkkejä omaan työskentelyyni ja projektin läpiviemiseen. Olen muun muassa saanut käyttööni edellä mainitsemieni yksiköiden ohjaajille suunnatun kyselypohjan koskien hyvän kohtelun suunnitelmaa sekä ideoita kuinka nuoria projektiin voidaan motivoida. Sekä Tuulensuoja että Pikku Tuulensuoja ovat lastensuojelun sijaishuollon erityisyksiköitä, joiden toiminta vastaa pitkälti Veikkarin erityislastenkodissa toteutettavaa hoito- ja kasvatustyötä.

Benchmarking voidaan mieltää eräänlaisena esikuvaoppimisena. Sen idea pohjautuu pienten ja yksinkertaisten asioiden oivaltamiseen muiden toimijoiden toiminnasta ja ottamalla hyvistä käytänteistä oppia omaan toimintaan. Benchmarkauksessa ei riitä, että tietää miten muut toimijat tietyissä tilanteissa toimivat, vaan tehtävänä on saada parhaat ja toimivimmat tavat ja menetelmät omaan hyötykäyttöön. (Fulmore 2012.)

8.4 Nuorten osallistaminen

Aikuisten valmistauduttua aiheeseen, teimme suunnitelman kevääksi 2020 siitä, miten projektia työstetään nuorten kanssa. Nuorille kerrottiin hyvän kohtelun suunnitelmasta ja heille esitettiin toive, että jokaisen näkemyksiä saadaan mukaan tavalla tai toisella. Viikoittaisiin nuorten kokouksiin valikoitiin aiheet, joita käytiin yhdessä läpi. Aiheet perustuvat lain määrittämiin sisältöihin ja vuoroissa työskennelleet ohjaajat olivat perehtyneet teemaan etukäteen hankkimalla asiasta riittävästi etukäteen tietoa. Vaikka varsinaiset aiheet olivatkin etukäteen aikuisten toimesta valikoituja, oli ilahduttavaa nähdä jaa kuulla,

miten nuorten kanssa saatiin aikaan keskustelua yleensäkin lastenkodissa asumisesta ja heidän toiveistaan siitä millaista he toivoisivat arjen yksikössämme olevan.

Ennen varsinaista työskentelyä pyysimme nuoria tutustumaan yksikköemme omavalvontasuunnitelmaan. Samalla kävi ilmi, ettei yksikään nuori ollut siihen aiemmin tutustunut, vaikka omavalvontasuunnitelma onkin koko ajan ollut sijoitettuna niin, että se on kaikkien helposti luettavissa. Nuorilta saadut kommentit omavalvontasuunnitelmasta olivat kuta-kuinkin odotuksiemme kaltaisia:

”Hirveesti tekstii, eihän tätä kukaan jaksa lukea.”

”Eihän tosta kukaan mitään ymmärrä.”

”Kauheeta jankkaamista.”

”Miten tää munhun liittyy?”

Nuoret toivat esille, että omavalvontasuunnitelma sisältää paljon vaikeaselkoisia sanoja ja termejä sekä sen, että yhteys omaan arkiseen elämään oli vaikea hahmottaa. Nämä nuorten terveiset toivat vahvistuksen ajatukselleni, että hyvän kohtelun suunnitelman tulee olla kirjoitettu hyvin selkeästi, vailla ilman turhia sivistyssanoja tai sanakäänteitä. Suunnitelmasta tulisi saada hyvin konkreettinen, sellainen, jonka nuori kykenee näkemään oman elämänsä ja arkensa kautta Veikkarissa.

Työskentelyssä tuli useampaan otteeseen esille se, että nuoret haluavat tulla kutsuttuna nimenomaan *nuorina*, eikä esimerkiksi lapsina saatikka sosiaalihuollon asiakkaina. Tästä syystä käytän myös raportissani sanaa *nuori* tarkoittaessani Veikkarin erityislastenkotiin sijoitettuja nuoria.

Jotta tilanteet keskusteluissa saatiin mahdollisimman aidoiksi vuorovaikutustilanteiksi nuorten kanssa, päätimme edetä keskusteluissa hyvin vapaamuotoisesti. Työskentelymallimme oli sovellettu pitkälti teemahaastattelun tyyppiseksi ryhmähaastatteluksi, joissa ohjaajilla oli etukäteen valmiiksi tehtyjä kysymyksiä liittyen aiheeseen, mutta samalla tilaa annettiin keskusteluun, mikä aiheen piiristä nousi muutenkin luontaisesti esille. (Hirsijärvi ym. 2015, 208.) Keskusteluiden lomassa nautittiin samalla usein myös iltapalaa, jolloin ohjaajille jäi tunne, että nuorillakaan ei ollut kiire minnekään. Nuorten kanssa käytetyt keskustelut ei nauhoitettu.

Kokouksissa oli aina paikalla kaksi ohjaajaa, joista toinen toimi keskustelun vetäjänä ja toinen kirjuriina. Nuorten esille tuomat näkemykset dokumentoitiin tarkasti ylös ja niiden pohjalta työstettiin hyvän kohtelun suunnitelmaa. Litterointia eli sanatarkasti puhtaaksi kirjoittamista ei nähty kuitenkaan tarpeelliseksi, koska teemahaastattelua ei hyödynnetty kvalitatiivisen tutkimuksen tavoin (Hirsijärvi ym. 2015, 222).

Projektin vastuuhenkilönä minä tein koonnin muistiinpanoista ja kirjoitin sitä puhtaaksi valmiiseen suunnitelmaan. Luonnollisesti kirjoitusprosessia ohjasi Veikkariissa tehtyjen dokumenttien rinnalla asiaan liittyvä teoretieto sekä suunnitelman pitäminen lastensuojelulain hengen mukaisena. Valmis teksti luetutettiin joka vaiheessa nuorilla ja siihen tehtiin tarvittavat korjaukset ja tarkennukset. Jo työskentelyn alkuvaiheessa nuorille kerrottiin, että projektini on osa minun opiskeluani, mutta kenenkään nuoren identiteetti ei valmiissakaan tuotoksessa tule ilmenemään millään tasolla. Nuoria rohkaistiin puhumaan asioista mahdollisimman rohkeasti ja tuomaan omat ajatuksensa esille aidosti ja rehellisesti.

Koska kaikki nuoret eivät ole yhtä rohkeita tai halukkaita tuomaan omia ajatuksiaan esille koko ryhmän edessä, kävimme aiheita läpi myös nuorten kanssa kahdenkeskisissä yksilötyö- ja omaohjaajahetkissä. Tällöin kirjaukset tehtiin asiakirjausjärjestelmä Nappulaan omaohjaajatyön alle, josta ne olivat jälkeen päin helposti luettavissa ja koottavissa. Ohjaajien ja oman kokemukseni mukaan nuoret lähtivät keskusteluihin mukaan erittäin hyvin ja he toivat omia näkemyksiään esille kattavasti. Esille nousi paljon näkökulmia, joita ei ilman nuorten aktiivisuutta olisi osattu huomioida lainkaan. Vaikka kaikkia nuorten esiin nostamia aiheita, näkemyksiä ja toiveita ei varsinaisessa hyvän kohtelun suunnitelmassa näykään, on niitä otettu käyttöön yksikkömme arjessa ja tulevaisuuden kehittämiskohteiksi.

Nuorille kerrottiin myös, että mikäli jollakin olisi halukkuutta, voisivat he myös piirtää suunnitelmaan kuvia elävöittämään sitä. Tähän tarjoukseen lähti mukaan kaksi nuorta. Myös valokuvia otettiin niin nuorten kuin ohjaajienkin toimesta. Kriteerinä kuvissa oli luonnollisesti se, että niistä ei ketään nuori ollut tunnistettavissa.

Oman haasteensa projektiin toi keväällä 2020 maailmaa mullistanut koronaepidemia, mikä konkreettisesti hankaloitti työskentelyä muun muassa siten, että kirjastot suljettiin. Kiitos nykypäivän kehittyneelle teknologiayhteiskunnalle, sain kuitenkin lisää teoretietoutta ja näkökulmia työhöni internetistä. Haasteita toivat myös kokoontumisrajoitukset, minkä seurauksena kevään aikana yhteisiä työryhmän palavereita voitiin järjestää vain

kolmesti. Laaturyhmän yhteydenpito keskenään tapahtui suunniteltujen työvuorojen puitteissa sekä What'sApp-ryhmän avulla.

8.5 Aineiston analyysi

Niin koko työryhmän palavereista, laaturyhmän kokoontumisista kuin nuorten kanssa tehdystä ryhmätyöskentelystäkin koottiin jokaisesta muistiot, jotka olivat dokumentoinnin kannalta tärkeitä aineistoja toimien samalla olennaisina tiedonvälittäjinä (Toikko & Rantanen 2009, 81). Hyvän kohtelun suunnitelmaa käsiteltiin yhteensä viidessä työryhmäpäivässä. Nuorten kanssa työskentelyä järjestettiin molemmilla osastoilla kuusi kertaa eli näistä muistioita kertyi yhteensä kaksitoista. Yksilötyöskentelystä aiheen piiristä tehtiin asiakastietojärjestelmään yhteensä yhdeksän kirjausta.

Kehittämiprojektin myötä kertynyttä materiaalia olen analysoinut säännöllisesti koko työskentelyn ajan, koska projektin eri vaiheet ovat tuottaneet erillistä aineistoa. Samalla olen yhteistyössä Laaturyhmän kanssa miettinyt, miten projektin seuraavassa vaiheessa edetään. Aineiston keruuta ja analysointia on siis osittain toteutettu samanaikaisesti (Hirsijärvi & Hurme 2008, 221.)

Aineiston analysoinnissa olen hyödyntänyt sisältöanalyysia aineistolähtöisesti. Perehdyin tarkasti kertyneeseen aineistoon ja kokosin yleisimmin esiintyneet teemat eri otsikoiden alle. Samalla karsin aineistosta epäolennaista tietoa hävittämättä kuitenkin oleellista informaatiota. (Vilka 2015, 163–164.) Sisällön analyysin tarkoituksena on ollut kaivaa kerätyn aineiston ydin ja tiivistää se ydinsisällöksi (Kananen 2012, 116).

Kertyneen aineiston pohjalta kirjoitin yksikön hyvää kohtelua koskevaa suunnitelmaa. Etenin työskentelyssä systemaattisesti aihe kerrallaan. Valmiiksi kirjoitetut suunnitelman osat luetutin sekä Laaturyhmän työntekijöillä että yksikkömme nuorilla. Koin erittäin olennaisena, että kirjoittamani teksti on nuorten näkemyksen mukaan helposti ymmärrettävää ja, että se vastasi sitä mitä aiheesta on yhdessä keskusteltu. Saamani palautteen mukaan muokkasinkin tekstiä ja tarkistutin sen uudelleen.

8.6 Projektin päätösvaihe

Toukokuussa 2020 suunnitelma oli saatu koostettua siihen muotoon, että se lähetettiin lain edellyttämällä tavalla sijoittaville kunnille sekä nuorten omille vastuusosiaalityöntekijöille.

Tässä vaiheessa suunnitelmasta kuitenkin vielä puuttui visuaalinen elävöitys, koska näitä ei ollut ehditty saamaan valmiiksi.

Saamamme palaute sosiaalityöntekijöiltä suunnitelmastamme on ollut erittäin positiivista ja heidän näkemyksensä mukaan suunnitelma oli hyvin kattava. Erityistä kiitosta olemme saaneet siitä, että työskentelyyn otettiin aidosti mukaan Veikkarin erityislastenkotiin sijoitetut nuoret.

Elokuussa 2020 teetimme kyselyn (Liite 2.) kolmeen Varsinais-Suomen yksikköön työntekijöille koskien hyvän kohteluun suunnitelmia, joita yksiköissä oli laadittu. Sen myötä saimme lisänäkemyksiä siitä, miten hyvän kohtelun suunnitelman työstäminen oli otettu vastaan työryhmissä, joissa sitä oli tehty sekä ideoita siihen, miten työskentelyä voidaan sen parissa jatkossa tehostaa niin, että myös aikuiset ottavat suunnitelman oman työnsä keskiöön.

Veikkarissa ohjaajille suunnatun kyselyn (johon vastasi kymmenen ohjaajaa neljän ollessa lomalla/ poissa) tulokset olivat seuraavanlaiset:

Kaikki kyselyyn vastanneet tiesivät, että yksikköömme on hyvän kohtelun suunnitelma laadittu ja käsitteenä se oli kaikille tuttu. Liki kaikki (90 %) tiesi sen olevan osa omavaltasuunnitelmaamme, olivat lukeneet sen ja kokivat sen tarpeelliseksi. 80 % ohjaajista koki, että suunnitelma kuvaa Veikkarin toimintaa riittävästi sekä nuorten osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden toteutumista yksikköemme käytänteiden mukaan. 90 % ohjaajista koki, että suunnitelmassa kuvataan muita yksikköemme hoitoon ja kasvatukseen liittyviä käytänteitä riittävän hyvin. Vain 20 % prosenttia oli sitä hyödyntänyt omaohjaaja työskentelyssä, mutta 70 % koki siitä olevan siihen apua.

Kaikki kokivat suunnitelman kuvaavan lapsen oikeuksia ja mahdollisuuksia kantelun ja valituksen tekoon selkeästi. Vastanneista 30 % oli itse osallistunut suunnitelman tekoon. Näistä kaikki ovat todennäköisesti kuuluneet projektiryhmäämme (kaksi projektiryhmäläistä ei ollut mukana vastaajissa). Vain 10 % ohjaajista oli ohjeistanut omaohjattaviaan lukemaan hyvän kohtelun suunnitelmaa. Tämä selittyy sillä, että kaikki projektin aikana mukana olleet nuoret ovat heti suunnitelman valmistumisen jälkeen omat kappaleensa siitä ja uusien nuorien kohdalla se on heille heti muuttopäivänä annettu luettava, pääsääntöisesti minun toimestani.

Ohjaajista 70 % tiesi nuorten osallistuneen suunnitelman laadintaan. Kyselyyn vastasi myös kaksi vasta yksikössä työskentelynsä aloittanutta ohjaajaa, mikä osaltaan saattaa

selittää, ettei tietoa nuorten osallisuudesta projektissa ollut. Puolet ohjaajista koki, että suunnitelma on käytössä arjessamme. Moni suunnitelmassa esille tuotu asia on varmasti itsestäänselvyys toimiessamme yksikössämme, mikä saattaa osaltaan selittää tulosta.

Nuorille en kyselyä suunnitelmasta ole projektin aikana laatinut, joten kaikkien tarkkoja näkemyksiä ei siitä ole analysoitavissa. Kaikki nuoret ovat kuitenkin suunnitelman itselleen saaneet ja suurin osa on ollut sitä myös itse työstämässä. Juuri taloon muuttaneet nuoret eivät ole mukana projektissa olleet. Nuorilta saatu palaute työskentelystä on ollut hyvää. Teksti on ollut helposti ymmärrettävää, joskin kaksi nuorta ovat sanoneet sen olevan liian pitkä luettavaksi. Ymmärrän tämän näkökulman hyvin, mutta tiiviimpänä muotona olisi sen kattavuus saattanut kärsiä. Itse projektissa nuorten osallisuus on ollut aktiivista. Suunnitelma ei vielä sisällä kuvitusta, mutta tämä asia on työn alla. Toivon visuaalisen ulkonäön tuovan suunnitelmasta entistä houkuttelevamman lukea.

Saamamme palaute on ollut kaikilta sosiaalityöntekijöiltä positiivista.

Jotta hyvän kohtelun suunnitelma ei jää niin sanotuksi pöytälaatikkolehtiöksi, jatkamme sen työstämistä yksikössämme edelleen. Koska yksikössämme on projektin aloittamisen jälkeen muuttanut myös uusia nuoria, on hyvän kohtelun suunnitelma annettu myös heille heti tutustuttavaksi. Myös uusien työntekijöiden perehdytykseen olemme sisällyttäneet hyvän kohteluun suunnitelmaan perehdyttämisen. Näen sen olevan hyvä johdanto arkeemme Veikkarissa, ja ajatukseemme miten siellä haluamme toimia. Toivon suunnitelman kehittyvän ja muokkautuvan vuosien saatossa entisestään ja, että myös uusien nuorten ajatukset saadaan mukaan suunnitelman kehittämiseen.

Vaikka työskentely projektin aikana olikin välillä haasteellista jo ajankäytön hallinnan ja koronakriisin vuoksi koin, että loppupeleissä positiiviseen koriin kertyi rutkasti hyviä muistoja ja ennen kaikkia merkityksellisiä hetkiä niin aikuisten kuin erityisesti Veikkariin sijoitettujen nuorten kanssa. Iso kiitos siitä kaikille mukana olleille ja työskentelyyn panoksensa antaneille!

PROJEKTIN SUUNNITTELUVAIHE

- Nykytilan kartoitus ja aiheen rajaaminen
- Teoriaan, tutkimustietoon, uudistuneeseen lakiin sekä ajankohtaisiin artikkeleihin perehtymistä
- Työryhmän (Laaturyhmän) kokoaminen projektia varten
- Suunnitelman laadinta miten kenttätyö toteutetaan
- Familiarin esimieskoulutukseen osallistuminen
- Resurssien huomioiminen

KENTTÄVAIHE

- Laaturyhmän tapaamiset
- Kehittämisprojektin käynnistäminen nuorten kanssa ja heidän osallistamisensa
- Muun työryhmän mukaan ottaminen projektiin
- Familiarin verkkokoulutuksen suorittaminen hyvästä kohtelusta lastensuojelussa
- Havainnointi ja dokumentointi
- Lisätiedon hankintaa
- Teemoitetut nuorten kokoukset
- Omaohjaaja-ajat sekä yksilötyö nuorten kanssa aiheen parissa
- Aineiston analyysi, hyvän kohtelun suunnitelman kirjoittaminen, tarkastuttaminen nuorilla ja työryhmän jäsenillä,
tarvittavien korjausten ja tarkennuksien tekeminen
- Työn edistymisen seuranta, aikataulutaminen, resurssien huomiointi erityisesti työvuorosuunnittelussa
- Vuoropuhelu projektin etenemisestä niin aikuisten kuin nuortenkin kanssa
- Jatkuva arviointi

PROJEKTIN PÄÄTÖSVAIHE

- Hyvän kohtelun suunnitelman kirjoittaminen puhtaaksi
- Valmiin tuotoksen luetuttaminen työryhmän jäsenillä sekä nuorilla
- Tarvittavien muokkausten ja tarkennuksien tekeminen
- Suunnitelman lähettäminen sijoittavien kuntien johtaville sosiaalityöntekijöille sekä nuorten asioissa vastaaville sosiaalityöntekijöille
- Hyvän kohtelun suunnitelman esittely työryhmän yhteisessä palaverissa
- Suunnitelman liittäminen osaksi omavalvontasuunnitelmaa ja esille laittaminen niin, että se on yksikössä kaikkien luettavilla
- Kyselyn teettäminen työryhmän jäsenille hyvän kohtelun suunnitelmasta, tarvittavien muutosten tekeminen, jotta suunnitelma saadaan aidoksi työkaluksi koko henkilökunnalle päivittäiseen arkeen
- Implementointi; suunnitelman käyttöönotto osaksi perehdytysohjelmaa niin uusille työntekijöille kuin taloon muuttaville nuorillekin
- Suunnitelman päivittäminen vähintään vuosittain

Kuva 3. Projektin vaiheet.

9 ESIMIESNÄKEMYKSIÄ KEHITTÄMISPROJEKTISTA

9.1 Kehittämiprojektin lähtökohdat

Sen lisäksi, että olen tämän projektin halunnut viedä läpi yksikössäni kehittääkseni toimintaamme, olen halunnut sen tuovan itselleni kokemusta kehittämistoiminnasta esimiesnäkökulmasta. Hyvän kohtelun suunnitelman laadinta, kuten muutkin työelämän kehittämisprosessit, on vaatinut pitkäjänteistä, suunnitelmallista työtä, jotta uusi toimintamalli on saatu jalkautettua ja juurrutettua arkeen sekä käytännön työhön. Tähän olen halunnut kiinnittää huomiota heti projektin alusta alkaen.

Näkemykseni on, että menestyksekkäässä kehitystoiminnassa johtaminen ei ole yksilösuorittamista vaan dialogista yhteistyötä. Projektin johtaminen on vaatinut minulta tietopohjaa, johon olen perustanut työtäni, mutta samalla nöyryyttä ja ymmärrystä siihen, etten voi yksin osata, hallita tai tietää kaikkea. Esimiehenä projekti on haastanut minut kokonaisuuden hallintaan, mutta samalla myös kykyyn jakaa vastuuta, motivoida muita muutokseen ja löytää muiden yksikössämme työskentelevien vahvuudet sekä saada ne hyötykäyttöön. Projektin myötä olen arvioinut niin omaa toimintaani kuin koko kehittämistoimintaa yksikössämme. Huomatessani, että projekti ei ole edennyt suunnitelman mukaisesti kohti tavoitteita, on suunnitelmia ja menetelmiä muokattu. (Kinnunen ym. 2015, 311–314.)

Esimiehenä ja projektin vastuuhenkilönä minulla on pitänyt olla selkeä kuva siitä mihin hyvän kohtelun suunnitelmalla on haluttu tähdätä ja olen pyrkinyt luotsaamaan muita työntekijöitämme toimimaan sen suuntaisesti. Yksin en olisi tähän kyennyt, joten koko työyhteisö on tullut saada mukaan innostettua siihen. (Kujari 2018.) Yksittäisen työntekijän kohdalla se on vaatinut luottoa esimiehiltä, arvostusta tehtyä työtä kohtaan, palautteen saamista ja mahdollisuutta antaa sitä myös takaisin päin. Dialogisen kommunikoinnin merkitystä projektin aikana ei ole voinut korostaa liikaa. Ajatukseni on, että työntekijän kokemus siitä, että kun saa itse vaikuttaa omaan työhönsä ja näkee työnsä merkityksellisyyden, ovat tärkeimpiä tekijöitä työssä jaksamisen ja työviihtyvyyden kannalta. Tämä mielessäni olen projektia johtanut. Uskon, että tämänkaltaisten projektien ja kehittämisprosessien avulla saavutetaan jatkossakin tehokkaita työtapoja, laadukkaita palveluita ja voidaan edetä kohti yhteisiä tavoitteita. (Juuti 2018.)

9.2 Mihin on pitänyt kiinnittää huomiota?

Projektia suunnitellessani ja sitä eteenpäin luotsatessani olen tarkastellut yksikkömme toimintaa ja pohtinut asioita, jotka ovat jo toimivia. Näkemykseni siitä, että yksikössämme nuoria kohdellaan hyvin, on vahva. Olen tiedostanut, että hyvin toimivia työtapoja ei siis tarvitse muuttaa, vaikkakin uskon, että parantamisen varaa on aina. Kehittämishankkeeni on perustunut aitoon tarpeeseen vastata lastensuojelulain vaatimukseen eikä vain trendiin, että työntekoa tulee kehittää. On täysin ymmärrettävää, että jatkuvat kehittämissuunnitelmat saattavat uuvuttaa työntekijät ja tällöin tarpeellisetkin muutokset hautautuvat erilaisten kehittämissuunnitelmien alle. Tämän vuoksi hyvä kohtelu on nostettu koko työyhteisömme pääteemaksi kuluneen vuoden aikana. Tavoitteeni on ollut pitää mielessä, että kehittämis toiminnan tulee olla voimaannuttavaa, ei uuvuttavaa (Kostamo-Pääkkö 2010).

Projektini on matkan varrella vaatinut myös resursseja, joihin on pitänyt kiinnittää huomiota. Riittävät henkilöstö- ja aikaresurssit on tullut pitää mielessä koko prosessin ajan, jotta tavoitteisiin on voitu päästä. Tässä erityisessä keskiössä on ollut huolellinen, mutta samalla joustava työvuorosuunnittelu, josta itse olen ollut vastuussa. Koska myös yksikkömme johtaja on nähnyt projektin tärkeänä, on henkilöstöresursseihin ollut lupa panostaa ja samalla vapauttaa aikaa projektin työstämiseen. Henkilöstö- ja aikaresurssien lisäksi muut varsinaiset rahalliset resurssit ovat olleet pieniä, lähinnä nuorten herkkuhetkiä tai ohjaajien palaveritarjoiltavia.

Avainasemassa projektin etenemisessä on ollut myös henkilöstön tunteminen. Yllätyksiäkin on kuitenkin matkan varrelle sattunut. Yksikössämme on tullut esille paljon hiljaista tietoa ja osaamista, jota ei aiemmin olla osattu hyödyntää. Tämä tuli esille jo projektiryhmän valikoituessa. Ennakkoajatukseni siitä, että työntekijöistämme haluaisivat mukaan projektin keskiöön lähteä, osittain yllätti minut, joskin vain positiivisessa mielessä. Tietoisuus siitä, että työntekijöiden potentiaalinen esiin kaivaminen ja hyödyntäminen lisäävät työhön sitoutumista, sen mielekkyyttä ja samalla tuottaen pääomaa koko yksikölle, on ollut tiedossani jo aiemmin.

Tutkimusten mukaan keskivertoyksilön potentiaalista on käytössä keskimäärin 40 %. Näin ollen työyhteisöissä on paljon niin sanottua pelivaraa voimavarojen vapauttamisessa ja potentiaalisen käyttöönotossa. Tämä on tieto, joka on hyvä muistaa jatkossakin. Esimiehen tehtävään kuuluukin luoda työyhteisössä mahdollisimman optimaaliset olosuhteet, tunnistaa työntekijöidensä erityispiirteet ja valjastaa ne resursseiksi. Kun

yksilöiden potentiaalit saadaan käyttöön, alkaa samalla koko työyhteisön potentiaali realisoitua todeksi (Ristikangas 2011). Tiedostan tämän asian hyvin ja jatkossa haluan juuri tätä ns. ”hiljaista tietoa ja osaamista” saada nostettua aiempaa paremmin esille työn sujuvuuden parantamiseksi, yhteisöllisyyden lisäämiseksi sekä laadukkaiden lastensuojelupalveluidemme varmistamiseksi (Virtainlahti 2009, 109–110).

9.3 Roolini projektissa

Ajattelen, että esimiestyöhön liittyy vastuita ja velvollisuuksia, mutta ennen kaikkea koen sen olevan alaisten työn mahdollistamista. Erilaisten esimiesroolien sisäistäminen vaatii tiettyä jäämäkkyyttä, sosiaalista silmää ja toisten ymmärtämistä. Näitä on vaadittu myös projektimme aikana minulta. Olen kokenut, että roolini on ollut toimia monessakin mielessä asiantuntijana, mikä on edellyttänyt jatkuvaa itseni kehittämistä. Tehtävänäni on ollut tiedostaa uuden lastensuojelulain tuomat vaatimukset, ottaa asioista selvää ja samalla vahvistaa omaa osaamistani. Toisaalta olen tähän myös velvoittanut työntekijöitämme.

Olen kokenut tärkeänä, että olen projektissani saanut verrata oman yksikköni toimintatapaa kahden muun sijaishuoltoyksikön projektiin asian tiimoilta. Vierailukäyntini sekä Tuulensuojan että Pikku Tuulensuojan lastenkoteihin, on antanut hyviä neuvoja ja vinkkejä omaan projektiini. Keskustelut kyseisten yksiköiden esimiesten ja hoitohenkilökunnan kanssa ovat auttaneet näkemään eri vaihtoehtoja, kuinka hyvän kohtelun suunnitelmaa voidaan työstää ja toteuttaa. Tätä benchmarkkaukseksikin kutsuttua vertaisarviointia (Oppariapu 2020) tulen myös jatkossa hyödyntämään työssäni ollessani vastuussa yksikkömme hoito- ja kasvatustyöstä. Uskon siihen, että hyviä käytänteitä kannattaa jakaa puolin ja toisin, jolloin toimintaa voidaan entistä analyyttisemmin reflektoida ja kehittää. Benchmarkauksen yhteydessä olemme keskustelleet myös tulevaisuudessa työntekijöidemme työnkierron tuomista mahdollisuuksista jakaa eri yksiköiden välillä toimivia työskentelymalleja ja osaamista keskenämme.

Roolini projektin aikana on ollut toimia innostajana, toimeenpanijana, fasilitaattorina ja valmentajana. Näiden lisäksi olen saanut toimia ohjaajana, tukijana, kannustajana, valmentajan ja kuuntelijana. (Salonen 2017, 24–26.) Tehtävänäni on ollut seurata projektin edistymistä ja arvioida kehityksen suuntaa. Toisaalta olen ottanut roolia myös aktiivisena tekijänä, ikään kuin esimerkkinä muille sekä toiminut tiedonvälittäjänä. Kun työntekijät ovat saaneet informaatiota miksi hyvään kohteluun on näin paljon panostettu, on heidän

ollut helpompi sitoutua mukaan toiminnan kehittämiseen ja suunnitelmamme laadintaan yhteistyössä meille sijoitettujen nuorten kanssa.

Esimiehen rooliin kuuluu luoda työyhteisössä avointa ja suvaitsevaa ilmapiiriä, mikä mahdollistaa uusien ideoiden ja innovaatioiden synnyn. Tärkeää on kuitenkin ymmärtää, että harvat ideat, vaikka ne olisivat kuinka hyviä tahansa, siirtyvät käytännön työhön ilman johtamista. Tässä kohdin vaaditaan kommunikointia, keskustelua ja kuuntelua tiedon jakamista ja osallistamista. (Salonen 2017, 19–20.) Koen, että työyhteisössämme vallitsee suvaitsevainen ja dialoginen ilmapiiri. Uskon samalla omaavani herkkyyttä havainnoida työyhteisön potentiaalia, nostaa ja viedä asioita esille. Yhdeksi tärkeimmäksi tehtäväkseni näen esimiehenä, että valan uskoa tulevaan, olemalla samalla realistinen. Suunnitelman positiiviset puolet on pitänyt markkinoida koko työyhteisölle ja samalla tuoda esille sen myönteiset vaikutukset palvelumme laatuun.

Harva projekti etenee täysin suunnitelmien mukaisesti suoraan kohti maalia. Hyvän kohtelun suunnitelma -projektinkin varrella sattui takapakkeja; tuli muun muassa odottamattomia sairauspoissaoloja, päiväohjelma muuttui suunnitelmista ja korona-ajan kokoontumisrajoitukset toivat mukanaan omat haasteensa. Mutta näistäkin selvittiin. Vaikka projektiin suhtauduttiinkin työyhteisössä avoimesti, ei kaikki palaute missään nimessä ollut positiivista. Koen kuitenkin, että esimiehenä minun tulee olla valmis kohtaamaan myös negatiivista palautetta ja hyväksyä, että virheitä sattuu. Esimiehellä tulee olla kyky vastaanottaa palaute ammatillisesti ja taito myös sitä rakentavasti antaa (Salonen 2017, 26.)

9.4 Näkemyksiä kehittämistoiminnan johtamisesta

Verrattuna normaaliin esimiestyöhöni yksikössämme oli projektin aikana merkittävin ero siinä, että projektilla tavoiteltiin käytännön muutoksia, mutta samalla myös uutta virallista asiakirjaa. Projektin tavoite oli saada aikaan muutoksia; nuorten osallisuuden vahvistamista, lisätä heidän tietoisuuttaan itsemääräämisoikeuksistaan ja herättää keskustelua niin työryhmän sisällä kuin nuortenkin kanssa toimiessa. Erityisen merkitykselliseksi tavoitteeksi koin sen, että yksikössä työskentelevät aikuiset peilaisivat omaa toimintaansa ja tapaansa kohdata nuoret. Kyky reflektioon on tärkeää, jotta omaa toimintaansa pystyy tarkastelemaan ja kehittämään. (Cameron ym. 2016, 14.) Näiden kautta tavoitteeni on ollut, että kokemus hyvästä kohtelusta vahvistuisi. Näen tavoitteiden toteutuessa positiiviset vaikutukset näkyvät niin yksikkömme yleisessä työilmapiirissä, nuorten hyvinvoinnissa kuin tyytyväisempinä kunta-asiakkainakin.

Kehittämiprojektini on vaatinut ammattiryhmät ylittävää, nuorten tarpeista lähtevää, yhteisesti jaettua osaamista yksiköissämme. Olemme pyrkineet luomaan toimintatapoja, joissa lastensuojelun asiantuntijuutta on tarkasteltu enemmän moniammatillisen työyhteisön kuin yksilön näkökulmasta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 7–8.) Projektin yksi keskeinen tavoite onkin ollut saada yhteistyö toimivaksi, yhteiseksi voimavaraksi.

Kehittämiprojekteista ei tule mitään (tai ainakaan mikään ei muutu) ellei sillä ole yhteyttä perustyöhön. Kehittämistyön tulee perustua ymmärrykseen siitä, miten kehitetään, min-kälaiset realiteetit perustyön resursseilla on olla mukana oman työnsä kehittämisessä, miten kehittämisen tuki organisoidaan ja miten rakentuu oman työn kehittämisen yhteiset näyt ja jatkumot. (Kostamo-Pääkkö 2010.) Nämä ovat seikkoja, joita minun on pitänyt kokonaisuutena hallita.

Esimiehen tulee kehittämistoiminnassa olla valmis kohtaamaan myös vastarintaa. Usein vastarinnan taustalla on pelkoja ja epäilystä mitä haittaa muutoksesta voisi olla (Kujari 2018). Vaikka valtaosa työntekijöistämme suhtautuikin projektiin erittäin positiivisesti, tiedostan, että joitakin tämänkaltainen työskentely pohditutti. Pitääkö työmenetelmiämme, yksikön sääntöjä tai toimintamalleja olennaisesti muuttaa? Miten projekti vaikuttaa yksikön arkeen käytännön tasolla? Mistä projektin henkilöstö- ja aikaresurssit saadaan?

On yleisesti tiedossa, että muutosvastarinta vähenee, kun työntekijöille annetaan riittävästi tietoa ja mahdollisuus vaikuttaa ratkaisuihin. Vaihtoehtojen punnitseminen yhdessä tuo ymmärrystä ja laajentaa näkökulmaa kaikilta. Se mikä ymmärretään tärkeäksi ja tarpeelliseksi, hyväksytään helpommin ja voidaan ottaa käyttöön arjen työssä. Esimiestyön keskiössä on tärkeää pitää mielessä jatkuvasti muuttuvat tarpeet. Jos työyhteisö kykenee suhtautumaan muutokseen luonnollisena osana työtään, ei muutosvastarintaa ole niin paljon eikä se ole niin voimakasta. Muutos syntyy yhdessä oppimalla ja tekemällä. (Kujari, 2019)

Näen projektini olleen myös eräänlaista markkinointia. Miten saan projektini ja sen kautta tulevat uudet toimintamenetelmät markkinoitua työntekijöille ja nuorille niin, että jokainen näkee niiden tähtäävän nykyistä parempaan tilanteeseen? Ajattelen, että kun yhdessä löydämme positiivisia näkemyksiä, miten kehittämistoiminta vaikuttaa juuri minuun, on yksilön helpompi sitoutua ja lähteä sitä käytännön työssä toteuttamaan. Minun on ollut tärkeää löytää markkinointikeinoja, joilla työyhteisö on saatu sitoutettua projektiin mukaan. Mitä hyötyä uudesta toimintatavasta on meille kaikille? Kyse on merkityksellisyyden luomisesta ja valjastamisesta kohti parempaa tulevaisuutta (Kujari, 2019.) Nämä

ovat olleet asioita, joita on pitänyt kerrata moneen otteeseen, projektin edetessä on tarvinnut arvioida toiminnan suuntaa ja välillä ohjata suuntaa takaisin taas oikealle kurssille. Uskon että jokainen työntekijämme ajattelee meille sijoitettujen nuorten parasta ja omalla toiminnallaan haluaa edistää heidän hyvinvointiaan. Hyvällä kohtelulla, jos millä, saamme aikaan myönteisiä ja vaikuttavia tuloksia hoito- ja kasvatustyössämme.

Työntekijöille annettiin jo ennen varsinaista projektin käynnistämistä tietoa uudistuvasta lastensuojelulaista ja sen mukanaan tuomasta vaatimuksista laatia yksikköömme hyvän kohtelun suunnitelma. Asiaa käytiin läpi kahdessa työryhmäpäivässä ja sen tarpeellisuutta perustelin niin lain vaatimuksin kuin sillä, että kaikkien on yksikössämme parempi olla, kun kohtelemme toisiamme hyvin. Ajattelen, että hyvää kohtelua vaaditaan kaikilta niin työntekijöiden kohdatessa asiakkaina olevat nuoremme kuin myös työtoverinsa. Yhtä lailla tärkeää on, että nuoremme kohtelevat toisiaan hyvin ja oppivat myös toimimaan aikuisten kanssa asiallisesti.

10 TUOTOS, ARVIOINTI JA JATKOSUUNNITELMAT

10.1 Tuotos

Kehittämiprojektini varsinainen tuotos on ollut Veikkarin erityislastenkodin hyvää kohtelua koskeva suunnitelma (Liite 1.). Tavoitteena hyvän kohtelun suunnitelmalla on ollut vastata tarkennettuun lastensuojelulakiin ja tähän tavoitteeseen on projektin myötä myös päästy. Suunnitelmaa on työstetty lain edellyttämällä tavalla; yhteistyössä yksikköön sijoitettujen nuorien kanssa (Lastensuojelulaki 477/2017 61 b §). Suunnitelma sisältää lain edellyttämällä tavalla kuvaukset, miten Veikkarin erityislastenkodissa:

- nuorten itsemääräämisoikeutta vahvistetaan, tuetaan ja ylläpidetään
- toteutetaan hyvä hoito, kasvatus sekä nuoren ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito ja miten lastensuojelulain tarkoittamia rajoituksia voidaan välttää
- miten rajoitukset toteutetaan ja missä tilanteissa niitä voidaan käyttää
- miten rajoitusten käytön yhteydessä huolehditaan kaikkien yksikössä olevien lasten turvallisuudesta
- toimintatavoista rajoitustoimenpiteiden käytön jälkeen
- muutoksenhausta ja kantelumahdollisuudesta

Näiden lisäksi suunnitelmaan on sisällytetty muun muassa yksikön esittelyä, päiväjärjestystä sekä tietoa nuorten asioiden dokumentoinnista.

Hyvän kohtelun suunnitelma on annettu jokaiselle yksikköömme sijoitetulle nuorelle, lähetetty sijoituksista vastaaville kunnille sekä nuorten asioista vastaaville sosiaalityöntekijöille. Tämän lisäksi suunnitelma on sijoitettu yksikön molemmille osastoille kaikkien nähtäväksi, omavalvontasuunnitelmamme liitteeksi.

10.2 Kehittämiprojektin eettisyys

Kehittämiprojektin aihe ja tarve ovat lähteneet uudistuneesta lastensuojelulaista. Ennen projektin liittämistä opintoihini olen pyytänyt siihen luvan organisaatiomme laatujohtajalta, sitoutuen samalla toimimaan niin sosiaalialan eettisten periaatteiden kuin yrityksenkin tietosuojavaateiden mukaisesti. Olen koko prosessin aikana priorisoinut

tärkeimmäksi asiaksi sen, että projektista ei koidu kenellekään haittaa, vaan päinvastoin. Olen tavoitellut hyvää kohtelua koskevan suunnitelman laadinnalla avoimuutta, dialogia, nuorten osallistamista sekä yksikkömme toiminnan kehittymistä.

Projektia työstäessäni olen joutunut toistuvasti pysähtymään ja pohtimaan projektia ja sen liittämistä opintoihini eettisyyden perspektiivistä. Vaitiolovelvollisuus sitoo lastensuojelussa työskenteleviä henkilöitä vahvasti. Salassapitovelvollisuuden tehtävänä on varmistaa, ettei lasten tai nuorten tietoja luovuteta ulkopuolisille edes asiakkuuden päätyttyä. (Saastamoinen 2010, 88.) Lastensuojelulaki kuitenkin velvoittaa, että laitokseen sijoitetuille nuorille annetaan mahdollisuus osallistua hyvää kohtelua koskevan suunnitelman tekemiseen, heitä kuunnellaan suunnitelman laatimisessa ja sen tarkastamisen yhteydessä (Lastensuojelulaki 417/2007 61 b §). Kehittämishankkeeni ohjenuorana olen pitänyt Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia eettisiä ohjeita koskien itsemääräämisoikeuden ja ihmisyyden kunnioittamista, yksityisyyden suojaamista sekä kaikenlaisen vahingon välttämistä koskien projektiin osallistuneita nuoria ja aikuisia (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019).

Eettisyyden kannalta koen, että on ollut tärkeää saada yksikköömme sijoitetut nuoret aidosti mukaan suunnitelman laadintaan sekä sen tarkistamiseen. Se, että yksikköön sijoitettujen nuorten henkilötiedot eivät tule ilmi valmiista suunnitelmasta tai omasta raportistani, on ollut edellytys koko projektille. Samoin se, että projektiin osallistuminen on ollut kaikille vapaaehtoista.

Sekä nuorille, että aikuisille olen heti projektin käynnistämisenvaiheessa kertonut avoimesti projektin tarkoituksesta, tavoitteesta, sisällöstä sekä siitä, että tulen liittämään projektin osaksi omia opintojani, samalla painottaen, ettei kenenkään yksityisyydensuojaa rikota. Kaikki kerätty tieto on anonymia eikä ne ole yhdistettävissä kehenkään. Suoria lainauksia käyttäessäni olen erikseen nuorilta kysynyt, voinko tätä käyttää raportissani sellaisenaan. Kokemukseni on tältä osin ollut varsin positiivista. Uskon, että nuoren omien kannottojen saattaminen julkiseen asiakirjaan on osaltaan luonut nuorille eräänlaista tärkeyden ja merkityksellisyyden tunnetta. Suoria lainauksia käyttäessäni olen kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että ne eivät ole ulkopuolisen toimesta identifioitavissa kehenkään, vaikka nuoret itse omat sanomisensa tunnistavatkin.

Tutkijan ja tutkittavan välillä ei saisi vallita sellaista suhdetta, joka vaikuttaisi oleellisesti tietojen antamisen vapaaehtoisuuteen (Eskola & Suoranta 2014, 55). Tämä luonnollisesti on ollut haaste, koska yksikön hoito- ja kasvatushenkilöstönä työskentelemme

sinne sijoitettujen nuorten kanssa. Olemme kuitenkin painottaneet keskusteluissa vapaaehtoisuutta sekä samalla kunnioittaneet nuoren valintaa joko olla vastaamatta tai osallistumatta projektityöskentelyyn sen eri vaiheissa. Nuorilla on halutessaan ollut mahdollisuus poistua paikalta tai olla osallistumatta keskusteluun ilman, että siitä olisi koitunut minkäänlaisia negatiivisia seurauksia. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019.) Nuoria on kuitenkin innostettu osallistumaan yhteisiin keskusteluhetkiin tuoden samalla ilmi heidän omat vaikuttamismahdollisuutensa yksikkömme arkeen ja toimintatapoihin.

10.3 Tiedon luotettavuus ja hyödynnettävyys

Kehittämiprojektini kuten kaiken tieteellisen tiedon tunnusmerkkinä pidetään luotettavuutta. Kehittämistoiminnassa tiedon luotettavuus muodostuu tiedon käyttökelpoisuudesta ja hyödyllisyydestä. (Toikko & Rantanen 2009, 121–122.) Lähdeaineistona olen pyrkinyt käyttämään mahdollisimman uusia julkaisuja sekä lastensuojelun työkentällä vallitsevaa tietoa ja osaamista.

Hyvää kohtelua koskevan suunnitelman sisältöä sitoo pitkälti laki. Kuinka nuorten ääni ja mielipiteet sitten näkyvät omassa suunnitelmassamme? Lastensuojelun sijaishuollon toimintaa määrittää lastensuojelulaki, johon emme ole projektin kautta luonnollisestikaan voineet vaikuttaa. Esimerkiksi rajoitustoimenpiteiden käyttö ja niiden edellytykset ovat vahvasti säädeltyjä. Koin kuitenkin tärkeäksi, että nuorten kanssa niistä keskusteltiin avoimesti. Koska itse lakiteksti oli nuorten mielestä hyvin vaikeaselkoista, oli tärkeää kuvata suunnitelmaan rajoitustoimenpiteiden käyttöä tavalla, jolla he ne ymmärtävät ja sisäistävät konkreettisella tasolla. Keskusteluissa nuoret toivat esille, että esimerkiksi liikumisvapauden- tai yhteydenpidon rajoittaminen on epämiellyttävää tai kahden nuoren mukaan jopa ”pahinta mitä heille voidaan asettaa”. Yhteisissä keskusteluissa kuitenkin nuoret kuitenkin ymmärsivät niiden välttämättömyyden tietyissä tilanteissa ja toivat esille esimerkkejä omista kokemuksistaan. Useimmille nuorille niin muutoksenhaku- kuin valitusoikeudet olivat eittämättä epäselviä. Nuorten tietoisuus näistä kasvoi ja samalla ohjaajille on painotettu näiden kertomisen tärkeydestä rajoitustoimenpiteiden yhteydessä.

Projektityöskentelyn lomassa esille tuli nuorten näkökulma siihen, että toisinaan avointa keskustelua ohjaajien kanssa haittaa niiden raportointi. Nuorella saattaa olla mielessään ongelma tai ajatus, mutta hän ei halua siitä kertoa, koska ei halua asian menevän muiden ohjaajien, vanhempien tai sosiaalityöntekijän tietoon. Tämä vaatii jatkossa pohdintaa aikuisten kanssa. Onko kaikkien tietojen kirjaaminen välttämätöntä vai voidaanko nuoren

kanssa käydä luottamuksellisia keskusteluja ilman raportointia? Mitä, jos keskusteluissa tulee esille asioita, jotka vaikuttavat merkittävästi nuoren sen hetkiseen tilanteeseen? Kuinka luottamus näissäkin tilanteissa voidaan säilyttää? Nuoret pohtivat keskusteluissa muutenkin paljon kirjaamiskäytäntöjä. Kirjataanko yhtä paljon positiivisia asioita kuin negatiivisiakin? Toisaalta nuorten kiinnostus päivittäiskirjaamiseen tuli selvästi esille ja he toivoivat, että voisivat niitä jatkossa itsekkin lukea.

Tämä onkin yksikkömme selkeä kehittämiskohde tulevaisuudessa. Osallistavalla dokumentoinnilla tarkoitetaan eriasteista asiakkaan ja työntekijän yhdessä kirjoittamista tai asiakkaan mahdollisuutta lukea ja kommentoida itseään koskevia asiakirjatekstejä. Osallistava dokumentointi on yksi tämän ajan ideologia sosiaalityössä ja tätä kautta siis myös lastensuojelun kentällä. (Vierula 2017, 24, 29–30.) Veikkarissa nuorten mukaan ottaminen päivittäiskirjaamiseen on vielä suhteellisen vähäistä. Nuorten osallisuuden vahvistamista kirjaamisessa ja dokumentoinnissa tuleekin jatkossa vahvistaa. Tämä asia on otettu esille työryhmän palaveripäivissä ja kannustettu ohjaajia ajoittain myös yhteiskirjaamiseen nuoren kanssa.

Aikaisemman käytäntömme mukaan nuorten kanssa täytettävä toimintakykymittari teetettiin nuorilla kirjallisena. Projektin myötä esille kuitenkin tuli, että useampi nuori toivoi sitä käytävän läpi suullisesti keskustellen, ohjaajan toimiessa kirjurina. Tämä käytäntö kirjattiin uuteen suunnitelmaan ja on otettu osaksi arkeamme.

Veikkarin päivä- ja viikkostrukturi sai aikaan kiivasta keskustelua molemmilla osastoilla. Tietyt käytänteet, kuten se, että nuoret eivät voi vierailta toistensa huoneissa aiheuttivat nuorissa kritiikkiä. Keskustelut aiemmin sattuneista tapauksista tavaroiden katoamisista ja ohjaajien perustelut jokaisen yksityisyyden turvaamisesta kuitenkin loivat ymmärrystä käytännön jatkamiselle.

Nuoret esittivät myös, että kotiintulo- ja nukkumaanmenoajoja siirrettäisiin myöhemmäksi. Ohjaajien näkemys kuitenkin oli, että edellä mainittujen struktuurien avulla kyetään ylläpitämään paremmin nuorten vuorokausirytmää, turvaamaan koulunkäyntiä sekä saamaan mahdollisuus yhteiseen iltapalohetkeen ja iltatoimien rauhalliseen suorittamiseen. Säännöllinen päivärytmi on nuorille kuntouttavaa toimintaa. Arjen rytmityksen ja yhteisen toiminnallisuuden nähdään lisäävän turvallisuutta sekä kokemusta yhteisöön kuulumisesta. (Juotasniemi 2016, 41–42.) Nuorten toiveesta kyseisiä aikatauluja kuitenkin pidennettiin koulujen lomien ajaksi. Vaikka kaikkia sääntöjä tai toimintatapoja ei nuoret voikaan määrittää, lisää yhteinen keskustelu ymmärrystä puolin ja toisin.

Veikkarissa on koko sen yhdeksänvuotisen toimintahistorian ajan pidetty viikoittain nuortenkokouksia, joiden tarkoituksena on ollut suunnitella yhdessä tulevaa viikkoa ja saada esille nuorten toivomukset koskien esimerkiksi viikonloppuruokailuja tai yhteisten osastoiltojen sisältöä. Aiemmin olemme järjestäneet yksikössä koko talon yhteisöpalavereita muutaman kerran vuodessa, mutta projektin myötä ne ovat otettu osaksi toimintaamme kuukausittain. Nuoret ovat saaneet tuoda esille toiveitaan koskien niin koulunkäyntiin liittyviä seikkoja kuin osastojenkin arkea. Palaute yhteisöpalavereista on ollut hyvää ja nuoret ovat saaneet näiden kautta aitoa vaikuttamismahdollisuutta yhteisiin asioihin (muun muassa aamupalamahdollisuus koulussa).

Projektikeskusteluissa osa nuorista toi esille, että omaa sosiaalityöntekijää on vaikea tavoittaa. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus nuorten kertoman mukaan näkyy siinä, että sosiaalityöntekijät eivät tunne heitä kunnolla. Kaikille nuorille oli pääpiirteittäin selvää, miksi heidät on sijoitettu, mutta sijoituksen kesto on usein epätarkka. Joillekin nuorille oli epäselvää myös se, mitä tavoitteita pitää saavuttaa, jotta esimerkiksi kotiutuminen olisi mahdollista. Nämä ovat asioita, joihin jatkossa ohjaajien tulee kiinnittää huomiota ja ottaa esille sosiaaliviranomaisten kanssa työskennellessä. Palavereissa on tärkeää puhua asioista tavalla, jolla nuoret ne ymmärtävät sekä luoda tavoitteet nuoren elämään peilattuna konkreettisiksi.

Tutkimustyössä vallitsee hyvistä pyrkimyksistä huolimatta tietynlainen epätasavertainen valtasuhde. Vaikka tutkittava voikin valita mitä esimerkiksi haastattelussa vastaa, silti tutkija päättää sen teema-alueista ja jatkokysymyksistä. (Wrede-Jäntti 2019, 163.) Omassa kehittämisprojektissani haasteena on ollut, että tietynlainen valtasuhde vallitsee luonnollisesti jo ohjaajan ja nuoren välisessä suhteessa. Koska tämä asia tiedostettiin, pyrittiin projektityöskentelyssä ylläpitämään mahdollisimman vapaamuotoista keskustelua. Nuoria kannustettiin tuomaan rohkeasti esille omia näkemyksiään sekä esittämään myös eriäviä kannanottojaan. Vaikka teemat olivatkin suunniteltu aikuisten toimesta etukäteen, annettiin nuorille vapaus poiketa aiheesta ja tuoda keskusteluissa esille muitakin kuin aiheeseen suoranaisesti liittyneitä näkemyksiään ja mielipiteitään.

Suunnitelman tavoite on ollut edistää nuorten osallisuutta Veikkarin arjessa sekä varmistaa heidän itsemääräämisoikeutensa toteutumista. Uudet palaverikäytännöt sekä aikuisten tietoinen työskentely edellä mainittujen teemojen parissa edesauttavat näiden perusoikeuksien vahvistumista entisestään. Projektin kautta on pyritty luomaan avoimuutta ja yhteisymmärrystä yksión säännöistä ja toimintatavoista sekä samalla ennaltaehkäisemään rajoitustoimenpiteiden käyttöä. Työskentelyssä mukana olleet ohjaajat

ovat kertoneet hyvistä keskusteluhetkistä nuorten kanssa ja selvästi reflektoineet myös omaa työskentelyään. Käydyt dialogit näyttäytyvät avoimina ja aitoina vuorovaikutustilanteina. Nuoret ovat tuoneet esille toiveitaan ja kritiikkiäkin, mutta samalla kyenneet ymmärtämään aikuisten näkökulmia aiempaa paremmin. Myös aikuiset ovat saaneet ymmärrystä nuorien palautteesta.

Yhteisissä palaveripäivissä hyvää kohtelua on nostettu aktiivisesti esille aikuisten kesken samalla käyden dialogia, miten kukin aikuinen hyvän kohtelun ja nuorta arvostavan kohtaamisen itse työskentelyssään näkee. Aikuisten kesken olemme keskustelleet usein siitä, miten oma käytös on helposti heijastettavissa nuorista. Yhtä mieltä ollaan siitä, että autoritäärisellä tai käskyttävällä käytöksellä ei saavuteta nuorten arvostusta tai luottamusta. Vaikeissakin tilanteissa aikuisen tulee säilyttää malttinsa ja ammatillisuutensa, vaikka toisinaan tilanteet ovat hyvinkin haastavia. Aikuisella tulee olla ”pelisilmää”, miten hankalistakin asioista päästään eteenpäin omalla rauhallisella ja ystävällisellä käytöksellä, ratkaisukeskeistä ja voimavaralähtöistä työtettä hyödyntäen. Työskentely erityislastenkodissa on välillä hyvinkin kuormittavaa ja toisinaan arjen ilot tulee löytää ihan pienistäkin hyvistä asioista ja onnistumisen kokemuksista. Positiivisuus ja huumori auttavat työssä jaksamisessa ja kokemukseen, että töihin on mukava tulla.

Projektin avulla Veikkarin nuoret ovat saaneet oman äänensä kuuluville viralliseen asiakirjaan. Myös lakitekstit avautuvat nuorille paremmin, kun heidän kanssaan käydään aiheesta keskustelua kielellä, jota he ymmärtävät. Uskon, että Veikkariin sijoitettujen nuorten tietoisuus omista oikeuksistaan on projektin myötä vahvistunut ja samalla toivon nuorten ymmärtävän aiempaa paremmin mitä heiltä odotetaan, jotta esimerkiksi kotiutuminen tai muut tulevaisuuden suunnitelmat olisivat mahdollisia. Toivon, että nuorten kyky kantaa vastuutaan lisääntyisi ja tätä kautta heidän edellytyksensä pärjätä yhteiskunnassa vahvistuisivat.

Hyvän kohtelun suunnitelman työstäminen on vaatinut aikaa yksikössä työskenteleviltä aikuisilta sekä sinne sijoitetuilta nuorilta. Se on herättänyt tunteikkaita keskusteluja ja reaktioita niin nuorten kuin aikuistenkin keskuudessa. Uskon, että projekti on ollut kuitenkin positiivisessa mielessä herättävä ja pohdintoja lisäävä. Tavoitteeni, että jokainen Veikkarin aikuinen pysähtyisi miettimään omaa työtään ja sitä, miten henkilökohtaisesti työssään nuoria kohtaa ja kohtelee, on nähdäkseni toteutunut.

10.4 Jatkosuunnitelmat

Suunnitelmallista, pitkäjänteistä projektityöskentelyä koko talon nuorten kanssa kokeiltiin nyt ensimmäisen kerran ja kokemuksesta on saatu oppia, jota tulemme hyödyntämään jatkossakin. Hyvän kohtelun suunnitelma on nyt saanut ensimmäisen versionsa ja tästä sitä on hyvä lähteä tulevaisuudessa tarkentamaan. Ensi vuoden kehittämiskohteeksemme olemme valinneet omaohjaajatyöskentelyn. Toivonkin, että hyvän kohtelun suunnitelmaamme tullaan hyödyntämään omaohjaajatyöskentelyssä esimerkiksi keskustelujen herättäjänä.

Vaikuttaa hyvän kohtelun suunnitelma jatkossa siihen, että rajoitustoimenpiteiden käyttö vähenee? Tätä tulee tarkastella ja arvioida jatkossa. Vielä selvästi havaittavaa muutosta ei asiaan ole tullut. Käytänteet kuitenkin esimerkiksi sen suhteen miten nuorten kanssa käydään läpi muutoksenhaku- tai valitusoikeutta, ovat tarkentuneet. Myös rajoitustoimenpiteiden arviointi tehdään jatkossa kirjallisena yhdessä nuoren kanssa. Tämä osaltaan lisää reflektointia ohjaajien toimintatapaa kohtaan, mutta samalla nuorten ymmärrystä ja osallisuutta Veikkarin arjessa.

Hyvän kohtelun suunnitelma on otettu osaksi uusien nuorten sekä yksikköön rekrytoitujen työntekijöiden perehdytysohjelmaa. Suunnitelma annetaan myös aina uusien nuorten vastuusosiaalityöntekijöille.

Vaikka hyvän kohtelun suunnitelma onkin nyt saatu yksikköömme laadittua, ymmärrän, että muutoksen ja kehittymisen tulee olla jatkuvaa tulevaisuudessakin. Hyviä toimintoja tulee ylläpitää ja olemassa olevia toimivia rakenteita tulee vahvistaa, mutta samalla pitää silmät auki ja nähdä tulevaisuuteen ja sen mahdollisuuksiin. Suunnitelmamme ei jää makaamaan arkistojemme kansioihin tai pöytälaatikoihin. Jo laki edellyttää sen vuosittaista tarkistamista, mutta henkilökohtaisesti haluan sen sisältöä nostattaa esille aktiivisesti jokapäiväisessä arjessamme nuorten kanssa toimiessamme.

LÄHTEET

Becker-Weidman, A. 2013. DDP-Aapinen. Vuorovaikutteinen kehityopsykoterapia pähkinänkuoressa. Näyttöön perustuva tehokas hoitomenetelmä. Suomentajat Hara, A. & Ritanen, L. Tampere: PT-Kustannus.

Broberg, A., Granqvist, P. Ivarsson, T. & Risholm Mothander, P. 2006. Anknytningsteori. Betydelsen av nära känslomässiga relationer. Falköping: Natur och Kultur.

Cameron, C., Reimer, D. & Smith, M. 2016. Towards a theory of upbringing in foster care in Europe European Journal of Social Work, vol. 19, no. 2. Viitattu 21.10.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: [https://www.research.ed.ac.uk/portal/en/publications/towards-a-theory-of-upbringing-in-fostercare-in-europe\(a12f7535-0344-4347-a2d8-f07e62d0eae6\).html](https://www.research.ed.ac.uk/portal/en/publications/towards-a-theory-of-upbringing-in-fostercare-in-europe(a12f7535-0344-4347-a2d8-f07e62d0eae6).html)

Celcis 2012. Moving forward: Implementing the 'Guidelines for the Alternative Care of Children. Viitattu 19.11.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.alternativecareguidelines.org/Portals/46/Moving-forward/Moving-Forward-implementing-the-guidelines-for-web1.pdf>

Enroos, R., Heino, T. & Pösö, T. (toim.) 2016. Huostaanotto- Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino

Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 10. painos. Tampere: Vastapaino.

Fagerström, K. 2016. Ihmissuhteita ja ylläpitävä lastensuojelu, Hackneyn malli ja systeeminen käytäntö lastensuojelutyössä. Terveiden ja hyvinvointilaitoksen julkaisut. Viitattu 2.3.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131498/URN_ISBN_978-952-302-778-7.pdf?sequence=1

Familiar 2020. Asiakaskokemus- ja laatu. Viitattu 20.2.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.familiar.fi/asiakaskokemus-ja-laatu>

Familiar 2020. Tietoa meistä. Viitattu 27.2.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.familiar.fi/tietoa-meista>

Familiar 2020. Veikkari. Viitattu 27.2.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.familiar.fi/veikkari>

Freire, P. 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Fulmore 2012. Viitattu 10.10.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://fulmore.fi/uncategorized/kilpailijat-osa-2-mita-on-benchmarking/>

Heikkinen, H. 2018. Toimintatutkimus: kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heinonen, H. 2016. Lastensuojelu ja lapsen etu. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K., Joutimäki, P., Lehto-Lunden, Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. 2016. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Heinonen, H. & Hoikkala, S. 2018. Lastensuojelun Keskusliitto. Sijaishuollossa huolehdittava perustehtävän toteutumisesta. Viitattu 29.10.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.iskl.fi/blogi/sijaishuollossa-huolehdittava-perustehtavan-toteutumisesta/>

Hipp, T. 2018. Lastensuojelun Keskusliitto. Osallisuus arjessa – kuuntele lastensuojelun asiakkaana olevaa lasta ja nuorta. Viitattu 29.10.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa:

<https://www.lskl.fi/blogi/osallisuus-arjessa-kuuntele-lastensuojelun-asiakkaana-olevaa-lastaja-nuorta/>

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus University Press.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. 20. painos. Helsinki: Tammi.

Hoikkala, S., Kojo, R., Tervo, J. & Aaltonen, T. 2017. Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan malli. Kohti lapsikeskeistä ja lapsenoikeusperustaista toimintatapaa. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos- Työpöytä 19/2017. Viitattu 9.11.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132271/URN_ISBN_978-952-302-855-5.pdf

Hoikkala, S. & Lavikainen, V. 2015. Sattumuksia vai suunnitelmallisuutta? Selvitys sijaishuollon laadusta. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 22.10.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Sattumuksia-vai-suunnitelmallisuutta.pdf>

Huotari, A. & Tamski, E-L. 2015. Tammenterhon käsikirja. Perhevalmentajan työkirja. Mikkeli: Tamski avoin yhtiö.

Juotasniemi, T. 2016. ”Siellä oli ohjaajakin pelaamassa..” -Nuorisokotiin sijoitettujen nuorten kokemuksia ja ajatuksia yhteisöllisyydestä. Pro gradu- tutkielma. Rovaniemi: Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Viitattu 19.11.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62352/Juotasniemi.Toini.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Juuti, P. 2011. Keskusteleva johtaminen. Viitattu 26.11.2018. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.youtube.com/watch?v=SrfqCdbWcgo>

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä – Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Kananoja, A. 2017. Asiakastyön yleiset lähtökohdat sosiaalialalla. Teoksessa Kananoja, A & Läheteinen, M & Marjamäki P (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kinnunen, U.; Feldt, T. & Mauno, S. 2005. Työ leipälajina. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kostamo-Pääkkö, K. 2010. Kehittämisen johtaminen. Viitattu 10.10.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <http://www.sosiaalikallega.fi/kaste/lappi/sosiaalityo/johtamisen-kehittamisraenne/kehittamistyon-johtaminen.pdf>

Kujari, S. 2018. Varsinais-Suomen sosiaalipalvelut. Haastattelu 15.4.2018.

Kuntaliitto 2020. Viitattu 19.10.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.kuntaliitto.fi/sosiaali-ja-terveysasiat/sosiaalihuolto/lastensuojelu>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Annettu Helsingissä 22.9.2000. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstä 817/2017. Annettu Helsingissä 26.6.2017. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817>

- Lapsuuden ja nuoruuden etiikka sosiaalialalla. ETENE julkaisu 41. Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Viitattu 9.9.2020. Saatavilla osoitteessa: <https://etene.fi/documents/1429646/1555962/ETENE-julkaisu41+Lapsuuden+ja+nuoruuden+etiikka+sosiaali+ja+terveysalalla.pdf/3e711c32-e950-4892-bf1b-ee8b9be55769>
- Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L11P61>
- Lastensuojelun Keskusliitto 2018. YK:n sijaishuollon ohjeet. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 1/2018. Viitattu 19.11.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/sijaishuollon_ohjeet_final-1.pdf
- Latvala, J. & Korppi, M. 2010. Osallistava vuorovaikutuksen malli lasten osallisuuden mahdollistajana. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteen laitos. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 9.11.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/25307/URN:NBN:fi:ju-201009302820.pdf?sequence=1>
- Mehiläinen Oy, 2020. Vuosikertomus 2019. Viitattu 10.9.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: https://www.mehilainen.fi/static/41c458b8a5a4ba100385d48cf398f3af/Mehilainen_vuosikertomus_ja_tilinpäätös_2019_FIN_lukuversio_1.pdf
- Mehiläinen Oy, 2020. Yritysinfo- Mehiläisen yritysvastuu. Viitattu 17.10.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.mehilainen.fi/yritysinfo/mehiläisen-yritysvastuu>
- Murto, K. 1997. Yhteisöhoiton suuntauksia. Jyväskylä: Jyväskylän Koulutuskeskus Oy.
- Mäkinen, P.; Raatikainen, E.; Rahikka, A. & Saarnio, T. 2011. Ammattina Sosionomi. 1.–2. painos. Helsinki: WSOY.
- Nivala, E. 2010. Lapsen oikeudet osallisuuden perustana. Teoksessa Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. (toim.) Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 51. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Nurmi, S. 2011. Johdanto osallisuuteen. Teoksessa Nurmi, S. & Rantala, K. Näyn ja kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: Otava.
- Oppariapu 2020. Apua opinnäytetyön kirjoittamiseen. Viitattu 11.11.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://oppiapu.wordpress.com/benchmarking-vertaisarviointi/>
- Perustuslaki 1999. Finlex 2020. Viitattu 12.2.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P7>
- Pirnes, U. Kehittyvä johtajuus 2006. Keuruu: Otavan Painopaikka Oy.
- Pätäri, T. & Ylikännö, M. (toim.) 2018. Tahto tehdä toisin – Uusia toimintatapoja lastensuojeluun. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Pölkki, P. 2016. Ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki lapsiperheille. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lunden, Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. 2016. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Ristikangas, V.; Aaltonen, T.; & Pitkänen, E. 2010. Asiantuntijasta esimies. Juva: WS Bookwell Oy.
- Rusanen, E. 2012. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- Räty, T. 2019. Lastensuojelulaki- Käytäntö ja soveltaminen. 4. uudistettu painos. Helsinki: Edita publishing Oy.
- Räty, T. 2012. Lastensuojelulaki- käytäntö ja soveltaminen. 2. painos. Porvoo: Bookwell oy

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa- Käsikirja arjen toimintaan. 2. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Salminen, E. & Tynninen, K. 2011. Omaha-ohjelmasta päiväkodissa. Omaha-ohjelmasta pedagogisena työmenetelmänä. Helsinki: Pedatieto.

Salonen, K. 2013. Puheenvuoroja 72. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön, Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 3.3.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Sinkkonen, J. 2012. Mitä tulisi ottaa huomioon lasta sijoittaessa. Teoksessa: A. Söderholm, A. & Kivittie-Kallio, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. 2. uudistettu painos. Helsinki: Duodecim.

Sinkkonen, J. 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Helsinki: Duodecim.

Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. (toim.) 2015. Lapsi uusissa oloissa- Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Sosiaali- ja terveysministeriö, Lastensuojelu 2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://stm.fi/lastensuojelu>

Sosiaali- ja terveysalan lupavirasto Valvira 2020. Terveystieteiden tutkimuskeskus: Potilaan asema ja oikeudet. Viitattu 8.6.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.valvira.fi/terveydenhuolto/potilaan-asema-ja-oikeudet-oikeudet>

Suomi.fi 2020. Lastensuojelun sijaishuolto. Viitattu 24.2.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.suomi.fi/palvelut/lastensuojelun-sijaishuolto-salon-kaupunki/cb591fa3-2239-47bf-a58c-a5910caf4b6f>

Tammi, T. & Lapinleimu, O. 2012. Lastensuojelun edunvalvonnan vaiheet. Teoksessa Marjomaa, P. & Laakso, M. (toim.) 2012. Lastensuojelun edunvalvonta- lapsen oikeus osallisuuteen häntä koskevassa päätöksenteossa. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry.

Talentia 2020. Ammattieettinen vala. Viitattu 9.9.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.talentia.fi/tyoelamainfo/ammattietikka/ammattieettinen-vala/>

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. WSOY: Helsinki.

Terveystieteiden tutkimuskeskus 2020 a. Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Viitattu 27.2.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet>

Terveystieteiden tutkimuskeskus 2020 b. Lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet. Viitattu 2.3.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen_tueksi/lasten_ja_nuorten_vaikeuttamismahdollisuudet

Terveystieteiden tutkimuskeskus 2020 c. Lastensuojelun tilastot. Viitattu 27.2.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lastensuojelu/lastensuojelu>

Terveystieteiden tutkimuskeskus 2017. Mitä osallisuus on? -Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpöytä 33/2017. Viitattu 9.9.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2020 d. Rajoitustoimet sijaishuollossa. Viitattu 3.3.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijais-huolto/rajoitukset-sijaishuollossa>

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2020 e. Vammaispalvelujen käsikirja. Viitattu 15.10.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/itse-maaraamisoikeuden-tukeminen#itsemaaramisoikeus>

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisssessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Viitattu 14.11.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/ihmistieteiden-eettisen-ennakoarvioinnin-ohje>

Työterveyslaitos 2020. Työaikojen kuormittavuuden arviointi. Viitattu 16.9.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.ttl.fi/tyontekija/tyoaika/tyoaikojen-kuormittavuuden-arviointi/>

Törrönen, M. & Sharpe, D. 2016. Nuorten osallistuminen sosiaalityön tutkimukseen. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lunden, Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. 2016. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Unicef 2020. Lapsen oikeuksien sopimus. Viitattu 3.3.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Valvira 2013. Lasten itsemääräämisoikeuden toteutuminen lastensuojelun sijaishuollossa. Viitattu 1.11.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: https://www.valvira.fi/documents/14444/22511/Lasten_itsemaaramisoikeuden_toteutuminen.pdf

Valvira 2012. Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvatus, valtakunnallinen valvonta-ohjelma 2012–2014. Viitattu 1.11.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://docplayer.fi/8018872-Lastensuojelun-ymparivuorokautinen-hoito-ja-kasvatus-valtakunnallinen-valvontaohjelma-2012-2014.html>

Valvira 2018. Potilaan asema ja oikeudet. Viitattu 8.9.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.valvira.fi/terveydenhuolto/potilaan-asema-ja-oikeudet-oikeudet>

Valokivi, H. 2008. Kansalainen asiakkaana- Tutkimus vanhusten ja lainrikkojien osallisuudesta, oikeuksista ja velvollisuuksista. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Viitattu 11.9.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67800/978-951-44-7181-0.pdf;jsessionid=EA8DBCBA895B1201D545FD55A6FD91A8?sequence=1>

Vario, P.; Barkman, J.; Kiili, J.; Nikkanen, M.; Oranen, M. & Tervo, J. 2012. Suojele unelmia, vaali toivoa. Nuorten suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi. Lapsiasiainvaltuutetun toimiston julkaisuja 2012:6. Helsinki: Aksidenssi Oy.

Veikkarin erityislastenkoti 2020. Hyvän kohtelun suunnitelma.

Veikkarin erityislastenkoti 2019. Oma-ohjelmasuunnitelma.

Vierula, T. 2017. Lastensuojelun asiakaskirjat vanhempien näkökulmasta. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Viitattu 19.11.2020. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/102260/978-952-03-0565-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Virtainlahti, S. 2009. Hiljaisen tietämyksen johtaminen. Helsinki: Talentum

Wrede-Jääntti, M. 2019. Tutkijan suhde nuoreen tutkittavaan kasvokkain toteutetussa laadullisessa pitkittäistutkimuksessa. Teoksessa: Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (toim.) Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen – Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

VEIKKARIN ERITYISLASTENKODIN HYVÄÄ KOHTELUA KOSKEVA SUUNNITELMA 2020

Veikkarin erityislastenkoti ja koulu, Familiar Oy

Veikkarintie 193,

21570 Paimio

Tämä hyvää kohtelua koskeva suunnitelma on tarkoitettu jokaiselle Veikkariin sijoitetulle nuorelle ja sen työstämisestä iso kiitos kuuluu heille. Olemme käyneet läpi lukuisia keskusteluja sen sisällöstä ja saaneet tätä kautta nuorten ajatuksia ja näkökulmia hienosti esille. Nuorten kokemus virallisista asiakirjoista on usein, että niitä on vaikea ymmärtää monimutkaisen virkamieskielen takia. Tässä suunnitelmassa olemme kiinnittäneet erityistä huomiota kieleen, jota nuorten on helppo ymmärtää sekä asioihin, jotka koskettavat kaikkia Veikkariin sijoitettuja nuoria ja heidän arkeaan.

Veikkari on 12–17-vuotiaille nuorille tarkoitettu lastenkoti Paimiossa, neljä kilometriä Paimion keskustasta. Veikkarissa toimii kaksi osastoa Nikkari ja Peimari, joissa molemmissa on kuusi asiakaspaikkaa. Talon yhteydessä olevassa parakissa toimii myös Paimion Vistan koulun alainen erityisluokka, jossa suurin osa Veikkarin peruskouluikäisistä nuorista käy kouluaan.

Veikkarissa työskentelee johtajan ja vastaavan ohjaajan lisäksi neljätoista ohjaajaa, seitsemän molemmilla osastoilla. Veikkarissa jokaiselle nuorelle nimetään kaksi omaohjaajaa. Omaohjaajien tehtävänä on olla erityisessä asemassa, kun nuoren asioita hoidetaan ja viedään eteenpäin. Omaohjaajat ovat viikoittain yhteydessä nuoren huoltajiin, osallistuvat palavereihin ja ennen kaikkea ovat nuorta itseään varten. Omaohjaajien kanssa käydään keskusteluja, vietetään omaohjaaja-aikoja, suunnitellaan tulevaisuutta tai käydään vaikka vaateostoksilla eli kaikkea sitä, mikä tukee kunkin nuoren tarpeita ja hyvää suuntaa eteenpäin. On silti hyvä muistaa, että vaikka nuorelle onkin nimetty omaohjaajat, ovat Veikkarissa kaikki ohjaajat kaikkia nuoria varten.

Veikkarissa arki muodostuu pitkälti koulupäivän ympärille, mutta iltaisin, viikonloppuisin ja lomien aikana aikaa on myös rutkasti muuhun puuhastelulle. Veikkarissa vietetään viikoittain osastoiltoja, joiden sisältöön nuoret saavat vaikuttaa. Tavoitteena on kiva ja mukava yhdessä oleminen ja tekeminen.

Erityisesti kesäaikaan teemme paljon retkiä ja pidämme myös leirejä, mitkä toimivat vastapainona kouluvuoden aherrukselle. Myös viikonloppuisin pyrimme järjestämään arjesta poikkeavaa toimintaa ja tekemistä. Näissä asioissa nuorten omat toiveet ovat kunnan arvoisia ja ideoita yhteiseen tekemiseen otetaan ilolla vastaan. Nuorilla on Veikkarissa myös yhteisten toimintojen lisäksi hyvät mahdollisuudet omiin harrastuksiin.

Jokaisella nuorella on omat syynsä, miksi hänet on Veikkariin sijoitettu. Nämä ovat asioita, joiden eteen työskennellään, jotta tulevaisuuden näkymät olisivat kaikilla jatkossa mahdollisimman hyvät. Vaikka kehittämistarpeita onkin, löytyy joka ikisellä nuorella myös hänen omat vahvuutensa, joita pyrimme Veikkarissa vahvistamaan. On tärkeää, että myös nuori itse näkee omat hyvät puolensa ja oppii niitä hyödyntämään.

Vaikka sijoittaminen lastenkotiin usein tuntuukin ainakin aluksi vaikealta, on hyvä muistaa, että omaan tulevaisuuteen jokainen voi itse vaikuttaa. Ohjaajien tehtävänä onkin auttaa nuoria tekemään hyviä valintoja elämässään ja tätä kautta saada haasteet käännettyä vahvuudeksi.

Toimenpiteet Veikkarissa itsemääräämisoikeudenvahvistamiseksi, tukemiseksi ja ylläpitämiseksi

Nuoren omat näkemykset ja ajatukset nähdään Veikkarissa erittäin tärkeänä. Ohjaajat käyvät nuorten kanssa keskusteluja niin tavallisen arjen lomassa kuin erikseen sovitussa omaohjaajahetkissäkin. Aikaa omaohjaajan kanssa pyritään järjestämään viikoittain, jolloin nuori saa keskustella mieltään askarruttavista asioista varmasti rauhassa. Omaohjaaja-aikoihin voidaan sisällyttää myös yhteistä tekemistä, jotka suunnitellaan yhdessä ohjaajan kanssa, nuoren toiveet huomioiden. Veikkarissa pidetään viikoittain osastopalavereja, joissa suunnitellaan tulevaa viikkoa ja kuullaan nuorten toiveita esimerkiksi ruokien tai yhteisten osastoiltojen sisällön suhteen. Kuukausittain pidämme myös koko talon yhteisöpalavereja, jolloin käsittelemme molempia osastoja koskevia asioita. Nuorilla on aina oikeus pyytää ohjaajalta kahdenkeskistä aikaa, kun haluaa keskustella aikuisen kanssa.

Veikkarissa nuorta kuullaan ennen asiakassuunnitelmanneuvotteluja ja hänen kanssaan käydään läpi asioita, joita nuori itse haluaa neuvottelussa tuotavan esille. Asiakassuunnitelmanneuvotteluissa kuullaan nuoren omia mielipiteitä ja toiveita. Olisikin tärkeää, että nuori on itse aktiivinen neuvotteluissa, koska siellä päätetään hänen asioistaan.

Jokaiselle nuorelle laaditaan sijoituksen alussa hoito- ja kasvatussuunnitelma, jossa käydään läpi nuoren vahvuuksia ja asioita, joita tulisi vielä kehittää. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaa laadittaessa nuoren kanssa keskustellaan sijoituksen syistä, ymmärtääkö hän miksi hänet on sijoitettu ja mitä tavoitteita tulevaisuuteen yhdessä asetetaan. Lisäksi

nuoren kanssa käydään läpi suunnitelmaa päivitettyä, miten tavoitteissa on edetty. Nuoren omat kommentit ja mielipiteet ovat tärkeitä hoidon edistymistä arvioitaessa ja tulevaisuutta suunniteltaessa.

Omaohjaajat kirjoittavat nuoresta joka kuukausi kausikoosteen, joka lähetetään huoltajille ja nuoren asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Kausikoosteessa kerrotaan kulu-neesta kuukaudesta, onnistumisista ja mahdollisista huolistakin. Koosteessa käsitellään muun muassa koulunkäyntiä, sosiaalisia suhteita, vapaa-ajan viettoa sekä kotiharjoitte-luja. Kuukausikoosteessa on erillinen osio, johon nuori saa kertoa omat kuulumisensa, jotka tätä kautta välittyvät myös sosiaalityöntekijälle. Kuukausikooste käydään läpi en-nen eteenpäin lähettämistä yhdessä nuoren kanssa ja hänen mielipiteensä koosteesta kysytään. Mikäli ajatukset eriävät omaohjaajien kirjoittamasta, keskustellaan asioista ja pohditaan, miksi koosteessa on jotain, mistä nuori ja aikuinen ovat eri mieltä.

Kuukausittain täytetään myös toimintakykymittari, jossa nuoren edistymistä arvioidaan numeroin. Toimintakykymittaria täyttäessä ohjaaja voi avustaa nuorta ymmärtämään väitteitä, jotta nuoren mielipide tulee varmasti oikein kirjattua. Toimintakykymittari on hyvä työkalu nuoren itsearviointiin sekä edistymisen seurantaan. Myös ohjaajat täyttävät mittariston. Tällä tavoin nähdään missä määrin nuoren ja aikuisten ajatukset kohtaavat ja miksi kenties jotkin asiat nähdään eri tavalla. Nuoret ovat tuoneet esille omia toiveitaan sen suhteen, miten toivoisi toimintakykymittaria täytettävän. Osa nuorista toivoo saa-vansa vastata kysymyksiin ensin itse rauhassa paperiseen versioon, toiset toivovat taas, että asiat käydään läpi keskustellen niin, että ohjaaja kirjaa nuoren vastaukset. Jokaiselle nuorelle pyritään löytämään luontevin tapa toimintakykymittarin täyttämiseen. Tärkeintä kuitenkin on, että asioista syntyy yhteistä keskustelua nuoren ja ohjaajan välille, jotta pystytään yhdessä pohtimaan nuoren sen hetkistä tilannetta ja asioita, joita tulee vielä kehittää.

Päiväjärjestys rakentuu arkisin pitkälti koulupäivän ympärille. Useimmat nuoret käyvät koulua Veikkarin yhteydessä olevissa koulutiloissa, mutta myös muualla koulua voidaan käydä. Koulu alkaa maanantaista torstaihin klo 9.00 ja perjantaisin klo 8.00. Perjantain aikaisella koululla on pyritty siihen, että koulu loppuisi jo klo 13.00, jolloin viikonlopun-vietto ja mahdolliset kotiharjoittelut saadaan alkamaan ajoissa. Erityisesti pitkän matkan päässä asuville nuorille tämä mahdollistaa pidemmän kotona vietetyn ajan. Perjantain aikaisemmasta kouluaamusta on käyty paljon keskustelua ja kuultu nuorten toiveita.

Loppupeleissä nuoret ovat kuitenkin valinneet aikaisemman aamuheräämisen kuin koulupäivän loppumisen vasta myöhemmin iltapäivällä.

Koulupäivän jälkeen rauhoitutaan ennen päivällistä. Tuolloin nuorilla on mahdollisuus esimerkiksi tehdä läksyjä, kuunnella musiikkia, käydä keskusteluja ohjaajien kanssa, osallistua ruuanlaittoon tai ottaa vaikka päiväunet. Päivällinen tarjoillaan noin klo 16.00. Ruokailutilanteissa noudatamme yleisiä hyviä käytöstapoja ja vaihdamme päivän kuulumisia.

Veikkarissa yleisestä siisteydestä pidetään huolta yhdessä ohjaajien ja nuorten kanssa. Nuorilla on omat siivousalueensa, jotka alueesta riippuen siivotaan 1–4 kertaa viikossa. Aikaa siivouksiin ei kuitenkaan mene kauaa, muutamasta minuutista vartiin. Kerran viikossa siivoamme perusteellisemmin ja silloin nuori siivoaa myös oman huoneensa. Kun ruokailut ja mahdolliset siivoukset ovat hoidettu, voi nuori esimerkiksi viettää aikaa ohjaajien kanssa, pelata pelikonsolilla tai biljardia, katsoa televisiota, lähteä ulkoilemaan tai omiin harrastuksiinsa. Tavoite onkin, että jokaiselle nuorelle löydetään oma talon ulkopuolinen harrastus, joka häntä kiinnostaa. Ohjaajat kuljettavat nuoret tarvittaessa heidän harrastuksiinsa.

Veikkarissa tarjoillaan iltapala klo 20.00. Tämä on samalla myös pääsääntöisesti kotiintuloaika. Jos nuori huomaa myöhästävänsä kotiintuloajasta, on hänen tärkeä soittaa asiasta osastolle, etteivät aikuiset turhaan huolestu. Kesäaikaan, kun aamuherääminen ei ole välttämätöntä niin aikaisin, voidaan kotiintuloaikaa myöhäistää. Jokaisen nuoren kohdalla kotiintuloaikaa kuitenkin arvioidaan erikseen hänen ikänsä ja kehityksensä huomioiden.

Nuorella on oikeus pitää puhelintaan Veikkarissa itsellään koko ajan. Noudatamme kuitenkin hyviä käytöstapoja, emmekä esimerkiksi räplää puhelinta ruokailujen aikana tai kuvaa muita nuoria tai ohjaajia. Mikäli puhelimen käyttö häiritsee nuoren arjen kulkua tai esimerkiksi unirytmää, käydään asiasta keskustelua nuoren kanssa. Tarvittaessa puhelin voidaan ottaa ohjaajien toimistoon esimerkiksi yöajaksi, jotta riittävä unensaanti voidaan turvata. Puhelimen ollessa toimistossa, nuorella on oikeus olla yhteydessä huoltajiinsa/läheisiinsä sekä sosiaalityöntekijäänsä osaston puhelimesta. Nuoret itse usein kokevat, etteivät yöunet vaarannu, vaikka heillä onkin puhelin itsellään. Aikuisten näkemys tästä on taas toisinaan erilainen. Mikäli nuori ei esimerkiksi jaksa aamulla herätä ajoissa kouluun, on usein syynä se, että nuori on ollut puhelimellaan liian myöhään ilta-aikaan. Useimmille nuorille puhelin on erittäin tärkeä muun muassa yhteydenpidon, videoiden katselun tai musiikin kuuntelun vuoksi ja he ovat usein myös sitä mieltä, että puhelimen haltuun ottaminen on pahinta, miten heidän arkeaan voidaan rajoittaa. Veikkarissa nuoria pyritään kuitenkin kasvattamaan niin, että puhelimen käyttöä opittaisiin itse säätelmään eikä rajoitustoimenpiteitä jouduta tekemään.

Veikkariin nuoren läheiset ovat tervetulleita. Vierailusta on hyvä sopia kuitenkin ohjaajien kanssa etukäteen, jolloin voidaan sopia ajankohta, joka sopii kaikille osapuolille. Mikäli nuori haluaa vieraila esimerkiksi toisessa yksikössä tapaamassa ystäviään, nuoren tulee keskustella asiasta ohjaajien kanssa, joka selvittää vierailun mahdollisuuden toisesta yksiköstä. Hyvän tavan mukaista on ottaa kaikkia vierailuja ja kyläilyjä koskevat asiat puheeksi ohjaajien kanssa hyvissä ajoin ennen suunniteltua ajankohtaa. Mikäli nuorelle olisi tulossa vieraita, mutta hän kokee, että ei halua vieraita Veikkarissa vastaanottaa, on myös tästä hyvä puhua ohjaajille, jotta asiaa voidaan käsitellä yhdessä. Nuorten kavereiden tapaamiset pyritään järjestämään pääsääntöisesti Veikkarin ulkopuolella tai aikoina, jolloin paikalla ei ole muita nuoria. Tällä halutaan turvata muiden osastolla asuvien nuorten yksityisyys.

Toisinaan Veikkarissa nuoret ihastuvat toisiinsa ja syntyy seurustelusuhteitakin. Seurustelevat nuoret voivat viettää aikaa yhdessä, mutta seksuaalinen kanssakäyminen ei kuitenkaan talossa ole sallittua. Tämä saattaisi synnyttää epätoivottuja tilanteita sekä kiusaantuneita tunteita muille nuorille.

Nuoren oma huone on jokaisen yksityisaluetta. Nuori saa sisustaa huoneensa oman näköisekseen ja halutessaan vaikkapa maalata seinät omaa silmää miellyttäväksi. On

tärkeää, että jokainen kokee huoneensa kotoisaksi ja viihtyisäksi. Yksityisyyttä kunnioitetaan sillä, että nuorten keskinäinen vapaa-ajan vietto tapahtuu yleisissä tiloissa tai talon ulkopuolella. Veikkarissa ei pääsääntöisesti siis toisten nuorten huoneissa voi vieraila. Tällä halutaan huolehtia siitä, ettei kenenkään yksityisyys tai turvallisuus vaarannu tai esimerkiksi tavarat katoa. Samalla varmistetaan nuoren oma oikeusturva. Toisinaan nuorten on vaikea hyväksyä kieltä toisten huoneissa vierailuista, mutta pääsääntöisesti kun heidän kanssaan asiasta keskustellaan, ymmärtävät he asian jokaisen omaksi eduksi. Oma huone on myös hyvä lukita, kun lähtee itse sieltä pois. Näin ylimääräisiltä vierailijoilta on helppo välttyä. Nuoret eivät välttämättä ymmärrä ovien lukitsemisen tarvetta ennen kuin jotain katoaa huoneesta tai siellä on tehty ilkivaltaa. Tällaiset tilanteet aiheuttavat aina osastolla nuorten välillä riitatilanteita, jotka olisivat ovien lukitsemisella helppo välttää.

Veikkarissa kiinnitetään huomiota asialliseen kielenkäyttöön. Toisinaan nuorten on vaikeaa tunnistaa tilanteita, joissa ei voi käyttää samanlaista kieltä kuin mitä he kavereidensa kanssa käyttävät. Usein nuoret vähättelevätkin kielenkäytössään toistuvia kiro sanoja ja pitävät niitä täysin normaaleina tapoina ilmaista itseään tilanteessa kuin tilanteessa. Nuoria halutaan kuitenkin kasvattaa niin, että he oppivat ilmaisemaan itseään myös asiallisesti, tilanteen vaatimalla tavalla. Kiroilusta tulee helposti tapa, johon ei itse kiinnitä huomiota. Asiallisen kielenkäytön hallitseminen on kuitenkin tärkeä taitoa tulevaisuudessa esimerkiksi työelämää silmällä pitäen.

Pukeutuminen on tärkeä osa nuoren omaa identiteettiä ja Veikkarissa nuori saa pukeutua oman tyyliinsä ja makunsa mukaisesti. Nuorilta odotetaan kuitenkin siinä määrin asiallista vaatevalintaa, etteivät liian paljastavat tai esimerkiksi kannabislehdin koristellut vaatteet ole sopivia Veikkariin. Nuoret saavat kuukausittain vaaterahaa viisikymmentä euroa. Vaatehankinnoista keskustellaan omaohjaajien kanssa, jotta varmistutaan, että jokaiselta löytyy vuodenaikaan sopivat vaatteet.

Veikkarissa kunnioitetaan nuoren omaa, mahdollista uskonnollista ajattelutapaa ja vakaumusta. Erilaisista aatteellisista asioista on hyvä keskustella ohjaajien kanssa, jotta molemminpuolinen ymmärrys lisääntyy. Joihinkin uskontoihin saattaa liittyä esimerkiksi erilaisia tilaisuuksia tai toimintamalleja, muun muassa ruokailujen suhteen. Nämä huomioidaan nuorten arjessa. Mikäli nuoren aatteellinen vakaumus olisi jostain syystä

mahdollisesti muita loukkaavaa, keskustellaan tästä nuoren kanssa. Veikkariin eivät esimerkiksi hakaristit tai muita loukkaavat symbolit tai tekstit sovi.

Nuorelle maksetaan joka kuukausi kuukausirahaa. Raha maksetaan joko nuoren tilille tai käteisenä. Kuukausirahansa nuori saa käyttää haluamallaan tavalla. Ohjaajat kuitenkin voivat opastaa rahojen käytössä ja halutessaan nuori voi tehdä esimerkiksi säästö-sopimuksia ohjaajien kanssa isompia hankintojaan varten. Rahat nuori voi pitää itsellään, mutta halutessaan hän voi tuoda ne myös ohjaajien toimistoon omaan boksiinsa talteen.

Menettelytavat, joilla toteutetaan hyvä hoito, kasvatus, sekä nuoren ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito ja miten lastensuojelulain tarkoittamia rajoituksia voidaan välttää

Lastensuojelun sijaishuollossa keskeisenä ajatuksena on nuoren etu, jonka täytyy toteutua monesta eri näkökulmasta. Nuorelle tulee taata tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. Veikkarin toistuvat arjen rutiinit ja turvalliset aikuiset luovat ympäristön, jossa nuorella on mahdollisuus tavoitella samaa hyvää elämää ja tulevaisuutta kuin kenellä tahansa.

Nuoren oikeus saada iänmukaista valvontaa ja huolenpitoa Veikkariissa perustuu arjen aikataulujen ja yksikön säännöistä kiinnipitämisensä. Nuoret tuovat toisinaan esille, että eri ohjaajilla on eri säännöt. Keskusteltuamme asiasta nuorten kanssa, on esille tullut, että kyseessä ovat arjen pikkuasiat, mutta ne aiheuttavat nuorissa hämmennystä, kun tilanteet eivät ole ennakoitavissa. Tähän ohjaajien tulee jatkossa kiinnittää paremmin huomiota. Myös nuorille arki on helpompaa, kun toimintatavat ovat kaikilla ohjaajilla samat.

Tasavertaisuus on asia, mikä ajoittain puhututtaa nuoria. Vaikka Veikkarissa nuoria kohdellaankin tasa-arvoisesti, saattaa eri nuorilla olla eri oikeuksia tai velvollisuuksia. Nämä ovat asioita, joihin vaikuttavat esimerkiksi nuoren ikä ja kehitystaso tai kyky kantaa vastuuta omista asioistaan. 13- ja 17-vuotiaalla saattaa esimerkiksi olla erilaiset kotiintuloajat tai toisen nuoren kotiharjoittelut toteutetaan tiiviimmin kuin toisen. Näillä asioilla varmistetaan jokaisen nuoren yksilöllinen sekä tarpeita vastaava hoito ja kasvatus Veikkarissa.

Turvallinen kasvuympäristö sekä ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus ovat jokaisen nuoren oikeus. Veikkarissa kaikenlaiseen kiusaamiseen ja loukkaavaan käytökseen puututaan välittömästi. Mikäli nuori kokee tullessa jollakin tapaa kohdelluksi huonosti, on asiasta hyvä tulla puhumaan ohjaajille heti. Asiat saadaan pääsääntöisesti ratkottua keskustelemalla niistä avoimesti ja näin ollen säästyään monelta mielipahalta. Myös ohjaajilta edellytetään hyvää käytöstä ja arvostavaa kohtelua nuoria kohtaan. Toisinaan nuori saattaa tuntea, että joku aikuinen on kohdellut häntä epäoikeudenmukaisesti. Näistä asioista kannattaa tulla puhumaan joko vastaavan ohjaajan tai johtajan kanssa, jotta tilanne saadaan selvitettyä asianmukaisesti.

Veikkarissa työskentelee yhteensä kuusitoista aikuista. Molemmilla osastoilla työskentelee pääsääntöisesti päivisin ja iltaisin kaksi ohjaajaa. Yöaikaan vuorossa on tavallisesti yksi ohjaaja kummallakin osastolla. Ohjaajia on vuorossa siis enemmän silloin, kun nuoret viettävät aikaa osastolla. Myös vastaava ohjaaja tai johtaja ovat usein henkilöstön lisäapuna. Poikkeuksia ohjaajien määrään syntyy, kun nuoret tarvitsevat esimerkiksi kuljetuksia tai ohjaajilla on muita tehtäviä Veikkarin ulkopuolella. Jos osaston tilanne vaatii, voidaan osastolle kutsua tarvittaessa avuksi ohjaajia Veikkarin toiselta osastolta. Tällä osastojen välisellä yhteistyöllä varmistetaan sitä, että kussakin tilanteessa paikalla on tarvittava määrä aikuisia. Ohjaajien määrää on myös mahdollista tarvittaessa lisätä kutsumalla työhön ylimääräisiä työntekijöitä. Näillä toimenpiteillä pyritään siihen, että paikalla on aina riittävä määrä aikuisia turvaamaan kaikkien Veikkarissa olevien ihmisten toimintaa ja turvallisuutta.

Veikkarin kaikki vakituiset ja pitkäaikaista sijaisuutta tekevät työntekijät koulutetaan vaaratilanteiden ennaltaehkäisyyn, oikeisiin toimintatapoihin vaaratilanteissa ja tarvittaessa turvalliseen nuorten rajoittamiseen. Koulutuksella ja riittävällä määrällä ohjaajia tähdätään siihen, että väkivalta- ja rajoitustilanteet jäisivätkin kokonaan syntymättä. Jos tällaiseen tilanteeseen kuitenkin jostain syystä joudutaan, tilanteessa käytetään vain välttämättömiä toimenpiteitä.

Meille Veikkariin vieraat ovat tervetulleita, mutta muutama seikka on hyvä tietää etukäteen. Vierailevien henkilöiden turvallisuudesta huolehdittaessa, ennakointi on erittäin tärkeää ja siksi vierailuista olisikin hyvä ilmoittaa aina etukäteen. Vierailijoita ovat esimerkiksi nuorten läheiset ja talossa kunnostustöitä tekevät henkilöt.

Vieraiden paikallaolo on hyvä ajoittaa niin, että osastolla ei ole ylimääräisiä nuoria vierailun aikana. Jos nuorelle tulee vieras, on vierailu parasta suorittaa kyseisen nuoren huoneessa. Yleisissä tiloissa oleilu ei ole vierailun aikana suotavaa, jos osastolla on muita nuoria. Näin suojellaan myös muiden nuorten yksityisyyttä. Vieraiden liikkuesssa yleisissä tiloissa, joissa mahdollisesti liikkuu muita nuoria, on paikalla myös Veikkarin henkilökuntaan kuuluva henkilö.

Mikäli Veikkarissa syntyy väkivallan uhkaa tai rajoitustoimenpiteitä, vierailijat ohjataan pois osastolta ja mahdollisesti pois talosta. Tästä vastuussa on vuorossa oleva osaston ohjaaja. Jos ennakolta tiedetään, että Veikkarissa jostain syystä on selvää väkivallan uhkaa, siirretään suunniteltu vierailu toiseen ajankohtaan.

Veikkarissa nuorten turvallisuus on ensisijaisen tärkeää, mutta myös ohjaajilla on oikeus työskennellä talossa turvallisesti. Väkivallan uhkaa kokiessaan työntekijä tekee asiasta turvallisuuspoikkeamailmoituksen. Tapaukset käsitellään yhdessä työntekijän ja hänen esimiehensä kanssa. Asia käsitellään myös sen henkilön kanssa, joka uhkaa on aiheuttanut. Työntekijöillä on mahdollisuus tuoda uhkatilanteet laajempaan käsittelyyn esimerkiksi työryhmäpäivinä työnohjauksessa tai ryhmäkeskustelussa.

Jos Veikkarissa asuva nuori tai vierailija joutuu väkivalta- tai uhkatilanteeseen, tulee tilanne käsitellä hänen kanssaan keskustelemalla. Käsiteltäviä asioita ovat esimerkiksi se, miten tilanteeseen ajaututtiin, miten tilanne olisi voitu välttää ja tuleeko tapauksesta mahdollisesti jatkotoimenpiteitä.

Nuorten asioiden kirjaaminen eli dokumentointi

Kirjaaminen on tärkeää sekä nuoren että työntekijän oikeusturvan toteutumisen kannalta. Nuoren ja perheen osallisuuden parantaminen, mielipiteiden näkyväksi tekeminen sekä nuoren äänen kuuluviin saaminen ovat kirjaamisen keskeisiä tavoitteita. Kaikki asiakastiedot, päiväraportit ynnä muut ovat salassa pidettäviä.

Esimerkkejä dokumentoinnista Veikkarissa:

- Päivittäiskirjaukset eli raporttimerkinnät Nappulaan
- Kuukausikoosteet
- Hoito- ja kasvatussuunnitelmat
- Toimintakykymittarit

Kausikoosteisiin, hoito- ja kasvatussuunnitelmiin ja toimintakykymittareiden täyttämiseen toivotaan aina nuorten omaa osallistumista.

Miten rajoitukset toteutetaan ja missä tilanteissa niitä voidaan käyttää?

Veikkarissa asioista pyritään aina selvittää keskustelemalla. Joskus kuitenkin joudutaan turvautumaan rajoitustoimenpiteisiin kuten viimeisenä vaihtoehtona olevaan kiinnipitoon. Rajoitustoimenpiteissä otetaan aina huomioon nuoren yksityisyydensuoja. Rajoitustoimenpiteissä paikalla tulee olla vain rajoituksen kannalta välttämättömät henkilöt. Nämä ovat yleensä rajoitustoimenpiteen kohteena oleva nuori ja toimenpiteen toteuttavat Veikkarin henkilökuntaan kuuluvat henkilöt. Paikka, jossa rajoitustoimenpide toteutetaan, on mahdollisuuksien mukaan valittava niin, että rajoitettavan yksityisyyden suoja säilyy.

Esimerkiksi kiinnipitorajoituksissa aggressiivisesti käyttäytyvä nuori pyritään siirtämään omaan huoneeseensa. Jos tämä ei tilanteesta johtuen ole mahdollista, rajoitustilassa olevat muut ihmiset pyritään poistamaan tilasta. Kaikista käytetyistä rajoituksista kirjaetaan erilliset päätökset ja niistä keskustellaan nuoren kanssa heti tilanteen rauhoituttua. Rajoituksista tehtävää kirjallista materiaalia säilytetään aina niin, että se ei ole ulkopuolisten luettavissa.

Nuorten kanssa puhutaan asioista, jotka herättävät huolta aikuisissa. Yhteisesti pohditaan mistä nämä huolenaiheet johtuvat ja mitä pitäisi tapahtua, että huolta ei enää olisi. Toisinaan saatetaan kuitenkin joutua tilanteeseen, jossa nuorelle joudutaan keskustelujen lisäksi asettamaan rajoitustoimenpiteitä niin nuoren oman kuin muidenkin turvallisuuden, kehityksen kuin terveyden turvaamiseksi. Rajoitustoimenpiteet eivät ole koskaan rangaistuksia eikä niitä sellaisina voida käyttää. Käytössä olevat rajoitustoimenpiteet, joihin toisinaan Veikkarissa joudutaan turvautumaan ovat:

Henkilöntarkastus:

Henkilöntarkastuksella tarkoitetaan sen tutkimista, mitä nuorella on vaatteissaan tai vaatteiden ja ihon väliin kätkeytyä. Henkilöntarkastusta on muun muassa naulakkoon ripustettujen vaatteiden tutkiminen, taskujen tarkastaminen ja tyhjentäminen sekä laukun tarkastaminen. Jos ohjaajat epäilevät, että nuorella on hallussa päihteitä tai sellaisia esineitä, joilla voi vahingoittaa itseä tai muita, voidaan nuori tarkastaa tällä tavalla. Nuorta ei koskaan riisuteta alasti tarkastuksen ajaksi.

Henkilönkatsastus:

Nuorelle voidaan tehdä henkilönkatsastus, jos on perusteltua syytä epäillä, että hän on käyttänyt päihdyttäviä aineita. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi sellaiset, jos nuori tuoksuu alkoholille tai kannabikselle tai hänen käytöksensä on tavallisesta poikkeavaa. Henkilönkatsastus tarkoittaa, että epäilty käyttö selvitetään pääsääntöisesti puhalluskokeella tai valvotulla virtsanäytteellä. Pääsääntöisesti virtsasta otettavat huumausaineseulat tehdään terveyskeskuksessa, mutta äkillisissä tilanteissa ne voidaan ottaa myös Veikkarissa. Näytteenotossa pyritään aina siihen, että paikalla on terveydenhoitoalan koulutuksen saanut henkilö. Jos nuori kiistää päihteiden käytön tai tuloksen luotettavuus on

muusta syystä, aiheellista varmistaa (esim. virtsa on niin laimeaa, ettei sitä voida tulkita), näyte lähetetään laboratorioon tarkistettavaksi.

Mikäli nuori kieltäytyy seuloista, käydään asiasta keskustelua niin nuoren kuin hänen sosiaalityöntekijänsäkin kanssa.

Aineiden ja esineiden haltuunotto:

Nuoren hallusta voidaan ottaa pois päihteet, toisen tai itsen vahingoittamiseen tarkoitetut välineet, yleistä järjestystä haittaavat esineet, sijaishuollon järjestämistä haittaavat esineet ja tupakat. Laitoksen haltuun otetuista tavaroista tehdään päätökseen kirjaus ja ne palautetaan nuorelle, kun sijoitus päättyy. Näistä pois luetaan laittomat tuotteet, jotka toimitetaan poliisille (aseet ja huumeet) ja tuhotaan (alkoholi) sekä tupakkatuotteet (saa takaisin, kun täyttää 18 v.)

Veikkarissa ja Veikkarin alueella tupakointi on kiellettyä. Tupakkatuotteet tai nikotiinesteet voidaan ottaa pois esimerkiksi silloin, kun ohjaaja havaitsee näitä nuorella (esimerkiksi pöydällä tai nuoren tupakoidessa). Tupakat voidaan ottaa ohjaajien haltuun myös silloin, kun näitä löytyy nuorelta henkilöntarkastuksen yhteydessä.

Veikkarissa nuoria kannustetaan ja tuetaan savuttomuuteen. Jos nuori tarvitsee tupakoinnin lopettamiseksi vieroituslääkettä, varataan nuorelle aika Paimion terveyskeskuksesta, jossa lääkäri voi tilannetta arvioida ja mahdollisesti kirjoittaa reseptin nikotiinin korvausvalmisteisiin.

Omaisuuuden ja lähetysten tarkastaminen:

Jos ohjaajilla on syytä epäillä, että nuorella on huoneessa päihteitä, niiden käyttövälineitä tai vaarallisia esineitä, voidaan huone tutkia. Nuorella on oikeus olla huoneessaan silloin kun tarkastusta tehdään. Jos nuorelle tulee epäilyttävä kirje tai lähetys ja on syytä epäillä sen sisältävän päihteitä tai vaarallisia esineitä, se toimitetaan sosiaalityöntekijälle, joka päättää miten sen kanssa toimii.

Liikkumisvapauden rajoittaminen:

Liikkumisvapauden rajoittaminen Veikkarissa tarkoittaa, että nuorta voidaan tietyksi ajaksi kieltää poistumasta laitoksen alueelta, laitoksesta tai osaston tiloista. Rajoitus voidaan asettaa, jos se on nuoren hoidon kannalta välttämätöntä ja se on hänen etunsa mukaista. Syitä liikkumisvapauden rajoittamiselle ovat esimerkiksi tilanteet, joissa nuori on vaarantanut vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai tilanteissa, joissa nuori käyttäytyy itseään vakavasti vahingoittavasti, kuten hatkaamalla toistuvasti. Rajoittamisen tarkoituksena ei ole nuoren rankaiseminen, vaan vahingollisen käyttäytymisen estäminen.

Liikkumisvapauden rajoittamisen aikana nuori voi poistua päätöksessä mainitulta alueelta vain yhdessä ohjaajan kanssa. Riippuen päätökseen johtaneista syistä, voidaan päätökseen kirjata myös mahdollisuus liikkua esimerkiksi vanhempien seurassa talon ulkopuolella. Rajoitukseen kirjataan tarpeen mukaan missä nuori voi rajoituksen aikana liikkua itsenäisesti. Mikäli ei ole syytä epäillä, että nuori käyttäytyisi vahingollisesti esimerkiksi ulkoillessaan Veikkarin alueella, kirjataan se päätökseen. Tässä tapauksessa nuori voi ulkoilla itsenäisesti, sopien siitä ensin ohjaajan kanssa. Veikkarin alueella tarkoitetaan kiinteistöön kuuluvaa tonttia, johon kuuluvat muun muassa pelikenttä sekä etuja takapiha.

Liikkumisvapaudenrajoituksen aikana nuoret käyvät koulua pääsääntöisesti tavalliseen tapaan. Tarvittaessa ohjaaja saattaa kouluun. Erityistilanteissa myös opetuksen järjestäminen osastolla on mahdollista.

Yhteydenpidon rajoittaminen:

Jos yhteyden pitäminen vanhempiin, ystäviin tai medialaitteen hallussapito aiheuttaa hengelle, kehitykselle, terveydelle tai turvallisuudelle vaaraa, rajoittaminen on hoidon kannalta välttämätöntä, tai yhteydenpito aiheuttaa vaaraa jollekin toiselle (vanhempi, työntekijä, asuintoveri), voidaan yhteydenpitoa rajoittaa. Yhteydenpidon rajoittaminen voi olla tapaamisia, puheluita tai muuta kommunikointia rajaavaa. Yhteydenpidon rajoittamisella voidaan ottaa rajoituksen ajaksi sijaishuoltoapaikan haltuun yhteydenpitoon käytettävät laitteet ja välineet tai rajoittaa niiden käyttöä. Nuori saa yhteydenpidon rajoittamisesta päätöksen, johon on kirjattu päivämäärä, jolloin se päättyy.

Kiinnipitäminen:

Kiinnipitämiseen voidaan joutua turvautumaan, jos nuori todennäköisesti vahingoittaa itseään tai muita ja kiinnipitäminen on hänen tai toisen henkilön hengen, terveyden tai turvallisuuden välittömän vaarantumisen vuoksi taikka omaisuuden merkittävän vahingoittamisen estämiseksi välttämätöntä. Kiinnipitäminen tapahtuu usein siinä tilanteessa, jossa tilanne aiheutuu. Mahdollisuuksien mukaan muut nuoret poistuvat paikalta tai nuori yritetään kuljettaa omaan huoneeseen.

Luvatta laitoksesta poistuneen nuoren palauttaminen:

Laitoksesta luvatta poistuneen tai sinne sovitusti palaamatta jättäneen nuoren etsimiseksi ja palauttamiseksi takaisin on ryhdyttävä viipymättä toimenpiteisiin. Luvattomasta poistumisesta ilmoitetaan nuoren sijaishuollosta vastuussa olevalle sosiaalityöntekijälle. Nuoren olinpaikan selvittyä sovitaan nuoren kuljettamisesta takaisin laitokseen hänen kanssaan, ellei nuori palaa laitokseen vapaaehtoisesti. Kiireellisissä tapauksissa palauttamisesta ja turvallisesta kuljettamisesta, päättää laitoksen johtaja tai hänen määräänsä hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva työntekijä, jolloin päätöksestä ilmoitetaan viipymättä nuoren asioista vastuussa olevalle sosiaalityöntekijälle. Nuoren kuljettamisen saa toteuttaa vai laitoksen työntekijä, jolla on lain määrittämä ammatillinen pätevyys, nuoren asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu toimivaltainen viranomainen.

Toimintatavat rajoitustoimenpiteiden käytön jälkeen

On tärkeää, että nuori ymmärtää miksi jotakin rajoitustoimenpidettä on jouduttu käyttämään, joten keskustelu siitä on tärkeää aikuisen kanssa. Yhdessä pohditaan, miksi rajoitustoimenpiteeseen on jouduttu turvautumaan ja miten se olisi voitu välttää. Miten nuori olisi kenties voinut toimia toisin? Yhdessä keskustellaan myös siitä, että miten jatkossa voimme vastaavat tilanteet ehkäistä. Erityisesti kiinnipitotilanteet vaativat tilanteen purkua keskustelemalla. Veikkarin kaikki vakituiset ohjaajat on koulutettu tilanteisiin, joissa nuorta voidaan joutua rajaamaan fyysisesti. Voimaa ei käytetä koskaan enempää kuin on välttämätöntä, mutta silti kiinnipitotilanteissa nuoreen saattaa sattua tai se on voinut tuntua ahdistavalta. Mikäli nuori on satuttanut itsensä kiinnipitotilanteessa, on hyvä käydä lääkärintarkastuksessa.

Toisinaan rajoitustoimenpiteet, kuten kiinnipittäminen, saattavat olla pelottavia tai ahdistavia myös muille nuorille. Tällöin heidän kanssaan käydään asiasta keskustelua. Keskusteluissa huolehditaan kuitenkin, ettei vaitiolovelvollisuutta rikota, joten nuoren henkilökohtaisia asioita ei ruodita muiden kanssa.

Kaikista rajoitustoimenpiteistä tehdään kirjalliset päätökset ja ne käydään nuoren kanssa läpi. Nuoren oma mielipide selvitetään ja myös se kirjataan ylös. Kun nuoren kanssa on päätös käyty läpi, pyydetään siihen myös nuoren allekirjoitus. Rajoitustoimenpiteistä keskustellaan myös nuoren huoltajan ja sosiaalityöntekijän kanssa ja myös heille lähetään kirjallinen päätös.

Rajoitustoimenpiteiden jälkeen niistä tehdään kirjallinen arvio, joka lähetetään nuoren sosiaalityöntekijälle. Arviossa pohditaan rajoitustoimenpiteen vaikutuksia. Usein rajoitustoimenpiteet otetaan vielä yhdessä puheeksi esimerkiksi asiakassuunnitelmanevotteiluissa.

Muutoksenhaku ja kantelumahdollisuus

Ensisijaisesti kaikissa tilanteissa, joissa nuori kokee tulleen väärinkohdelluksi tai häntä kohtaan on toimittu jollakin tapaa loukkaavasti tai epäoikeudenmukaisesti, on asiasta hyvä puhua heti ohjaajien kanssa. Myös vastaavan ohjaajan tai johtajan kanssa saa aina tulla juttelemaan. Kun asioista keskustellaan heti, saadaan tilanne useimmiten ratkaistua ja pystytään korjaamaan mahdolliset virheet tai väärinkäsitykset. Nuorella on aina oikeus olla myös yhteydessä omaan sosiaalityöntekijäänsä ja keskustella tämän kanssa mieltä

painavista asioista. Oman sosiaalityöntekijän puhelinnumero onkin hyvä tallettaa esimerkiksi omaan puhelimeen.

Mikäli nuori kokee kuitenkin, että hänen asioissaan kuten päätöksenteossa, on toimittu virheellisesti, on nuorella oikeus muutoksenhakuun, muistutukseen tai kanteluun. Rajoitustoimenpiteissä, joissa on muutoksenhakumahdollisuus (yhteydenpidon rajoittaminen, liikkumisvapauden rajoittaminen, aineiden- ja esineiden haltuunotto, viestin tai lähetyksen toimittamatta ja luovuttamatta jättäminen), löytyvät ohjeet päätöksestä ja ne käydään läpi myös päätöksen tehneen aikuisen kanssa. Muutoksenhakuohjeet saattavat olla nuorelle itselleen vaikea ymmärtää, joten tarvittaessa ohjaajat auttavat nuorta muutoksenhaussa.

Mikäli tarvitsee neuvoja oikeuksista, auttavat kuntien sosiaaliamiehet. Sosiaaliamies on jokaisen asiakkaan oman sijoituskunnan sosiaaliamies. Hän on puolueeton henkilö, joka toimii asiakkaiden edun turvaajana. Sosiaaliamies neuvoo asiakkaan asemaan ja oikeuksiin liittyvissä kysymyksissä. Hänen kanssaan voi selvittää tilannettaan, jos kokee tulleensa väärin kohdelluksi lastensuojelun palveluissa. Heidän yhteystietonsa löytyvät Veikkarin ilmoitustaululta. Eduskunnan oikeusasiamies keskittyy toiminnassaan edistämään perus- ja ihmisoikeuksia. Oikeusasiamies valvoo viranomaisten toiminnan laillisuutta pääasiassa tutkimalla hänelle tulevia kanteluita sekä tekemällä tarkastuskäyntejä eri yksiköihin.

Muistutus toimitetaan yksikön johtajalle joko omaohjaajien, vastaavan ohjaajan kautta tai suoraan johtajalle.

Kantelun ottaa vastaan Varsinais-Suomen aluehallintovirasto

Itsenäisyydenaukio 2, PL 22, 20801 Turku

Puhelinvaihte 02-95 018 000

Sähköposti: kirjaamo.lounais@avi.fi

Valituksen voi osoittaa apulaisoikeusasiamiehelle.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, 00102 Eduskunta

Puhelinvaihte: 09-4321

Sähköposti: oikeusasiamies@eduskunta.fi

Kysely hyvän kohtelun suunnitelmasta tuloksineen

Hyvän kohtelun suunnitelma lastensuojelun erityisyksikössä Varsinais-Suomessa. Mukana olevat yksiköt ovat Pikku Tuulensuoja, Tuulensuoja ja Veikkarin erityislasterikoti.

Kysely liittyy yksikkösi hyvän kohtelun suunnitelmaan. Vastauksia käytetään opinnäytetöiden materiaalina. Vastaukset ovat täysin nimettömiä eikä niistä voi tunnistaa vastaajia.

1. Yksikössäni on laadittu hyvän kohtelun suunnitelma

Kyllä Ei En osaa sanoa

2. Hyvän kohtelun suunnitelma on minulle käsitteenä tuttu

Kyllä Ei En osaa sanoa

3. Hyvän kohtelun suunnitelma yksikössäni on osa yksikköni omavalvontasuunnitelmaa

Kyllä Ei En osaa sanoa

4. Hyvän kohtelun suunnitelma on tarpeellinen yksikössäni

Kyllä Ei En osaa sanoa

5. Olen lukenut oman yksikköni hyvän kohtelun suunnitelman

Kyllä Ei En osaa sanoa

6. Yksikköni hyvän kohtelun suunnitelman sisältö kuvaa yksikköni toimintaa riittävästi

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

7. Hyvän kohtelun suunnitelmassa kuvataan osallisuuden toteutumista yksikköni käytäntöjen mukaan

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

8. Hyvän kohtelun suunnitelmassa kuvataan itsemääräämisoikeuden toteutumista yksikköni käytäntöjen mukaan

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

9. Hyvän kohtelun suunnitelmassa on kuvattu riittävän hyvin muut yksikköni hoitoon ja kasvatukseen liittyvät käytännöt ja säännöt

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

10. Hyvän kohtelun suunnitelmassa on kuvattu selkeästi lapsen oikeudet ja mahdollisuudet kantelun ja valituksen tekoon

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

11. Olen käyttänyt hyvän kohtelun suunnitelmaa omaohjaajatyöskentelyssä

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

12. Olen ohjannut omaohjattaviani lukemaan hyvän kohtelun yksikköni hyvän kohtelun suunnitelman

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

13. Hyvän kohtelun suunnitelmasta on minulle apua työskennellessäni omaohjaajana

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

14. Hyvän kohtelun suunnitelman laatimiseen ovat oman yksikköni lapset voineet osallistua

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

15. Olen itse osallistunut yhdessä yksikköni lasten kanssa hyvän kohtelun suunnitelma laatimiseen

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

16. Hyvän kohtelun suunnitelma on käytössä yksikköni arjessa

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

Hyvän kohtelun suunnitelmaa koskevan kyselyn tulokset

Kyselyyn vastasi 10 ohjaajaa. Neljä ohjaajaa oli poissa kyselyä tehtäessä, vastausprosentin näin ollen n. 71 % kaikista Veikkarin erityislastenkodin ohjaajista

1. 10/10 vastanneista tiesi, että yksikköömme on hyvän kohtelun suunnitelma laadittu ja
2. 10/10 koki, että se oli myös käsitteenä heille tuttu
3. 9/10 tiesi, että suunnitelma on osa omavalvontasuunnitelmaamme (1/10 vastasi, ettei osaa sanoa)
4. 9/10 koki suunnitelman tarpeelliseksi yksikössä (1/10 vastasi, ettei osaa sanoa)
5. 9/10 oli lukenut valmiin suunnitelman (1/10 ei suunnitelmaa ollut lukenut)
6. 8/10 oli sitä mieltä, että suunnitelma kuvaa yksikkömme toimintaa riittävästi (1/10 vastasi, ettei osaa sanoa ja 1/10 vastasi, ettei se ei kuvaa toimintaamme riittävästi)
7. 8/10 oli sitä mieltä, että suunnitelmassa kuvataan osallisuuden toteutumista yksikkömme käytänteiden mukaan (1/10 vastasi, ettei osaa sanoa ja 1/10 vastasi, ettei se ei kuvaa osallisuutta yksikkömme käytänteiden mukaan)
8. 8/10 oli sitä mieltä, että suunnitelma kuvaa itsemääräämisoikeuden toteutumista yksikkömme käytänteiden mukaan (2/10 vastasi, ettei osaa sanoa)
9. 9/10 oli sitä mieltä, että suunnitelmaan on kuvattu riittävän hyvin muut yksikkömme hoitoon ja kasvatukseen liittyvät käytännöt ja säännöt
10. Kaikki olivat sitä mieltä, että suunnitelmaan on kuvattu selkeästi lapsen oikeudet ja mahdollisuudet kantelun ja valituksen tekoon
11. 2/10 oli käyttänyt suunnitelmaa omaohjaajatyöskentelyssä (6/10 ei sitä ollut käyttänyt ja 2/10 ei osannut vastata)
12. 1/10 oli ohjannut omaohjattaviaan lukemaan hyvän kohtelun suunnitelman (8/10 ei tätä ollut tehnyt, 1/10 ei osannut vastata)
13. 7/10 koki, että suunnitelmasta on apua omaohjaajana työskentelyyn (2/10 ei näin kokenut, 1/10 ei osannut vastata)
14. 7/10 koki, että yksikkömme nuoret olivat suunnitelman tekoon osallistuneet, 3/10 eivät tähän osanneet vastata
15. 3/10 oli itse osallistunut suunnitelman laatimiseen (7/10 ei ollut osallistunut)
16. 5/10 oli sitä mieltä, että suunnitelma on käytössä yksikkömme arjessa (4/10 oli sitä mieltä, että se ei ole ja 1/10 ei osannut vastata)